

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İNSANCIL

AYLIK
KÜLTÜR
SANAT
DERGİSİ

YIL: 3 SAYI: 27

YENİ YILINIZI KUTLAR, GÜZEL GÜNLER DİLERİZ

İNSANCIL ÇALIŞANLARI

Fotoğraf: Sedat Tosunoğlu

12.000 TL. (KDV DAHİL)

OCAK 1993

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

• **Sahibi - Yazışları Sorumlu Yönetmeni**
BERRİN TAŞ

• **Genel Yayın Yönetmeni**
CENGİZ GÜNDOĞDU

• **Kurum Yönetmeni**
NIHAT ATEŞ

• **Görsel Yönetmen**
CEMİLE ÇAKIR

• **Teknik Danışman**
MUSTAFA DOKUMACI

• **Katkıda Bulunanlar**
SADIK ALBAYRAK
HATİCE TUNCER
ISA ÇELİK
İBRAHİM AKYÜREK
SEDAT TOSUNOĞLU
NECMETTİN BORTEÇİN
MÜFİT GÜRGÜN

• **GENEL DAĞITIM**
YAY - SAT

• **Yönetim Yeri:**
Mollafenari Sok. Nadir Han
No: 40-42 Kat: 5 34410 Çağaloğlu / İST.
Tel: 511 79 94
Posta Çeki No: 666 043

• **Dizgi :** SARMAL YAYINEVİ Tel: 522 45 78

• **Baskı:** AYDINLAR MATBAASI Tel: 522 86 14

Abone olmak için PTT'den 666 043 Nolu
Posta cekisi hesabına Berrin Taş
adına 120.000,- TL yatırmanız yeterlidir.
Öğrenci-Öğretmen 100.000,-TL
Yurtdışı: 50 Mark.

İnsancıl'a gönderilen ürünler, yayımlansın
ya da yayımlanmasın geri verilmez.

İÇİNDEKİLER

Cengiz GÜNDOĞDU	
Gençlerin Önüne Model Koymuyoruz	
Yöntem Öğretiyoruz	1
Mustafa SERCAN	
Çocukların Hak Bayrağı	3
Nihat ATEŞ	
Denizde Büyüdü Gül (Şiir)	4
A. Necmettin BORTEÇİN	
Medya Memuru Malaprop Enis Batur Geçersizdir	5
Cengiz BEKTAŞ	
Getirdiğim (Şiir)	6
Alaattin TOPÇU	
Baksaydık Görür müydük (Şiir)	8
Tevfik TAŞ	
Kargışlı Zaman Resimleri (Şiir)	9
Ferda EREREN	
Çok Seslilik Bir Süreçtir	10
Ayten MUTLU	
Sen Yanılgım Değilsin (Şiir)	11
Ozan YILMAZ	
Türk Hafif (Kapitalist) Müziği	12
Metin SEVER	
Aşk İkindileri (Şiir)	13
Özkan MANAV	
Müzik ve Simge	14
Alışar TİMUÇİN	
Kayseri'de Şairler Var	18
Çiğdem SEZER	
Ben O Şarkıyı Çoktan Unuttum (Şiir)	19
Berrin TAŞ	
Ahmet Hamdi Tanpınar	20
Bertholt BRECHT	
İnsan İnsana Dost Mu Bir Bakalım (Şiir)	21
Ayhan HÜNALP	
Cemreye Çağrı'nın Ozan! Cemile Çakır'a Selam	22
Cemal SOREL	
Şiirler	23
Sennur SEZER	
Şiir ve Bilgisayar	24
Halidun ŞEN	
Bilimsel Nedensiz Disiplinin Gerekliği Üzerine	26
Müfit GÜRGÜN	
Ayışığı Serserisi (Şiir)	27
Philippe JONES	
Dik (Şiir)	28
Maurice CORNFORTH	
Marksizmin Bilimsel Niteliği	37
Lütfiye AYDIN	
Zerrin Taşpınar Şahin ile Söyleşi	38
Fatma GÜREL	
Annemin Altın Bilezikleri (Öykü)	41
Halis ÖZDOYURAN	
Unoburlar Parti Kursalar İktidar Olurlar	43
Cengiz GÜNDOĞDU	
Yıldız Güncesi	44
Cengiz DOĞU	
Gelip Geçen (Şiir)	45
Sabri ÖZDEMİR	
İrakkılık (Şiir)	46
Kitap	49

GENÇLERİN ÖNÜNE MODEL KOYMUYOR, YÖNTEM ÖĞRETİYORUZ

Sevgideğer okurum, Özgür Gündem gazetesinde yayınlanan bir söyleşim, bana gelen haberlerden anladım, ilgi çekti. Özgür Gündem'i okumayan... ya da bölgesinde bulamayan birçok okur, bu söyleşiyi okumak istediklerini telefonla... mektupla bana bildirdi. Bundan ötürü Hıdır Geviş'in benle yaptığı... 25 Kasım 1992 tarihinde Özgür Gündem'de yayınlanan söyleşiyi İnsancıl'da yayınlıyorum.

Hepimiz... İnsancıl Emekçileri, okurlarımızın yeni yılını kutluyoruz... esenlikli bir yıl diliyoruz.

*Sevgiyle.
Cengiz Gündoğdu*

İnsancıl dergisinin düzenlediği "Okuma Tiyatrosu" ve "Felsefe Seminerleri" etkinlikleri ikinci yılına girdi. Bugüne değin toplam 30 etkinlik gerçekleştirilen "Okuma Tiyatrosu"nda amaç; yazar, yazarın yapıtları ve okuru aynı ortamda buluşturup ortak bir tartışma platformu yaratmak. "Felsefe Seminerleri"ni ise, dergi bünyesinde yer alan genç şair, öykücü ve eleştirmenler düzenliyor. Genç yazarlar, felsefe seminerlerini İnsancıl okurlarıyla birlikte gerçekleştirdiklerini belirterek, "Bugünü anlayabilmek için insanlığın tarih boyunca oluşturduğu birikimi edinmek gerektiğine inanıyoruz. kendi yetiştirme sürecimize okurlarımızı da ortak ediyoruz. Onlarla birlikte aydınlanıyoruz" diyorlar.

Üçüncü yılına giren İnsancıl dergisinin editörü Cengiz Gündoğdu, yakında ciddi ve samimi sanatçılarla düşünürleri içine alan bir vakıf kuracaklarını belirtiyor. Gündoğdu, amaçlarının sanatı, şiiri, romanı, öyküyü sersefil eden; sarhoş, nemelazımcı, sorumsuz, hileci, dedikodu-cu, kısır ve estetik bilinci düşük burjuva sanatçısının elinden kurtarmak olduğunu sözlerine ekliyor.

-İnsancıl dergisinin ilk kez kültür-sanat alanında belli bir örgütlenmeyi gerçekleştirmeye çalıştığını görüyoruz. İkinci yılına giren iki etkinlik diziniz var: Felsefe Seminerleri ve Okuma Tiyatrosu... Hangi koşullar ya da eksiklikler sizi böyle bir örgütlenmeye itti?

- Bir sanat hareketinin başarıya ulaşması için örgütlü olmak gerekiyor. Bu temel nedenin yanı sıra her yerde olduğu gibi Türkiye'de de burjuva dünya görüşüyle sanat yapanlar ciddi bir örgütlenmenin içinde... Resmi örgütlenmenin yanı sıra bu örgütlenmenin görünmeyen yanları çok büyük boyutlarda... Basit bir örnek; bütün iletişim kanalları, bütün örgüt kurumları, burjuva dünya görüşüyle sanat yapanların elinde. İşte bu ortamda burjuva görüşüyle sanat yapmayan bir sanatçının sesini duyurması, eseriyle insanlara ulaşabilmesi bireysel anlamda mümkün değil. Tabii işin bir acı yanı da şu; sözde özgürlükçü burjuva sanatçısı kendi dışındaki sanata milimetrik noktada bile özgürlük tanımaz, tanımıyor. İşte biz, sesimizi duyurabilmek, son derece önem verdiğimiz insana ula-

şabilmek için örgütlendik. Bu örgütlenme daha üst düzeylere kadar gidecek. Yalnız bizim örgütlenmemiz, burjuva sanatçısının örgütlenmesinden farklı. Burjuva sanatçıları, edilgen, bilinci dumura uğramış bir okur yaratmak için örgütlenir. Oysa biz bilinci açık, etkin bir okur için yapıyoruz bunu...

- Çevrenizde daha çok genç yazarları görüyoruz. Nitekim her iki etkinliği pratiğe geçirenler de bu gençler.

Çevremde gençlerin olması benim dünyaya bakış açımın sonucu. Şimdi, burjuva dünya görüşüyle hayata bakan insan, insanların doğal yeteneklerle doğduğuna inanır. Buna göre bazı insanlar doktor, bazıları gazeteci, bazıları milletvekili doğar. Yani milletvekili olmaları bir seçim sonucu değildir. O milletvekili olacaktır, çünkü milletvekili olmak için doğmuştur. Ayrıca o, şair, romancı, öykücü, eleştirmen olmak için doğmuştur. Peki söz gelimi, sanatta; bir gencin şair ya da yazar olmak için doğup doğmadığına kim karar verecek? Elbette star sisteminin kendisi verecek bu kararı... Peki nasıl karar verecek? İşte burada şunu söylüyorum: Burjuva sanatçısı yaltakçıdır. Kendisinin sanatçı olduğuna star sisteminin karar verebilmesi için bu sistemin kodamanlarına yaltaklanır. Burjuva dünya görüşünün sanatı, sanatçıyı getirdiği noktada bu... Oysa ben insanın öğrenebilen bir yaratık olduğuna inanıyorum. İnsan, sevmeyi, aşkı, gülmeyi, yemek yemeyi, yani hayatındaki tüm etkinlikleri öğrenir. Bu arada yaratıcılığı da öğrenir. İşte biz, bu örgütlenme içinde genç insana yaratıcılığı öğretiyoruz. Bu yüzden gençlerle çalışıyorum. Yurdun dört bir köşesinden gençler akın akın İnsancıl'a geliyor. Birçokları bu durumun sırrını öğrenmek istiyorlar. Sırrını burada söyleyeyim: Biz bu seminerlerde gencin önüne bir model koyup da şöyle düşün, şöyle şiir yaz, şöyle roman yaz demiyoruz. Ona yöntem öğretiyoruz. Düşünmenin, yaratmanın yöntemini... Bazı genç arkadaşlarım belli bir zaman geçtikten sonra o yöntemle beni eleştirdiklerinde sevinıyorum. Çünkü biz insanlara burada sevgiyi de öğretiyoruz. İnsani ilişkileri öğretiyoruz. İnsancıl bunun için adım adım insana yürüyor.

İNSANCIL OKUMA TİYATROSU

Genel Yönetmen: CENGİZ GÜNDOĞDU

OCAK AYI PROGRAMI

13

KEZBAN ÖZBAY (ÖYKÜLERİ)
9.1.1993 Cumartesi Saat: 15.00

14

KEMAL ÖZER (YAZILARI)
16.1 1993 Cumartesi Saat: 15.00

15

TEVFİK TAŞ (ŞİİRLERİ)
23.1 1993 Cumartesi Saat: 15.00

16

FRANSA İHTİLALİ DÜŞÜNCESİ (CONDORCET)
30.1.1993 Cumartesi Saat: 15.00

ŞUBAT AYI PROGRAMI

17

BEHİCE BORAN-EDEBİYAT YAZILARI
(İŞİTAN GÜNDÜZ)
6.2.1993 Cumartesi Saat: 15.00

18

MECİT ÜNAL (ŞİİRLERİ)
13.2.1993 Cumartesi Saat: 15.00

19

MEHMET BAŞARAN (ŞİİRLERİ)
20.2.1993 Cumartesi Saat: 15.00

20

KARL MARKS VE DİYALEKTİK YÖNTEM
27.2.1993 Cumartesi Saat: 15.00

Yer: İNSANCIL OKUMA TİYATROSU SALONU

Molla Fenari Sok. Nadir Han. No: 40-42 K.5 Cağaloğlu/İST

- "Okuma Tiyatrosu" etkinliğinizin bir çoğunu izledim. Orada başka hiçbir yerde rastlamadığım şey; izleyicilerin yaratılan tartışma ortamına son derece etkin bir katılım sağlamalarıydı. Tartışmalar sırasında vardığım bir başka sonuç da, İnsancıl'ın geçersiz ilan etmiş olduğu burjuva sanatının ve yazarlarının insan zihninde oluşturduğu kemikleşmiş bakış açısının tuz-buz olmasıydı...

"Okuma Tiyatrosu" dendiğinde genç insanın yaratıcılığıyla etkin okurun buluşması düşünülmeli. Geçen gün bir konuşmamda söyledim. Biz Okuma Tiyatrosu'nda bakın şu şair ne güzel eserler vermiş, siz de gelin bunları okuyun demiyoruz. Biz bu eserleri tartışmak için gündeme getiriyoruz. Okuma Tiyatroları'nda sanatçıyla okur arasında insani çizgiyi kuruyoruz. İşte bundan ötürü 30. etkinliğe ulaştık. Ankara'daki Abra dergisi, Yalova'daki halkevi bu tür etkinliklere başladılar. Başka illerde de başlaması için deney aktarımlarımız sürüyor. İnsani merkez alan estetik görüş yavaş yavaş ilerliyor. Bu ilerleme burjuva sanatçılarına: üzerken bizi sevindiriyor.

- Etkinliklerinizi İstanbul dışındaki illerde de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

- Okuma Tiyatrosu için birçok yerden öneri aldık. Ben bunlardan yalnızca Düzce'yi kabul ettim. O da özel bir gün olduğu için. Bizim Okuma Tiyatromuz'un, başka illerdeki gösteriş meraklısı kişiler gibi turneye çıkmasını doğru bulmuyorum. Öbür illerin kendi Okuma Tiyatroları'nı

kurmalarını istiyorum. Biz ancak deney aktarımı yapabiliriz. Ama burjuva sanatçısı gibi turne gösterisi yapmayız. - İlerisi için neler yapmayı düşünüyorsunuz?

İnsancıl çerçevesi içinde bir dolu etkinlik düşünüyoruz. Burjuva sanatçıları, çeşitli kültür merkezlerinde burjuva estetiğini yaymak için sanatın tüm dallarında etkinlikler düzenliyorlar. Düşünün, bu adamlar oturuyorlar, kelimelerin yerlerini, değiştirerek aynı şeyi söyleyip duruyorlar. Tam bir beyin yıkama. Bundan sonra yapamayacaklar. Her alanda ciddi, samimi, hilesiz, hürdasız insanı merkez alan etkinlikler düzenleyeceğiz. Ayrıca ciddi samimi sanatçılarla düşünürleri içine alan bir vakıf kurma hazırlığına giriştik. Amacımız; sanatı, şiiri, romanı ve öyküyü sersefil eden, sarhoş, nemelazımcı, sorumsuz, hileci, dedikocudu, kısır estetik bilinci düşük burjuva sanatçısının elinden kurtarmak.

Türkiye'de sanatçı toplumsal artı üründen hak ettiği mutlaka alacaktır. Sanatçıların metalaşmaya kurban gitmesine; kendisini metalaştırmayan sanatçının da hastane köşelerinde sürünmesine ya da herhangi bir ameliyat için sanatçıya para toplanmasına son vereceğiz. Sanatçı özgür bir ortamda, maddi sıkıntılardan uzak, insan için şiir yazacak, bestesini yapacak, filmi çekecek. Bütün bunlar, ömrümüz yeterse milim milim yürüyeceğimiz hedeflerdir. Bir radyo istasyonu kurmak, bir TV kanalı açmak hedeflerimiz arasındadır.

ÇOCUKLARIN HAK BAYRAĞI

Mustafa SERCAN

Çocuk insanın atasıdır.
Cezayir Atasözü.

İKİ ÇOCUK

İki çocuk... Yaşamları için önemli bir dönüm noktasında... İki çocuk onbir-oniki yaşlarında... Ezilmiş, sinmiş, suskun, korkulu... Bizim yaşamaya zorlandığımız gücünün güçsüzü ezdiği orman koşullarını daha şimdiden tenlerinde, gözlerinde duyumsuyor olmalılar. Ortada esen korkutma, yıldırma havaları onların da başörtülerini uçuşturuyor.

İki çocuk... Bir yargı odasında... Yargıç soruyor. "Anneni mi istersin, yoksa babanı mı?" İkisi de "Babamı" diyor. Yargı odasının penceresinden sesler geliyor. Yaklaşık iki yüz kişinin sloganları. Bu yargılama, iki çocuğun 'velayet' davası olmaktan çıkmış. Çoktan iki ulusun, iki dinin kavgasına dönüştürülmüş. Sloganlar bunu çığırıyor. Kimbilir! Yargıç bütün bu baskıların çocukların söyleyecekleri sözü ne denli etkileyeceğinin ayırında mı? Hatta, kendi "bağımsız karar"ının da ne denli etki altında olduğunun ayırında mı? Bilinmez.

İki çocuk. Hiçbiri "Hem annemi, hem babamı isterim" diyemiyor

İnsanların ruhsal yapılarını incelemek, araştırmak, çıkmazlarına çözüm yolları bulmak işlevini üstlenmiş psikoloji ne diyor? Çocukların eğitilmeleri için önlerinde örnek olacak anne-babaya gereksinimi var. Özellikle kendi cinsinden olana. Yani kızsı daha çok anneye, erkeğe daha çok babaya... Kız çocuğunun babaya, erkek çocuğunun anneye gereksinimi yok mu? Elbette var. Ama daha çok kendi cinsinden olana...

Boşverin psikolojiyi. Çocukların gereksinimleri önemli değil. Önemli olan bizim ulusun, bizim dinin yani bizim takımın üstün gelmesi. Bu davanın kazanılması için bu iki çocuk feda edilse ne olur. İşte bu denli kolay. Böyle bakınca çözülemeyecek sorun yok gibi görülüyor. Gazeteler, slogan çıkırcılar böyle bakıyorlar, böyle gösteriyorlar.

Hukuk... İnsanlar aralarındaki çatışmaları çözebilmek için kaba güce başvurmaları; güçlü, gücünden dolayı güçsüzün hakkını alması, devlet uyrukları arasında, kimseye haksızlık yapılmasına olanak tanıması... Hukuk bunun için var, değil mi? Kitaplar böyle yazıyor. Yine kitapların yazdığına göre yasaların varlığı, haksızlıkları önlemek için. Bu kitaplar neden yaşamdan bu denli uzak!

Yasalar... Türkiye Yurttaşlar Yasası'nda çocuklarla il-

gili maddeler var. Bu yasalara bakın. Çok ilginç şeyler göreceksiniz. Çocuklar ana-babanın kararına kayıtsız koşulsuz uymak zorunda. Babasının söylediklerini yapmayan çocuk cezalandırılabilir. Bu maddeleri okuduğunuz-zaman çok açık göreceksiniz ki, aile içinde çocuk bir 'kişi' olarak değerlendirilmiyor. Bir takım gereksinimleri olduğu varsayıldığına göre, neyse ki(!) "canlı" sayılıyor. Ama onun dışında yasanın çocuğa yaklaşımı "nesne" düzeyinde. Canlı bir nesne... Canlı da olsa bir nesnenin anne ya da babada kalması, örneğin bir köpek ya kedinin ayrılan kadın ya da erkekte kalması sorunu gibi. Medeni hukuk, yani yurttaşlar yasası çocuk haklarını böyle belirliyor.

İNSAN HAKLARI

Şu anda Birleşmiş Milletler Örgütü'nün geçerli kılma-ya çalıştığı 'İnsan Hakları Bildirgesi' ilk değil. 1789'da Fransız Burjuva Devrimi'nde yayımlanan da ilk değil. İnsan düşünmeye başladığından beri yayımlanmış ya da yayımlanmamış belki binlerce insan hakkı tanımlaması var

Çocuk Hakları, İnsan Hakları sorununun bir parçası. İnsan hakları sorunu, özünde "Kimin insan sayılacağı" sorunudur. Kölelerin, kadınların insan sayılmadığı bir dünyadan, hiç olmazsa kağıt üzerinde "tür olarak bütün insanların" "İnsan" sayıldığı bir dünyaya geldik. Çocuk hakları sorunu, "Çocukların insan sayılıp sayılmayacağı" sorununa gelip düğümlendi. Bugün ülkemizde "Yurttaşlar Yasası", çocukları insan saymıyor.

ÇOCUKLARIN GEREKSİNİMLERİ

Yasalar, "çocukların gereksinimleri" genel terimini geçerli sayıyor. Ne var ki çocukların gereksinimleri artık, barınma, giyinme, beslenmeyle sınırlı değil. Sağlıklı birer erişkin birey olabilmeleri için ruhsal, eğitimsel gereksinimler de temel sayılıyor. İnsan bilimleri bu noktaya geldi. Öyleyse çocuk hakları, bedensel gereksinimler yanında ruhsal, eğitimsel gereksinimlerin karşılanması da içermeli. Nasıl ki insan hakları dendiğinde çalışma, seyahat, bağlanma siyasal çalışma, örgütlenme, düşünme gibi özgürlükler gözardı edilemez, çocukların manevi gelişim gereksinimleri de onların hakkıdır.

YARGILANAN NE?

İki çocuk. Anneleri İzlanda, Babaları Türkiyeli. Baba orda yaşarken İzlanda yurttaşı da olmuş. Çifte Yurttaşlık. Hem Türkiye hem İzlanda Yurttaşı. İki çocuk, ana-baba

DENİZDE BÜYÜDÜ GÜL

Ahmet Nurican Doksanbir'e

*Denizde büyüdü gül
bütün kana kesti deniz.
Kaptanlar gördü
ve sustu*

*Ben bağırdım kıyidan
şöyle bir titredi toprak
şöyle bir titredi deniz
yanıtladı gül
sessiz.*

Nihat ATEŞ

İbrahim Akyürek

nikahsız yaşarken doğmuş, Ana-baba daha sonra evlenmişler. Günün birinde ayrılmaya karar verdiklerinde İzlanda Mahkemesi çocukların annede kalmasına karar vermiş. Baba çocukları alıp Türkiye'ye kaçırmış. Şimdi Türkiye Mahkemesi ters yönde karar veriyor, çocukların babada kalmasını sağlayan bir karar... Bu durumun uluslararası hukuk yönünden değerlendirmesini, hukukçulara bırakıyorum.

14 Kasım 1992 günü İnsan Hakları Derneği bir panel düzenledi. Bu panelde çocukların annesi, İzlandalı Avukatı, Türkiyeli Avukatı, hukukçular, psikolog ve psikiyatr yer aldı. Yargılama sürecinde çocukların ruhsal ve eğitimsel gereksinimlerinden çok, biçimsel hukuk değerlendirmelerinin öne geçtiği, bu değerlendirmelerle, slogan çıkırcılarının etkinliği, etkililiğinin öne geçtiği vurgulandı.

Bu mahkeme neyi yargıladı? Bu soru yanıtlanmış değil. Çocukları ailenin canlı bir nesnesi olarak değerlendirip, bu canlı nesnelerin kimde kalacağını belirledi. Yani mahkemede yargılanan annenin ya da babanın "hak"ı. Mahkeme "hak" yönünden sanki yalnızca iki taraf varmış gibi, anne ya da babadan birinin haklı olduğuna karar vermekle, "hakkaniyete uygun" bir yargılama yapmış olabilir mi? Yasalar açısından sakıncası olmasa da, bu yargılama çocukların haklarını yok saymış olmuyor mu? Daha çok soru var yanıtlanması gereken.

HUKUKİ DÜRÜSTLÜK

Köleyi, kadını insan saymayan, Kölecî Düzen Hukuku tutarlıydı. İnsan saymadığı nesnelerin hakları olduğunu da varsaymıyordu. Bu tutarlılık görece bir dürüstlük bile sayılabilir. Oysa kuramda "bütün insanlar hak yönünden eşit" deyip, uygulamada "çocukların hakkı yoktur" diyen bir hukuk sistemi tutarlı değildir. Bu tutarsızlığın ikiye bölünmüş olduğu açık.

Hukukun özü asıl olarak miras hukukudur bence. Çünkü miras ekonomik düzenle ilgilidir. Bu anlamda çocuk da miras hukukunun gerektirdiği kadar insan sayılır. Miras hukukunun gerektirdiği kadar hakkı vardır. Burjuvazi bu nedenle bazı hakları olabildiğince kuramsal, olabildiğince soyut bırakmayı yeğliyor. Hukuk kuralları da

bunu aynen yansıtıyor. Çocuk burjuvazi hukukuna göre yalnızca geleceğin mirasçısı olarak önemlidir.

KUZU İLE ÇOCUK

Bilgiçlik taslamayı seven biri bir arap ülkesine gitmiş. Dönüşünde de üç beş arapça sözcükle bilgiçlik taslamasını sürdürmüş. Sormuşlar: "Arapça'da koyuna ne derler?" Rastlantı bu ya, bizim bilgiç koyunun arapça karşılığını biliyormuş. "Ganem derler" diye yanıtlamış bilgiç bilgiç... Yine sormuşlar: "Peki kuzuya ne derler?" Bilgiçlik taslayan, kuzu sözcüğünün arapçasını bilmiyormuş. Uydurmuş: "Bir yıl birşey demezler, bir yıldan sonra ona da ganem derler"

Burjuva hukukunda, "İnsan Hakları" yönünden çocuğa onsekiz yıl bir şey denmiyor, ondan sonra "insan" deniyor.

İnsan Hakları'nın burjuva hukukundaki karşılığı da açık. Hergün örneklerini görüyoruz. İnsan hakları da uygulamada "siyasal ekonomik çıkarlara indeksli"

GALİLEİ, DARWIN, PAPA...

Geçenlerde Papa, Galileo Galilei'i aklamış. Darwin kuramını öğrettiği için yargılanan ABD'li öğretmen, Rosenberglar, Sacco ile Vanzetti, Dreyfuss... bütün bu hukuk kurbanlarının aklanması ne zaman?

Asıl soru şu bence... Papa ne zaman aklanacak? Kim aklayacak? Bu iki çocuğa yapılan haksızlık, bu haksızlığı yapanlar ne zaman aklanacak? Kimi aklayacak?

Nihat Ateş - Nurhan Tunakan
evlendiler.

Şiirin Soluklandığı Desenle Yeni
Yuvalarındalar. Şiirin ve resmin
birlikteliğinin kalıcı olması dileğiyle.

İNSANCIL EMEKÇİLERİ

MEDYA MEMURU... "MALAPROP" ENİS BATUR GEÇERSİZDİR...

A. Necmettin BORTEÇİN

BAY MALAPROP

Karşınızda bir insan var. Bu insan, sizde bir "iyi bilir"lik duygusu mu uyandırıyor. Şuna dikkat edin. Nasıl konuşuyor.

Genellikle anlaşılmaz şeyler konuşanlar, kendilerini sizden uzak... ayrıcalıklı bir yere koyar. Şöyle. Anlamadığınız şey o kadar çoktur ki konuştuklarında... yazdıklarında, sizde ister istemez bir "iyi bilir"lik durumu yaratır. Bu durum sürer gider. Nereye kadar. Şuraya kadar. Anlatıklarının ne anlama geldiğini birileri sorana kadar. Sonra... sonrası açık. Sorgulayan birileri, bu söylenenlerden hiçbir anlamışmıyor... diyen birileri çıkınca... aydınlanıverir bir şeyler bilincinizde. Çünkü, o ana kadar kendinizde bir eksiklik olduğunu düşünmüş... bunu söylemekten korkmuşsunuzdur.

Bu yaşandı. Orhan Pamuk. Enis Batur. Ahmet Oktay ötekiler... biz, geçersizdir deyinceye kadar pek çok insan bu duygu içindeydi. Ne zaman ki geçersizlikleri saptandı... saptandı diyorum, çünkü bunu biz uydurmadık, tarihsel sürecin sonunda oluşan durumu gösterdik sadece, bu saptanır saptanmaz, evet... gerçekten biz de böyle düşünüyorduk... ama Orhan Pamuk'u... Enis Batur'u... Ahmet Oktay'ı anlayamıyor olmanızın bizdeki bir eksiklikten kaynaklandığını düşünüyoruz... şu kitabından hiçbir şey anlayamamıştık... diyenler çoğaldı.

Bu neyin sonucu. Öncelikle şu söylenmeli. Bu tarihsel bir sürecin sonunda saptanan bir durumdur. Star sisteminin yazarları biten... tükenen burjuva değerlerinin... kapitalizmin yanılsatıcı değerlerinin yazarlarıydı çünkü. Burjuvazinin... kapitalizmin değerleri ile yeni bir insan yaratamaz... metalaşmaya karşı bir başka değer koyamazdı insanın

önüne. Koyamadı da. Koyamayınca da geçersizlikleri artık gizlenemez... örtülemez hale geldi. Biz de bunu gösterdik.

Aslında bu son derece yalındır. Bu yazarlar, kapitalist ideolojiyi kah sol söylemle... kah sözüm ona insanı söylemle ortaya koyarken, başka başka sözlerle ama aynı şeyleri söyleyerek kapitalist ideolojiyi mutlaklaştırıyor... insansızlığı... metalaşmanın estetize edilmesini, estetik ütopya diye de sunmaya başlıyor.

Şu kesin. Alttan alta dikte etmeye çalıştığı şey kapitalizmin temel hakikatleridir. Kaçgun döneminin mutlaklaştırılmasıdır.

Peki... Enis Batur'un Malapropluğu nerden geliyor

Malaprop bir tiyatro eseri tiptemesi. Özelliği şu. Bayan Malaprop ne anlama geldiğini bilmediği birtakım sözcükleri ardarda sıralayan... yerli yersiz kullanan bir tiptir. Aytunç Altındal, "belki de 'bayan densiz' denebilir." diyor Bayan Malaprop için.

Çevrenize bakın... zda bay bayan Malapropları, göreceksiniz. Anlamını bilse de bilmesede sözcükleri yerli yersiz yanyana getiren star sistemi yazarlarını... eleştirmenlerini.

Bunun nedeni şudur. Geçersiz star sistemi yazarı, savunduğunu açıktan savunamaz. Alttan alta ittirir insanların bilincine. Yöntemi... yöntemibilimi birbirine katarak ittirir birbirine taban tabana zıt yöntemleri birbirine yakıştırmaya çalışarak ittirir. Ama hep alttan alta. İttirici bir tavırla. Üst söylemle... egemen bir dille. Sistemin gerçekliğini mutlak hakikatler gibi gösteren sistemin diliyle yapar bunu. Bilinci açmaz. Bir şeyleri bilince ittirir. Bilinci kelepçeler... dumura uğratır.

Böyle bir dil karşısında insanlar

şöyle düşünür. Bizde bir eksiklik var. Biz Enis Batur'u... Ahmet Oktay'ı... Orhan Pamuk'u anlayamıyoruz. Bizde bir eksiklik var.

Bu bir yanılsamadır. Siz Orhan Pamuk'u... Enis Batur'u... Ahmet Oktay'ı anlayamıyorsanız bu sizin eksikliğinize değil... onların Malapropluluğuna işarettir. Bunu unutmayın.

YÖNTEM MALAPROP YÖNTEMİ OLUNCA

Bakın Enis Batur, *Estetik Ütopya* adlı kitabında ne diyor... "...Estetik bilgiyi dışlamadığı, yapıtı bütünüyle kuşatabildiğini savlamadığı sürece Marxçı eleştirinin de, ruh çözümünün de, yapısalcı çözümlemenin ya da izlekçi yöntemin de ayrı ayrı, son derece verimli 'okuma'lar gerçekleştirebildiği şüphe götürmeyen bir gerçek." (a.g.e. s. 18, BFS Yayınları.)

Birincisi, bay Batur hileci davranıyor. Nerden çıktı bu "Marxçılık" Bunun adı marksizmdir Marksizm demek yerine marxçılık demek türkçe kullanım olmuyor Uydurukçuluk oluyor Bunu geçiyorum.

Asıl Malaprop yarenliğini marksizmi... yapısalcılığı... izlekçiliği... ruhçözümünü yan yana koyarak yapıyor bay Enis Batur.

Şöyle. Bir kere saydığı bu yöntemler arasında bir bağ kurulacaksa şöyle bir bağ kurulabilir. Marksizmin yöntemi olan tarihsel diyalektik maddeci yöntem bir taraftadır... burjuva ideolojilerinin sonucu olan izlekçi... yapısalcı... ruhçözümücü yöntemler bir tarafta. Dünyaya bakışı... dünyayı algılatışı bunca farklı olan... zıt olan yöntemlerle düşünüp... okuyup nasıl bir bilinç oluşturacak ki insanlar, bu okuma 'son derece verimli' olacak. Bu nasıl bir 'verim' dir. Enis Batur bunu yanıtlamaz. Ama ben söyleyeyim. Bu, kapitalist sistem için

GETİRDİĞİM

Sana bütün günü
Getiremezdim ki
Küçücük bir karanfil işte yaban
Kentdeğmemiş

Geyikleri mi getireydim
Ormanı mı
Bütün sesleri
O bana
Nerdensin
Diyen kadını mı

Belki de suyu bekliyordun
Yosun tutmayan
Belki de o kaygan kayayı
Binlerce yıl önce kıpkızıl akmış olan

Al işte
Hepsi burda
Şu küçücük çiçekte

Cengiz BEKTAŞ

Nilgün Kozal

yaratılmak istenen... metalaşmanın doğruluğunu kabul edebilecek insan bilinci için... böyle bir bilincin oluşturulması için verimlidir. Bu anlamda verimli olduğu kesin.

Peki Enis Batur'a tarihsel maddeci yöntemle burjuvazinin yöntemlerini aynı tutma hakkını kim verdi. Bunu ciddi biçimde merak ediyorum.

Sevgideğer okur... şunu iyi bilelim. Eğer burjuva yöntemlerini sistemli yerleşik... egemen diliyle dikte etmeye çalışsanız marksizmi... yapısalcılığı... ruhçözümünü aynı düzlemde gösterir bilinç bulandırırınız. Bilinç bulanıklığı yaratmak düşüncesi durdurmaktır. Bilincinizin kelepçelenmesine... düşüncesinizin dumura uğratılmasına izin vermeyin. Devam ediyor Enis Batur, "bilimsel yöntem olarak saygı duyulan yapısalcı yöntemibilim" (a.g.e. s. 15) Böylece bazı yöntemlere saygı duymamız gerektiğini öğreniyoruz. Anlayabildiniz mi. Anlamamalıyız. Bunu anlamaya çalışan herkesin bilincinde bir yarılma olacağı kesin çünkü. İşte izin vermememiz gereken budur. Bunu anlamamalıyız. Anlıyorsak eğer bilincimizden şüphe etmeliyiz. Bir kez daha söylenmeli. Bunu anlayamamak bir eksiklik değil. Yapısalcılık

yöntem mi yöntemibilim mi. Enis Batur'un yazdığından bu anlaşılamıyor. Anlaşılamamalı da zaten. Anlaşılmaması istenen şu... yapısalcılığa saygı duyulmalı. Soruyoruz Enis Batur'a... yapısalcılık nasıl bir yöntem. Yanıtlıyor... saygı duyulacak bir yöntem. Ne güzel değil mi.

Bütün bunların dışında bir şeyi daha anlamalı Enis Batur. Yöntem ve yöntemibilim aynı şeyler değil. Yöntemi yöntemibilimle karıştırmak... bir tutmak yanlıştır. Yöntembilim yönetime ilişkindir ama yöntem değildir. Bir araştırma... çözümleme için yöntem kullanılır ama yöntemibilim kullanılmaz.

Enis Batur şunu istiyor bizden. Bir yapıtı okurken tarihsel maddeci yöntemle... yapısalcı yönetime göre... ruhçözümüne... izlekçi yönetime göre ayrı ayrı okuyacağız. Bu da yetmeyecek bu yöntemlerin yöntemibilimlere göre incelemesini yapacağız. Böyle bir "okuma"yı düşününce gerisi nasıl olacak biliyorum. Hiç kimse bir yapıta ilişkin düşünce üretmez olacak artık. Üretebildiği olsa olsa karmakarışık olmuş bir bilinç... dünyayı doğru dürüst algılayamayan... "hey corç versene borç" diyen bir estetik bilinç olabilir. Ama bu-

na çoğul okuma diyenler bunu savunur. Savunacaklar. Varlık nedenleri bunu savunmaktadır çünkü. Kapitalist ideolojinin doğru belletilmesi gereklidir. Birileri bununla görevlidir. Star sistemi yazarının görevi de varlık nedeni de budur.

KESKİN YÖNTEM

"yetkinliği, kesinliği, keskinliği ne olursa olsun" "yazınsal yapının kuşatılma sürecinde" ...yeterli bir etkinlik kuramayacağı... keskinmiş. Neyin. Tek bir yöntemin. Yöntemlere kesin... keskin diye bakınca tek yöntemle düşünmenin yetersizliği üstüne yazı yazmak olanaklı oluyor elbette. Kavramları bilmeyince "tek"lik... "çoğul"luk birbirine mutlak üstün tutulması gereken kavramlar olarak algılanır. Tek yöntem içinde çoğulluğu bulmak yerine çok yöntem içinde güzel aranır. O zaman, bir yöntemin güzel olarak saptadığını diğeri güzel olmayan diye gösterirse ne yapacak güzel arayıcısı... güzele özlem duyan insan. Söyleyeyim. Güzeli hiçbir zaman bulamayacak. Meta kültürünün güzel diye sunduğunu güzel belleyecek... Kendine karşı olana güzel... güzel diyerek tüketecek kendini. Susma insan. Sana saygı duyulacak yöntemler sunan

yazara hayır de. Yönteme saygı duyma... Onun doğruluğunu... güzelleştirdiği hakikatleri sına. Başını dik tut her zaman... Sana karşı olan bütün değerlere. Güzeli bulacaksın. Bir gün. Mutlaka bulacaksın. Bulacağız.

OCKHAM'IN USTURASI

Bu durumda şunu düşünüyorum. Enis Batur yöntemin ne olduğunu bilmiyor. **Estetik Ütopya** adlı kitabının "Tartışma merdivenine basamak olmasını bekliyor..." ama bu yöntem bilgisizliği... bu berbat dille nasıl bir merdiven olacağını kestirmek pek de zor değil. Bu olsa olsa basamaksız bir merdiven olabilir.

Böyle düşününce bir an için büyük bir sıkıntı içine düşüyorum... bir karamsarlık kaplayıveriyor içimi. Yoksa biz bugüne kadar insanlığın hep ileri gittiğine inanırken yanlış mı... bu bir yanılsama mıydı... diye. Sonra Enis Batur'ların dışındaki insanları anımsıyorum. Hayır. Üzülmüyorum şimdi. Tarih bilincinden... bir kiminden yoksun Enis Batur bana Ockham'ı anımsatıyor. Sevinıyorum. Sevgili Ockham... iyi ki dolaştın usturanla... diyorum... iyi ki. Sevinci ve üzüntüyü bir arada yaşıyorum.

Ortaçağda bir "tümeller" kavgası var. Filozoflar şunu tartışıyor... tümeller gerçek midir, değil midir. Ockham, bu tartışmaya "tümel nesneden bağımsız ya da nesneye içkin değil! nesneden sonradır" diyerek katılmış, bugünkü anlamda bir madde tanımını yapamasa da bu kanalda düşünce üretmiştir. Tümel gerçek mi değil mi tartışmasına usturasını vurarak tümel mi gerçek maddi dünya mı tartışmasının başlamasında bir birikime yol açacak bakış açısını ortaya koymuştur. Ockham'ı anımsadığımda sevinmenin nedeni bu.

Ockham'ın Enis Batur ile ilgisi şu. Aytunç Altındal Ockham'ın usturası konusunda **Siyasal Kültür ve Yöntem** adlı kitapta şunları yazıyor..." Ockham, gereksiz uzatmalarla belirli görüşlerin içinden çıkılmaz hale getirilmesine karşıydı. Oysa kilise'ye tam bağlılık duyanlar bugün hipokrasi denilen lafazanlığa meraklıydılar. Hemen her olayı '**çoğul**' olarak ele almak bahanesiyle, karmakarışık ve içinden çıkılmaz hale getiriyorlardı. Ockham ise '**Tümeller**'e karşı olduğu gibi, yersiz '**Çoğullaştırmalar**'a

da karşıydı ve daima sadede getirici cümleler kullandığından onun bu tartışma tarzı çok ünlenmişti." Ortaçağdan bu yana değişen bir şeyler olmalı. Bir zamanlar feodal ideologlar... kiliseciler... şimdi kapitalist kültürünün star yazarları insanlık tarihinde bilinci kelepçelemeye devam ediyor. Yüzlerce yıl sonra biz hala bunu tartışmak zorunda kalıyoruz. Üzülmemin nedeni bu.

Ama sevinmesin star sistemi yazarıları... Üzüntümüz mutlakaşmayacak. Bu konudaki üzüntümüz mücadelemizde bize güç verendir çünkü. Biz üzülmeyi severiz.

Ne demeli... Bay Enis Batur... sadede gelin. Marksist estetiğin de maddeci yöntemin de yakasından çekin elinizi. Gidin burjuva yöntemlerini birleştirin ama... tarihsel diyalektik maddeciliği bunlarla bir göstermeye... yakın göstermeye kalkışmayın.

Bunu bekliyorum.

ENİS BATUR'UN HAKKI

Ama yine de bir konuda hakkını teslim etmek gerekiyor Enis Batur'un. Şu çoğul okuma yöntemini yazarlığında... yaşamında pek iyi kullanıyor.

Enis Batur, 1970'li yılların sonuna doğru, Kültür Bakanlığı'nın çıkardığı **Ulusal Kültür** adlı dergide yazıyor. Batur, 1980'lerin hemen başında devlet memurluğundan medya memurluğuna soyunuyor ve sermayenin sanatsever patronunun çıkardığı **Gergedan**... daha sonra altın postu bulmak için **Argos**'un başına geçiyor. Medya memurluğu Enis Batur'a yetmiyor... daha çoğul olmak için holding memurluğunu da buna ekleyerek Yapı ve Kredi Bankası'nın kültür dergisini çıkarmaya başlıyor. Bu çoğulluk da yetmiyor **2000'e Doğru** dergisinde de yazmaya başlıyor. Böylece en çoğul oluyor Enis Batur. Başarılı da oluyor bu çoğullukta.

Bu bakımdan hakkını teslim etmek durumundayız. Bu tutarlılığından ötürü kutluyorum Enis Batur'u.

DERSİNİ ALIR SIN

Dış dünyayı parçalı algılamak bir sorundur. Bütüncül bakamaz... dünyayı bütüncül kavrayamazsanız her şeyi tek başına algılar... onu oluşturan koşulları... varlık nedenlerini... nasıllığını kavrayamazsınız. Ya da

anlık çıkarlarınız yüzünden kavramamak işinize gelebilir. Bu son derece acı sonuçlar doğurabilir. Dikkatli olmak gerekir. İlkeli olmak gerekir. Neyi savunduğunu iyi bilmek gerekir.

Estetik algılamada çoğul okumayı öneren Enis Batur, yayıncılıkta tek çözümü idealize etmeye çalışıyor. **Gergedan**'ın bir sayısında ileri sürdüğü şu..." Güçlü, kalıcı, eklemelenebilir bir yayın etkinliğini ancak güçlü bir sermaye akışı sağlayabilir." Ama kapitalist üretim biçimi Enis Batur'u çok çabuk tekzip ediyor. "Güçlü bir sermaye akışına" dayanan... "Güçlü, kalıcı, eklemelenebilir" yayın organı **Gergedan** 17 sayı sonra patron Dinç Bilgin'in buyruğu ile kapanıyor. Gerekece zarar. Böylece eklemelenebilir dergilerin eklemelenebilir editörlerine tarihsel bir ders veriyor Dinç Bilgin "Güçlü bir sermaye akışına" dayanmayan... eklemelenmez dergi **İnsancıl** ise 3. yılına giriyor

Bunun anlamı şu. Ya kapitalist üretim biçimine eklemelenip dersini alırsın... ya da sistem dışı bir kanalda mücadele edersin.

ÖRÜMCEKLİ... AVLI BİLİNÇ

Önce şunu belirtmeli. Estetik, insanın... insanın koşullarının... toplumsallığının dışında bir şey değil. Estetik, bir idea değil. Bir sanat yapısının yaratım sürecinde, onu yaratan... onu yaratanın koşullarından bağımsız.. ondan ayrı onun dışında bir oluşum değil.

Afşar Timuçin, Süreç Yayınlarından çıkan **Estetik** adlı kitabın giriş bölümünde, Sanatçı bir yerin ve bir zamanın koşullarına göre yaratan adamdır, sanatçının toplumsaltarihsel bir varlık oluşu yapının toplumsaltarihsel niteliğini getirir. İnsan neyi yaşıyorsa, neyi nasıl görüyorsa yapıta o vardır. Her yapıt özel olarak yaratıcısını, genel olarak bütün insanı içerir. Yaratmak kendini yaratığına katmaktır." der.

Şu anlatılamadı. İnsanlar dış dünyayı algımlarken algılamalarında bilinç durumları... içdünyaları... bilgi birikimleri bu algılamaya doğrudan etkide bulunur. Burjuva ideolojilerinin, kapitalist ilişkilerin, kaçgun döneminin meta kültürü etkisindeki insanın dış dünyayı algılayışında belirleyici olan, sistemin doğruları... hakikatleridir. Böyle algılayan sanat-

BAKSAYDIK GÖRÜR MÜYDÜK?

*baksaydık görür müydük, dağın eteklerini
bitimsiz acıları?*

*baksaydık görür müydük, kısa pantolonlu çocukları
düş kırğını yoksulları?*

*baksaydık görür müydük, çürük dişli dizelyi
sığınaklarda mevzilerini kaybetmiş şairleri?*

*baksaydık görür müydük, geneleve giden yolu
etin enflasyona baskın çıkışını?*

*baksaydık görür müydük, şiirin düştüğü kör kuyuyu
poetika ile politika arasındaki uçurumu?*

*baksaydık görür müydük, son halini çağın
son halini son halini son halini... çağımızın?*

Alaattin TOPÇU

Cemile Çakır

çı, eserinde kapitalizmin temel hakikatlerini... sistemin doğrularını güzelleştirir. Kaçgun estetik yaratır. Metalaşmayı... yabancılaşmayı... insansızlığı güzelleştirir. Estetize eder. Ne diyor Alışar Tımuçin... insan neyi yaşıyorsa, neyi nasıl görüyorsa yapıtta o vardır... net... açık bir dille oraya gönderme buraya göndermeler yapmadan. Altını çizmeden. Birtakım adlara sığınmadan koyuyor sorunu ortaya.

Estetik, güzeli aramaktır. Güzeli yaratmaktır. Güzeli nasıl algılıyor... hangi bilinçle... hangi yöntemle bakıyorsa dünyaya ve o dünyada neyi güzel görüyorsa onu yaratıyor sanatçı. İşte bu kadar net.

Türkiye'de pek çok yazar tüccarca düşündü. Okuru müşteri derkesinde gördü. Böyle olunca pazar aradı kendine. Pazarı da buldu kapitalist sistem ona. Uzağa gitmeye gerek yok. Enis Batur'un **Estetik Ütopya** adlı kitabı bu sava iyi bir örnek..." Yazar ile okurun ilişkisi, pek çok açıdan örümcek ile avının ilişkisini andırır. İki kümede ortak bir düzlemde karşılıklı temaslarını geliştirirler. Yazar okuru metnine, örümcekse avını ağına düşürmek için çaba harcar.(...) Metin bir çıkar

uzamı'dır öyleyse: Orda yazar okurun, okur da yazarın kanını emer: İki kutup da birbirinin canından beslenir onun aracılığıyla." (a.g.e. s. 93-94)

Enis Batur'un meta kültürüyle oluşmuş kaçgun estetik bilinci ancak böyle bir estetiği yaratabilirdi. Bu, bu anlamda doğru bir estetikdir. Bu, kapitalist kültürün oluşturduğu dilin tarihsel bir belgesidir. Tarihe böyle geçecektir. Eğer toplumcu bir bilinci... insani gerçekçi bir bakış açısı olsaydı Enis Batur'un, okurla yazar arasındaki ilişkiyi örümcekle avı arasındaki ilişkiye benzetmezdi. Örneğin hidrojen ve oksijen atomları arasındaki ilişkiye benzetirdi. Onların, birbirini yoketmeden... birbirleriyle yaratıcı bir bütünleşme içinde bir üst aşamaya geçerek suyu oluşturmalarına benzetirdi. Yazarla okur böyledir. Birbirini varederek yeni bir güzellik yaratır. Böyle olmak zorundadır. Birbirini varetmek... bir üst oluşumda ortak bir insan kültürü yaratmak zorundadır.

Ne yazar... ne de okur kan emici değildir. Kendini av görmeyen... örümcek görmeyen yazardan... okurdan özür dilemelidir Enis Batur İnsandan özür dilemelidir.

"Metin bir çıkar uzamı" imiş. Bu

bakış açısıyla vardığı nokta bellidir Enis Batur'un. Eğer eser bir çıkar nesnesi ise sanatın da sanat eserinin de metalaşması kaçınılmazdır. Metalaşan sanat etkisindeki insanın yabancılaşması kaçınılmazdır. Böyle de oldu. Oluyor Yazar eserine yabancılaşıp 'metin' diyor okuru av derkesinde görüyor. Yöntemleri birbirine karıştırıyor. Herşeyin... herkesin birbirine yabancılaştığı yerde sağda... solda gezinip duruyor.

Star sistemi yazarı medya memuru Enis Batur burjuva ideolojilerinin tek... mutlak doğruluğunu dikte etmeye çalışıyor. Sistemin pazarı için mal üretiyor. İşte tam bu yüzden geçersizdir Enis Batur.

GÜZEL GELECEK ÜTOPYA DEĞİL

Ütopyaları severim. Benim pek çok ütopyam var. Ama güzel gelecek ve geleceğin güzel insanı benim için ütopya değil. Kesin olarak varılacak nokta. Biz, güzeli yarata... yarata... birbirimizi varedede ede yürüyoruz o güzel geleceğe. Bu yolda seviniyor... acı çekiyor... kırıyor... kırılıyor. Ama asla nesneleşmesine... nesneleştirilmesine izin vermiyoruz insanın. Vermedik. Vermeyeceğiz.

İnsanı... güzel geleceği... kavgamızı sevdik. Seviyoruz. Seveceğiz.

KARGIŞLI ZAMAN RESİMLERİ

sonun başlangıcı

1

siz,
dilinizde kum sancısı ve yüreğinizin acısıyla
bana düşman durdunuz
yüzünüz çöl doğumlu peygamberleri gizler,
içinizde lanetlediğiniz gündüz ve şiiir
ama yine de
evet yine de konuşunuz. Çünkü bu şiiir,
ben ve benim'in toplamında aşka bir yüzde çıkar.

şehvetin sultasında rutin bir bedduadır
boyunu kırık söz
o öpüş şelalesinin önüne çıkar
ve düşünür: yolu yok, yolu yok... yolum ölüme çıkar

zamanın dumanlı akışında kalbime
eşgali mahçup talanlar,
şakağımdaki çığlığa ağır hasta karanlıklar,
sokaklarıma şehba yağmurlar
ve yüzümü tanınmaz kılan ayrılık çibanları çıkar.

bazı gecelerde kimliksiz sızılar döner,
kötürüm yasaların bünyesinde
döküntü yürekler döner,
kavgasız ve sessiz münferit bir aşk
fedai panjurlu evine döner
dilim, ah küskün güzelim,
dilim dilim küsur kaldığım güzel!
söyle bundan ne çıkar?

bir dağ bir dağı gölgeler,
gölgeler döner
bir dağ bir dağı gölgeler,
dönen gündüzü çalınmış içimin akşamıdır
döner ve sevdadan caymış yüzünü gölgeler.

ellerim kuşatılmış
bir çığlık albümüdür ovalarım;
yel vurur sayfalar döner
ve çığlık çığlığa çarpar kalbimin kapıları,
içimden özensiz adımlarla bir gidiş çıkar.

ey safsata meftunu afet,
kalbini kavlimle ölç,
kalbini kavlimle ölç,
ve çıkar kendini şiiirden,
çıkart kendini benden
girevine zam yapılmış bir bahis gibi
yüzdeyüz bağırın ve fakat keyvani ömrün çıkar.

sonun başlangıcı

2

sesimin anahtar denediği dizeler,
siz... siz,
sokaklar ve toprak yan tutarsa neylersiniz
ve neylerim ben...

kendi cehennemine ayna tutmaktan muzdarip ve
hayhayda,
duvarlarımda el ele maktul aşklar,
yol kesen cüce sevişmeleri,

tevatür öpüşlerle beni sınavan ve eriyen gözler,
itibarımda esrarlı tahribatlar,
esirliğimi örten burjuva hümanizmi,
beni kendime korkak kılan sıtım alıştahım
yan tutar
ve içten içe kayırdığım o yalnızlığın önüne çıkar.

susar yüreğimdeki kuş sesleri
iç kanamalı bir yazının içinden ömrümün heba
yazları
geçer,
elmastan oyulmuş anıların içinden belkiler,
gözlerimde anlaşılmaya muhtaç pırıltılar
-seven, şaşkın, budala-
toplarımla: yekununda melez ihanetler çıkar.
muhtariyeti sürmenaj olmuş bir hayatta
bir elimde ipek ve bir elimde yangın
nakkaş-i ezel serabı değil bahtımda salınan
sürgünler silsilenamesi,
atar damarlarımda sürük sızılar,
gölgame tebelleş afi hüznüler
ve yaşanmamış gün batımları
yıl be yıl topiasak
Membrağından El Değmeden Hazırlanmış
bir Sentetik Sevdalar Cumhuriyeti çıkar.

döner gölge,
döner gece,
döner söz
şafak dilim dilim ayırır yolları,
anlaşılamamış bir şiiir kendi yarasına kapanır
yolcusunun yangıyla kaplanır yollar
ve alevler yüreğe çıkar.

ey safsata meftunu afet,
seni dize yapandan çıkar kendini
imgesi harabe bir bakış, kendine küskün bir sabah,
yere eğik bir gülüş,
ve kimsesiz kalabalıklarıyla
kalbi düşmana teslim
güya bir şehir çıkar.

Tevfik TAŞ

MÜZİKSEL YİTİŞ

Ferda EREREN

İnsanlık günümüzde en ilksel toplumsal düzeylerle, en gelişkin, ileri toplumsal düzeyleri bir arada yaşıyor. Tarihsel gelişim sürecini baş döndürücü bir hızla kateden toplumlarla, daha geri ekonomik ve kültürel ilişkilere dayalı toplumlar iç içe. Ulaşımlar, çatışmalar, savaşlar yaşanıyor. Bir yandan "fiziksel" olarak var olma mücadelesi veren insan, diğer yandan edindiği kültürel mirasın sınırlarını zorluyor. Ekonomik yapılanmalar arasındaki farklılıklar, kültürel düzeylere de yansıyor. Her toplum insanlığın tarihi boyunca edindiği birikimlerden payına düşeni alabilme çabasının sancılarını yaşıyor. Eşit olmayan şartlarda ve eşit olmayan düzeylerde.

Müzik, kültürel olguların içinde belki de en çalkantılı, en çok tartışılan... en yüce ya da en bayağı olabilen sanatların başında geliyor. Nedeni de müziğin tüm soyutluğuna karşın oldukça somut olarak yaşanması, olsa gerek. Her insanın, hiçbir araca gerek duymadan yalnızca gırtlığı ile yapabildiği, aynı zamanda da en gelişkin senfoni orkestralarının yetersiz kalabildiği bir sanat. Hem çok kolaylıkla ve kopmaz bağlar kurabilen, hem de aşılması olanaksız duvarlar arkasında kalabilen bir sanat. İnsanın önüne düşüp yeni ufuklar açabileceği gibi, insani yaratıcılığın en büyük engeli de olabiliyor müzik.

Hem bireysel hem de toplumsal düzeyde insanla doğrudan bağlar kurabilen müziğin önemini kavrayan

toplumlar, müzik eğitime de önem veriyorlar. Eğitilmiş insan müziği sorgulayabiliyor. Müziği sorgularken kendini ve toplumu, toplumsal ilişkileri sorgulayabiliyor. Müzik eğitimi toplumsal değişimin itici güçlerinden biri olarak değil, yozlaşmış, köhnemiş toplumu ayakta tutacak bir şartlandırma aracı olarak gören anlayışlar, eskiyi mutlaklaştırıp bir kısır döngü yaratıyorlar ve bu kısır döngünün girdabında müzik de insan da boğulup gidiyor.

Müzik eğitimi yirmibirinci yüzyıla giren insanın temel gereksinimlerinden ve haklarından. Var olma gerekçesi ne olursa olsun tüm devlet yapılanmaları bu hakkı insanlara tanımak ve olanaklarını yaratmakla yükümlüdürler. Müzik eğitimi ileriye dönük olarak temellendiremeyen toplumlarda müziksel yitişin yaşanması kaçınılmazdır. Müziksel yitiş hem bireyin müzik duyarlılığının aşınmasını hem de toplumun müzik belleğinin yok olmasını kapsar. Sanaatsal duyarlılığı yokedilmiş, kültürel belleği silinmiş insan yabancılaşmış insandır. Yabancılaşmış insanın en bayağı, kaba çağrışımlara dayalı müziği benimsemesi, ideolojik olarak savunması ve onu üretmesi beklenen bir gelişmedir. Bu tür müzik üretim ve tüketimi tam da anamalcı toplum yapısının her şeyi metalaştırdığı üretim, tüketim ilişkilerine denk düşer. Anamalcı düzen bir yanda sanatçıyı piyasa koşullarına göre üretim yapmaya zorlarken diğer yandan dinleyicileri ya eğitimsiz bırakarak ya

da "eskiyi ezberletme" düzeyinde bir eğitim vererek sanatçı ile dinleyici arasındaki ilişkiyi tümüyle denetlemek ister. Böylece toplumunu ve çağını sorgulayan sanatçı bu koşullara boyun eğmediği gibi, dinleyicisini eğitmek görevini de üstlenmek zorunda kalır. İnsani değerler ancak bu çabalarla ayakta kalabilir ve geleceğe aktarılabilir.

Uzak Asya'dan Alaska'ya, Güney Afrika'dan Sibirya'ya kadar insanın var olduğu her yerde müzik üretilmiş, üretilmekte. Bugün bu müziklerde ilkel insanın sesini duymak da olanaklı, gelişmiş toplumların sağlıklı bireylerinin duyarlılıklarını ayırımsamak da. Bu geniş mozaik içinde Batı müziğinin incelenmesi, diğerlerinin incelenmesine ışık tutacaktır. Batı müziği tüm gelişmişliğine karşın dışında kalan müziklerin alternatifi ya da hedefi olarak görülmemeli, onun geçirdiği çok seslilik serüveni kılavuz edinilmelidir. Batı'nın çok sesliliğini bilmek diğer müziklerin küçümsenmesini gerektirmeyeceği gibi, Osmanlı Divan Müziği'nin tek sesli müziklerin en gelişkinlerinden olması da diğer tek sesli müziklerin küçümsenmesini gerektirmez. Tarihsel gelişim süreci toplumların kendi koşulları içinde özgün müziksel açılımlara varmasına olanak verdi. Asya halklarının pentatonik müziğinin, kara derili halkların bugünkü caz'a kaynaklık eden müziğinin... Hint, Kızılderili, Arap ya da başka halkların müziklerinin kendine özgü nitelikleri vardır. Fizik yasalarına göre oluşan seslerin

SEN YANILGIM DEĞİLSİN

gün kırksekiz saat seni göremediğim
de ki gel, kanda olsun iki elim
ya da gel
dilediğince yansın kandilleri gecenin

istersen yalınayak
soyunarak bütün anılarından
ya da ne varsa biriktirdiğin
adı üzünç, sevinç veya neyse o olan

ellerini bırakma, onlarsız olmaz
emektir tarihçesi bütün aşkların
akşamın terkinde tutuşurken saçların
gözlerin gelmeden bu aşk yaşanmaz

şu "seni seviyorum"lar çatlatacak beynimi
nasıl kekemelik bu, yüreğimin sesinde
eskimemiş sözlerle nasıl söylenir sevda
nasıl yaşanır bir aşk med-cezir ülkesinde

belki benim bu düş, bir yalan daha
bu kalp ağrıları, bu çırpınan gün
dolunay suretinde içine yürüdüğün
ah nasıl direnmeli alışmalara

bilsin dokumacılar, söyle onlara
şimdi senden başka hiçbir şeyim yok benim
bir ipek iplik kaldı yüreciğimde
bir başıma düğümleyemediğim

Leyla Sabah

bu ürkek kuşların, savruk kuşların
darmadağın, bu kırık dal kuşların
kanatları bendedir ve yığınla acının
hadi durma, aç üstünü utançlarımdan

ellerimde mor çiçekler biteydi
yıldızlar devşireydim ıssızlığından
saçlarım toprağının koruganı olaydı
sana güller dereydim varsıllığımdan

gel hadi, çocukluğum bekliyor kapılarda
bu kavaklar, bu utangaç fırtına
el değmemiş bitemliğimdir bu aşk
bırak korkularımı anızlarda beklesin
hadi öp yüzümün kuytularını
sen yanılığım değilsin

Ayten MUTLU

belirli biçimlerde bir araya gelmesiyle müziksel karakteristikler ortaya çıkar. Doğayı denetim altına alma çabası içindeki insan, ses dünyasına da hükmederek doğal sesleri olduğu gibi kullanmak, onlara öykünmek yerine, disipline ettiği, bir anlamda kendi yarattığı sesleri özgün toplumsal ve bireysel şartları içinde bir araya getirerek müziğini üretmektedir. Bu yaratılmış sesler dünyasından psikolojik ve toplumsal duyarlılığını ifade edebilmek için ya tamamen özgürce ya da koşullanmış bir biçimde sesleri seçer, müziksel bütünlük içinde yeni baştan üretir.

Müzik tek başına ne ezgi, ne armoni ne de ritmdir. Müzik yatay ve dikey boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınmalıdır. Yatay boyutu ritm ve

ezgi, dikey boyutu ise armoni oluşur. Ritmsiz ezgi var olamayacağı gibi, ezgisiz armoni de armonisiz ezgi de var olamaz. Yalnız kültürlerin bu üç bileşeni önemseme bakımından farklılıkları olabilir. Afrika müziği ritmi ön planda tutarken, Osmanlı Divan Müziği ezgi boyutunu abartmış, Batı müziği ise diğerlerini bir kenara bırakmadan armonik boyutta gelişme göstermiştir. Halk müzikleri tek seslilikle çok seslilik arasında bir süreçte bulunmaktadır ve çok seslilik yönünde gelişme eğilimi ağır basmaktadır.

Hangi açıdan ele alınırsa alınsın, müzik tartışmaları çok seslilik tek seslilik konusunda düğümleniyor. Batı müziği tek seslilikten çok sesliliğe uzun süreçlerden geçerek ulaştı. Ezgisel çok seslilikten armonik çok

sesliliğe geçiş yüzyıllar aldı. Bugün atanol müzikten elektronik müziğe dek uzanan bir yelpazede yeni arayışlar içinde. Ülkemizde ise çok seslilik mi tek seslilik mi tartışmaları sürüp gidiyor. İnsanın sanatsal faaliyetinin süreçlere dayalı olduğu gözardı edilerek ya tek seslilik mutlaklaştırılıyor ya da çok seslilik. Sorun giderek daha da içinden çıkılmaz bir hal alıyor ve müzik ortamımızdaki yıkım önüne geçilemez bir hızla sürüyor. Bize çok şey kazandıracak olan zaman bizden geri gelmesi olanaksız değerleri alıp götürüyor. Yaşadığımız müziksel yitish sürecinin önüne geçilebilmesi görevi ise aydın müzikçilerimize düşüyor.

TÜRK HAFİF (KAPİTALİST) MÜZİĞİ

Ozan YILMAZ

Son yıllarda "yükselen" değerlerle birlikte Türk hafif müziği de "sıçrama" yaptı. Kasetlerde, radyoda, televizyonda sık sık duyduğumuz bu şarkılar neyi anlatıyor, adeta üretilip, parlatılıp "piyasaya" sürülen şarkıcılar ne söylüyor hiç düşündünüz mü? İstese de, istemesek de öyle çok duyuyoruz ki bu şarkıları, zamanla "dilimize bulaşıyor" mırıldanmaya başlıyoruz farkında olmadan. Sinsi ve alçakça yükseltilecek kapitalist değerlerin müzikteki temsilcisi de "hafif" müziğimiz şimdi... Günlük yaşamımızın her alanında bizi kuşatan, var olan ve oluşturulmaya çalışılan kültürümüzü çarpıtan, yozlaştıran kapitalist (sermayeden, zenginden, çıkarıcılıktan, adeletsizlikten yana) anlayış, en çok politika dışı gibi görülen müzik, sanat, eğitim, sağlık gibi alanlarda etkin oluyor. Böylece hangi fikri savunuyor olursak olalım "kapitalist" bir anlayışla yaşıyoruz çoğumuz. Bunu en çok müzikle ve en çok çocukların-gençlerin bilincini etkiliyerek yapıyor sistem. Tabi önce "medya" ve "kapitalist batı kültürü" (dizi film, siyema, sanat, teknoloji, reklam, propaganda vs.) aracılığıyla insanlar hazırlanıyor. Şarkılar bu hazırlanmış, politikadan korkutulmuş, düşünmekten uzaklaştırılmış sorunlara duyarsızlaştırılmış, yabancılaştırılmış ve bencilleştirilmiş insanlarda karşılığını buluyor sadece. Bu yüzden 10-15 yıl önce popüler olamayacak şarkılar bugün popüler olabiliyor ve bu şarkılar "kapitalist anlayış" içinde çeşitli durumlara uygun önermeler/çözümler sunuyor:

Birisinden borç mu isteyeceksin, şarkısı hazır; **"Hey corc versene borç"**. Amerikanvari yanıtı da aynı şarkıda; **"olmaz maykıl bende de yok"**. Borç isteyen esprili bir şekilde ve çoğunlukla yalan söyleyerek atlat-

ma anlayışı şarkılaştırılmış oluyor böylece. Tabi "corc" derken "Bush" (ya da Clinton), "may-kıl" derken de ABD'den borç isteyipte atlatılan az gelişmiş ülkelerin "kıl" ya da "kul" liderleri kastedilmiş olabilir. (İngilizcede "my", may okunur, bana ait anlamına gelir. "Kıl"ı biliyorsunuz zaten...)

Birisine birşeyler mi anlatmaya çalışıyorsun, söylediklerinin bir kulağından girip bir kulağından çıkması için hazırlanmış plak beyinde dönmeye başlar; **"Aynı nakarat, hep aynı aynı, yarısı bayat anlat anlat..."** Tam da sistemin istediği gibi davrandığını; birçok şeyi dinler gibi yapıp dinlemediğini, anlar gibi yapıp anlamadığını böylece duyarsızlaştırdığını farketmez bile. Akılınca dalga da geçer; **"anlat anlat"** dinleyen kim?

Bir sorunun var, salt sözle anlatamıyorsun. Davranışınla; açlık grevi, gösteri, yürüyüş gibi yöntemlerle anlatmaya çalışıyorsun. Yasal değilse cop, yasalsa "damga" hazır; **"şov yapıyorlar"** Şarkısı da hazır tabi; **"Şov yapma şov yapma, fark etmez anladık seni."** Böylece sebepler sıfırlanıp sonuç yargılanır. Hem de kökü dışarda bir sözcükle... (Show İngilizce bir sözcük olup, gösteri anlamına gelir.)

Canın mı sıkılıyor? Bu hastalığını Ufuk-Ercan "vitamin"le tedavi ediyor; **"Boşver sıkma canını, okşa patlancanını"**. Şarkı hem boşvermeyi öneriyor (sisteme uygun), hem erkeklerin cinselliğine sesleniyor (erkek egemen ve cinsel açlık çeken topluma uygun), hem doğu şivesi kullanıp "kırolarla" akli sıra dalga geçiyor (ilkel milliyetçi anlayışa ve herkesin birbirini maganda gördüğü eğitime uygun), sonuçta kaset "iyi" satıyor, alıcı hariç herkes "iyi" para

kazanıyor (ticari amaca da uygun). Ne demeli? Bir taşla kuş katliamı... Kuşlara yazık!

Giderek sinirleniyor musunuz olup bitene, sakın ha! Sistem sinirlenmenizi bile istemez, ardından birşeyler yapmaya kalkarsınız; **"Hişt hişt sakın ol, sinirlerine hakim ol"** Zaten sonunda ölüm olduğuna göre "birşey" olmaya kalkışmadan uslu uslu durmalısın; **"Ölümlü dünya, ölümlü insan, ha alim olsan, ha zalim olsan."** İşin kötüsü "alimler" (aydınlar) bu öğüde uyarken, zalimler duymuyor bile...

Deşarj olmak, eğlenmek mi istiyorsun? "ABD kökenli blue-jean" fetişli şarkı yol gösterir sana; **"Yırtık pırtık bulucın gidelim parka... dolmuşa binmem, doldurmuşu gelmem ooo yeee"**. Uyanık olması öğütlenen gence eğlenmek için dansa, disko, cılgınlığa, içkiye, sekse davet eden şarkılar da çok. Kısaca "insani ve toplumsal sorunlarla uğraşma, politikaya bulaşma da ne halt yersen ye" deniyor genç insana. Bazı politikacılar da "bulucunlarımızı çeker, birlikte pikniğe gideriz" diyerek bu anlayışa adeta tuz-biber ekliyor.

Döneklik mi kafanı kurcalıyor? Darkafalılığın lüzumu yok! Dönekliğin modern adı değişim şimdi. Bu da yeni dünya düzenini kavramaktan ve "düzenlenleri" boşvermekten geçiyor. Dün parkasıyla 1 Mayıs marşını, bugün Karabağ şarkısını seslendirerek değişimini gerçekleştiren Cem Karaca, dönekliğin savunmasını şu şarkısıyla yapıyor; **"Yurduma dönmek döneklikse, döndüm, döndüm oh bee"**. Başbakanının "dün dündür, bugün bugündür" dediği ve yine de destek bulduğu bir ülkede bir sanatçının(?) bu kadarcık tutarsızlığı çok mu?

Sevgi mi? Şarkılar en çok bu

AŞK İKİNDİLERİ -2-

Gözlerinde fırtınalar ve binbaşı
kasırgalarla dolaşıyordu
günüşiğinde çocuk; yıldızlar
gövdesine düşünce kadındı.
Önce çocuk
sonra kadın.

Dokundukça, gövdesi büyüdü
sağnak yağmurlara benzeyen sesi
yağmur sonrası dinginliğine dönerdi.
Öptükçe, bir istirdiye gibi
ağır ağır açılırdı;
Önce çocuk
sonra kadındı.
Yıllarca önce yitirdiğim şeytan uçurtmamdı.

Bense, kırık bir masal suyuyla yıkaniyordum
aşk ikindilerinde.

Metin SEVER

Haydar Özay

alandan insana müdahale ediyor, yol gösteriyor. İşin kötüsü şu ki yanlış yol gösteriyor; sevgi şarkılarında da kapitalist anlayış hakim; dostluk, doğruluk değil, sahip olmak, bencillik, kıskançlık ön planda; "Ufak tefek yalanların mühim değil olur canım, sen benimsin, her şeyimsin".

Bir genç kızın nasıl birini sevebileceğini Yonca kızımız "Abone şarkısıyla anlatıyor, şarkı medya'nın da katkısıyla dillerden düşmüyor. Oğlan zengin olmalı; "Hanlar, hamamlar, saraylar" tahsilli olmalı; "şaştım, üç lisan biliyor, okumuş çocuk borumu" yakışıklı, popüler olmalı; "kızların hepsi peşinde...", ailesi de onaylamalı; "annem bu iş olur dedi", ve nihayet hayırlı uğurlu bir "kismet" olmalı; "hadi bakalım hayırlısı". Erkeklerde insancılığın değil maddi zenginliğin, dürüstlüğün değil kariyerin önemli olduğu, seçimde ise kendisinden ziyade, ailesinin ve uğur-hayır gibi soyut faktörlerin ön planda olduğu bir anlayış... Bir genç erkeğin nasıl bir genç kıza seveceği de belirleniyor şarkılarla, en önemli faktör güzellik; "oynatmaya az kaldı, doktorum nerde, bir güzel kız yüzünden çıldıracağım..." Kız yüz

vermiyorsa, ona "sahip olamayan" erkek çıldırmaya başlıyor, üstelik sebep olarak kendini değil kıızı görüyor! Sebebi değil, sonucu tedavi için "ona ait" doktorunu arıyor. (Söyleyene de, dinleyene de geçmiş olsun.) Kız çeşitli yöntemlere rağmen elde edilemediyse son çare evlilik: "Gir kanıma, hani bekarlık sultanlık derler yetti canıma..." Şarkıyla kıza "kanına girmek olumsuzluğunu yakıştıran, erkeğin arzusu kader aldatmasıyla destekleniyor; "Yazılmış inan kaderime..."

Kapitalist sistemde, dinde, arabesk müzikte ve toplumda yoğun olarak var olan "erkek egemen mantık" ve "kader-kismet" inanışları hafif müzikte de "meze" olarak yer alıyor böylece...

Bilmek, anlamak, konuşmak mı? Aman gençliğimizden uzak olsun; "Bana ne aman ben anlamam, pek hesaplı ince iş.. Sen seni bil sen seni, sen sıkı tut çenenini, eline dili ne sahip ol, sonra öcüler yer seni..." Mesaj şöyle; çenenini sıkı tutmaz, olur olmaz konuşursan soyut öcüler ya da somut (üniformalı) öcüler yer seni. (Ya da yemekten bin beter eder) "Bana ne aman ben anlamam" demek varken sorunları

irdelemek, çözüm üretmek sana mı kalır? Hakları

hem kimin haklı / adaletli olduğu değil, kimin güçlü/büyük olduğu önemli artık; "En büyük kim? Hadi bakalım kolay gelsin bir acayip zor yarış..." Bu şarkıda yanlışa övgü değil, hiciv yoluyla yergi var denebilir belki, fakat böyle yorumlayan kaç kişi? Sezen Aksu'ya haksızlık etmemek için, duygulu sesi, güzel yorumu ve birçok şarkısı ile olumlu yönlerinin daha ağır bastığını düşündüğümü söyleyebilirim. Tük hafif müziğine alışılmışın dışında (ve sistemin dışında) insancıl bir anlayışla emek ve ürün veren Fikret Kızılok gibi sanatçılar, Ezginin Günlüğü gibi gruplar da var, ama azınlıkta ve sistemce desteklenmiyor, köstekleniyor. Çoğunluk şiirsellikten, estetikten müzikaliteden yoksun şarkıları, ticari amaçla üretilen, sistemin depolitizasyon politikasına hizmet ediyor; "Bom bom bili bili bom" Sonuçta, insanca yaşam ve sevi özlemi ya şarkılarda kalıyor ya da yanlışlarla takılıyor.

Asım Can Gündüz "sonuçlara ilişkin" şarkısında durumu "kendince" şöyle özetliyor; Sonunda hepimiz boku yedik" Müzik ruhun gıdasıdır. Gıdamıza özen gösterelim.

MÜZİK ve SİMGE – I

Özkan MANAV

Yaşamdaki ilişkiler kimi zaman yalın ve bir çırpıda anlaşılabilir gibidir. Kimi zamansa kendini hemen ölevermekten, kolay kavranılır olmaktan uzaktır. İlk kez karşılaştığımız bir durum, bir olay ya da kişi karşısında kısa sürede anlamının, uyuşmanın, tanış olmanın getirdiği rahatlık duygusunu da, içine kolay girilemez bir giz gibi duruyor olmasının uyandıracağı şaşkınlık, merak, tedirginlik, daha ötesi korku duygusunu da yaşayabiliriz. Kimi zamansa ilk anda karşı karşıya kaldığımız ikinci türden duygular zamanla yerlerini birincilere bırakır.

Sanat da yaşam gibidir. Ona benzer, ona yakındır. Aslında tek kaynağı da odur. Kimi kez yaşamın ötesinde birşeyler ortaya koyuyor gibi dursa da yaratıcısının bu dünyalı oluşu, anlattıkları ne kadar doğaötesinden bir şeylermiş gibi gözükse de sanatçının onları her zaman burarlarda bir yerlerden görüyor olması sanatı zorunlu olarak yaşamla ilişkili, onunla içli dışlı kılar. Yaşam, sanat için gereklilikten öte zorunluluktur, onun varoluş nedenidir. Onun, içine girilmez gibi olduğu, kalın duvarların ardında bir yerlerde gibi durduğu, giderek neredeyse bütünüyle anlaşılmasız izlenimi bıraktığı ayrıcalıklı durumlar olsa olsa şu nedenlerin birinden ya da birkaçından kaynaklanacaktır. O, ya gerçekten yaşamın çok ayrı, özellikli, son derece özgül bir yönünü ele almış, böyle bir noktadan yola çıkmıştır, ya çok zaman olduğu gibi herkesin gözü önünde olanı başka bir bakışla görüp aktarmış, ayrıcalıklı bir açıya yerleşerek o şeye, o şeyin gerçekliğine yeni bir boyut getirmiştir, ya kullandığı dil kolay kavranılır bir dil olmaktan uzaktır, kendiliğinden öyle olabileceği gibi sanat tarahindeki ilişkilerin, daha ötesi evrimin onu böyle bir noktaya ulaştırdığı düşünülebilir, tartışılabilir-özel olarak-belki de özentiyle-öyle

kurulmuş da olabilir, ya da doğrudan doğruya ortaya koymaya çalıştığı şeyi anlatmaktan yoksun, kavram ve dil kargaşası içinde beceriksizce üretilmiş bir üründür, yerine göre bir renk, çizgi, sözcük ya da ses yığınıdır yalnızca. Özellikle bu sonuncu durum için önce toplumların sonra tarihin acımasız yargıları yerine getirilmiş, pekçok ürün dünyaya ölü gelmiş gibi savrulup gitmiştir. Öte yandan ne sanat adamı ne de sanat izleyicisi yaşımdaki sıradan yönleri, gelişigüzel, yüzeysel ve özelliksiz bir açıdan ele alıp duran, estetik düşünceden uzak durarak ya da doğrudan yoksun olarak üretilerek anlatımda bayağılığın sınırlarını zorlayan, sanatın kıyısındaki hastalıklı ürünlere, hasarlı bilinçlerin üretimlerine yüzvermemelidir. Kaldı ki bilinç düzeyi yüksek bazı bireyler ve bazı toplumlar böylesi yaklaşımlara zorunlu bir uzaklık duyarlar kendilerinde. Yetkin bir sanat ancak özel bir gözle ve özel bir dille ortaya konacaktır. André Gide'in şu sözleri bir görme becerisi, giderek görme yetkinliğinin sanat adamı için vazgeçilmezliğini ne güzel özetlemektedir: "Önem bakışında olsun, baktığın şeyde değil."

Sanat her zaman yaşamla ilişkilidir ve onun yaşamla arasındaki uzaklığı sanatçı belirler.

SİMGE GEREKSİNİMİ YA DA SİMGE ZORUNLULUĞU

En eski çağlardan, sanatın, ilksel anlamda sanat duygusunun ortaya çıkmaya başladığı ilk zamanlardan beri insanoğlu anlatmak istediği şeyin en belirgin, en çarpıcı yönlerini vurgulamak amacıyla doğrudan simgeye başvurmuştur. Bakılan nesnenin, ele alınan konunun yapısal özellikleri kadar kişisel duyular belirler simgenin oluşumunu. Nesnenin bir özneye göre belirlenmesi, o öznenin özel bakışıyla kendi dışına taşması, bir anlamda yeniden beden bulması-

dır bu. İlkçağ insanının duvar resimlerinde aslında hiçbir zaman orada görüldüğü biçimiyle varolmamış altı ayaklı ya da iki başlı vahşi kediler, patlak gözlü kartallar, dört kanatlı kuşlar ilk anda bizleri yadırgatsalar da yakından baktığımızda bu durumun tarih öncesi insanının basit bir yanılgısından öte birşey olduğunu görürüz. Altı ayaklı hayvan iyi bir koşucudur, iri gözlü kartalın görme yetisi çok gelişkindir, dört kanatlı kuş ise iki kanatlıdan daha iyi uçmaktadır. Mitoloji böylesi simge kullanımının sayısız örnekleriyle doludur. Mısır resimlerinde kralın her zaman insan boyutlarını aşan bir oranda çevresindeki kimselerden iri çizilerek yukarılara bir yerlere yerleştirilmesi de benzer bir yoldan büyüklük niteliğinin altını çizmekte, saygıyı, yetkeye bağlılığı ve boyun eğişi belirtmekteydi.

Simge, belli bir anlamı dışlaştırmak adına özel olarak düşünülmüş, tasarlanmış, oluşturulmuş ve kapsayıcı olmak adına anlattığı şeyle az çok uzaklığı bulunan anlam bütünlüğüdür. Çalışılan sanat alanına göre bir renk, bir çizgi, bir sözcük, bir biçim, bir devinim, bir davranış, bir duruş ya da bir sestir, kimi zaman da bunların bir bileşimidir o.

İlk kez fransız şairleri arasında ortaya çıkarak öbür sanatlara ve öbür ülkelere yayılan, simge kullanımının, en ileri boyutta, yoğunlaşmış olarak simgeyle anlatımın başta gelen amaçlarından biri olarak alındığı, XIX. yy'nın sonu ile XX.yy'nın ilk yıllarını kapsayan kısa zaman dilimine yerleşen, akim olarak **simgecilik** bir yana simgesel anlatım, sanatta zorunlu bir yönelim olarak binlerce yıldır varlığını sürdürmektedir. Denilebilir ki sanat simgeyle var olmuştur ve ancak onunla var olabilirdi. Yaşama ne kadar yakın olsa da sanatın asla onunla özdeş olmaması simgenin sanattaki zorunlu varlığından ileri gelir. Sanatı yaşama yaklaştıran da uzaklaştıran da simgedir.

MÜZİĞİN ÖZELLİĞİ

Müziği öbür sanatlardan başka türlü kılan öncelikle onun gerecidir. Müziğin yapı taşları seslerdir. Nasıl sözelimi bir masa, ressam tarafından özel olarak görülüp tuval üzerine taşınıyorsa, bir tartışma özel olarak izlenip ya da tasarlayıp bir oyuna dönüşmüşse, sevgiyi ya da özlemi belirten bir devinim nasıl özel olarak dansla anlatımını buluyorsa sesler de benzer biçimde, aynı ya da benzeri kavramları, olayları, durumları, ruhsal devinimleri yansıtmak adına besteci tarafından biraraya getirilir. Bu biraraya geliş çağdan çağa, türden türe, çevreden çevreye değişebileceği gibi kişiden kişiye de değişir, tıpkı öbür sanatlardaki, daha ötesi insanlığın tüm kültürel oluşumlarında ve üretimlerinde olduğu gibi. Yerine göre bir sonat olur, bir senfoni olur, bir semai olur ya da bir şarkı olur. Sonat diyelim bir XVIII.yy sonatıdır, senfoni bir alman senfonisidir, semai Zekai Dede'nin semaisidir, şarkı Debussy'nin bir şarkısıdır.

Öfke duygusu şiirle olsun, resimle olsun, dansla olsun, müzikle olsun her yoldan anlatılabilir. Ancak seslerle anlatım çok zaman sözcüklerle, biçimlerle, devinimlerle anlatımda olduğu kadar açık gözükmez gözümüze. Bir müzikiçinin "başka yerlere gitmek istiyorum"unu şairinki, ressamınki ya da dansçınınki kadar iyi duyamayabiliriz. Birçokları sesin bunu anlatmak için kaygan bir gereç olduğunu düşünebilir. Ancak ardarda olsun üstüste olsun, her ses ve her ses bileşimi belli ruhsal durumlara karşılık olma eğilimindedir. Sözelimi piyano üzerinde tek bir tuşa güçlüce basarak titreşim tümüyle yitip gidene dek parmağın tuş üzerinde tutulmasıyla elde edilen bir ses ile aynı sesin aynı süre boyunca ancak bu kez ardarda yinelenmesiyle ortaya çıkan sesler arasında, seslerin şiddeti yine giderek azalıyor, azaltılıyor olsa bile anlam bakımından önemli ayrımlar olacaktır. En azından birisi sesin işitilme anından sonra hemen hemen mutlak bir dinginliği öbürü ise kesin bir tartışal (ritmik) devinim içinde rahatlığa doğru gidişi, çözülüşü duyurur. Seslerin, bu çok yalınkat örneğin de ortaya koyduğu üzere, tıpkı bir tablo ya da yontudaki

gibi, neredeyse bir tiyatro ya da romandakine benzer biçimde görünür anlamlar taşıdığını söylemekle onlara bu yönde hak ettiklerinden çok önem vermiş olmayız. Birkaçı biraz sonra sıralanacak olan müzik tarihinin sayısız örnekleri bu görüşü doğrulayan açık yanıtlardır.

Her ses ve her ses bileşimi simgesel değer taşır, yaratıcısı onu özel olarak tasarlayıp kurmuş olsa da olmasa da ve dinleyici olarak bizler onu duyuyor olsak da olmasak da. Ancak bilinçsiz üretim kargaşık yapıyla kendini hemen eleverir. Yetkin bir sanat yapıtı hiçbir zaman raslantısallığa yüz vermeyecek, becerikli bir sanatçı raslantısallığın tehlikeli kolaylıklarına, sakıncalı dağınıklığına bel bağlamayacaktır. Maurice Ravel'in şu sözü ne güzeldir: "Sanatta hiçbir şey şansa bırakılmış değildir."

Bu noktada ilk bakışta raslantısallık izlenimi uyandıran, aslında son derece ayrıntılı ve ince bir tasarımıyla kurguya dayalı yapıtları kötülemediğimiz belli olsa gerek. Öte yandan müzik sanatında son elli yıl içinde korkusuzca kullanılarak bir ad'a dönüşen (raslamsal müzik) bu niteliğinin kimi duruma az çok başka birşeyleri ortaya koyduğunu (ses yoğunlaşmaları içinde renk niteliklerinin öne alınması, ayrı ayrı incelikli bir tasarımın ürünü olan fikirlerin birbirlerine bağlanışlarında ya da biraraya gelişlerindeki dönüşümsel olasılıkların belli anlamları dışlaştırmak adına belirlenmesi gibi), bu başlık altında toplanan bütün yapıtları onaylamasak da söylemek isteriz.

İLK AŞAMA: ÖYKÜNME

Doğa seslerini, yaşamdaki sesleri öykünme müzikte simge arayışının, özel anlamları seslerle taşımanın, duyguları, heyecanları seslere yüklemenin ilk yolu olmalıdır. Tarihöncesi müzikçi de, eski çağ müzikçisi de, Ortaçağ'dan, Rönesans'dan, klasik, duygucu ve izlenimci dönemlerden geçerek daha az olmakla birlikte bugünkü müzikçi de bu yola başvurma gereksinimi duymuştur ve duymaktadır. Ancak bu yol tarihöncesi müzikçisinin temel anlatım biçimini oluşturmaktaydı. Doğa olaylarının ve canlıların sesleri ilk insan için en baskın, en etkin, duygulara en güçlü ve en çok devinimi kazandıran

ve elbette ilk öykünülecek olan seslerdi. Bu seslerin ve doğadaki tartışal oluşumların yarattığı çağrışımlar kuşkusuz müzikteki ilk anlatım yolunu belirlemişti. İlk çağ insanının kafasında sonraki çağların insanlarında olduğundan daha çok gök, daha çok toprak, daha çok ateş, daha çok canlı ve daha yüklü, daha yoğun bir ses karmaşası ile uçsuz bucaksız bir düşsellik vardı.

Doğadaki sesleri öykünerek ondaki oluşumları, ondaki devinimleri seslerle anlatmanın, onu müziğe taşıma yollarının geçirdiği değişimler müzik tarihinin gözlemleyebildiğimiz dönemlerinin ilgi çekici sayfalarını oluşturmaktadır. Sözelimi insan yüreğini hemen her zaman heyecanla devindiren bir fırtınanın eski çağ ve orta çağ müzikçileri tarafından nasıl tanıtıldığını iyi bilmesek de böylesi devingen bir sahnenin son üç yüzyıllık süreçte ayrı ayrı bilinçlerle yeralan bestecilerin yapıtlarındaki anlatım biçimlerinin çeşitliliğini genel özellikleriyle de ayrıntılı ayrılaşmalarıyla da karşılaştırmak olanağımız var. Birkaçına göz atmak bile geniş bir duyuş paleti sermektedir önümüze: Antonio Vivaldi'nin *Mevsimler* adlı keman konçertoları dizisinin bir bölümünde, Joseph Haydn'ın aynı adı taşıyan oratoryosunda orkestrayla sunulan bir aramüziği'nde, Ludwig van Beethoven'ın *Kırsal başlılı 6. senfonisinin* dördüncü bölümünde, duygucu dönemin önde gelen yaratıcıları olarak böyle bir doğa tablosunu ele almamalarını düşünemeyeceğimiz Hector Berlioz'un *Truvalılar* adlı geniş boyutlu operasında yer alan bir orkestra müziğinde ve Franz Liszt'in İsviçre gezilerini anlattığı piyano albümünden *Orage* (fırtına) adlı parçada, yine Giuseppe Verdi'nin *Otello*'sunun ilk sahnesinde, Rimski-Korsakof'un pek sevilen programlı senfonik süiti *Şehrazat*'ın son bölümünde ve Richard Strauss'un hem *Don Kişot*'unda hem de *Bir Alp Senfonisi*'nde fırtına anlatımının kimi dehşete düşüren, kimi daha ılımlı ölçüde yükseliş ve patlamalarla ortaya konan, kimi kullanılan çalgılar nedeniyle doğa seslerine oldukça yakınlık gösteren, kimi de ince masalsı bir düşsellikle örtülü, birbirinden çok ayrı, türlü ses dünyalarının yankılarını duyarız.

Öte yandan opera sanatının ilk büyük yaratıcısı ve temellendiricisi olan Claudio Monteverdi, **Il combattimento di Tancredi e Clorinda** ("Tancredi ile Clorinda'nın savaşı") adlı dramatik kantatında savaş sahnelerini dört kemanın **tremolo** (ses yinelemesi) ve **pizzicato**'larıyla anlatmıştır. Yaylı çalgılarda yay yerine tellerin parmaklarla çekilip bırakılarak ses çıkarılması olan pizzicato tekniği ilk kez bu yapıtta kullanılmış ve müzik çevrelerinde büyük heyecan yaratmıştır. Onun bu çabası çalgıların ses renkleriyle simge oluşturma yolunda atılan ilk önemli adımlardan biridir. Çağında hiçbir besteci çalgılardaki türlü ses renklerinin değişik duyguları, değişik ruhsal durumları, değişik olayları yansıtabileceğini savunan Monteverdi kadar bu konuda öncü olmamıştır. Bu belki de onun müzik tarihindeki en önemli yönüdür. Monteverdi'nin orkestrası dönemin en zengin çalgı topluluklarından birini sergilemektedir. Geleceğin senfoni orkestrasının habercisidir onun bu topluluğu.

Bu arada müzikte gerçek anlamda simgenin yaşamdaki seslerin kabaca öykünülmesinden çok, sesin tırtı, ezgi, armoni, tını, güçlülük gibi oluşumlarından giderek, daha ötesi sessizlikleri gözönünde bulundurup değerlendirek ortaya konan azçok karmaşıklaşmış ciddi bir tasarım, ciddi bir kurgu olduğunun altını çizmek isteriz. Bestecinin özel ve öznel bakışı çağının ve çevresinin özelliklerini içerek yapıta katılır ve onun kulağıyla gördüğü şeyler kimi zaman bir tül perdenin, kimi zaman kâğıt, loş geçitlerin ardında duyurur kendini.

ORTAK DİLİN OLUŞMASI

Sesin doğasından giderek zamanla belli duygular belli anlatım yollarıyla dışlaştırılmış, belli kavramlar ve konular hemen her besteci tarafından benzer yollardan anlatılır olmuştur. Rönesans'dan başlayarak XVIII. yy'ın ikinci yarısına dek, yaklaşık üç yüzyıl boyunca **kromatik** gidış, sözlü müzikte olduğu kadar çalgı müziğinde de her zaman acıyı ve hüznü anlatmaktaydı. Yine aynı dönemde dinsel metinler üzerine bestelenen pekçok yapıtta, sözgelimi **missa** ve **motet**'lerde korodaki seslerin inceden kalına doğru soprano, alto, tenor ve bas dizilişle

giriş-elbette konuyla ilişkili olmak kaydıyla-meleklerin gökten yeryüzüne inişini belirtmekteydi.

Bu tür müzikten verilebilecek bir başka ilginç örnek de İsa peygamberin acı yazgısının nota sayfası üzerinde simgesel olarak resmedilmesiyle ilgilidir. Aslında tümüyle görüntüye dayalı olan ve özellikle sözlü müzikte karşımıza çıkan bu çabada koronun ince seslerinden biri, soprano ya da alto bir sesi uzatırken geri kalan sesler o sesin girişinden biraz sonra hep birlikte kısa bir süre daha uzamasını sürdürür. Sonuçta nota üzerinde ortaya çıkan görüntü bir uzun çizgi ile onu dik olarak kesen bir başka çizginin oluştuğu biçimdir: çarmıh. Bu belki seslerin notaya dökülmesiyle ortaya konan bir şaka ya da oyundur yalnızca. Ancak bu gibi buluşlara kantat'larında sıklıkla yer veren Johann Sebastian Bach'ın **Si minör Yüce Missa**'sının 15. ve 16. bölümlerinde anlatılmak istenenin önce doğum sonra da bir ölüm olduğunu sözleri bir yana bıraksak da ilk anda sezebiliriz. Ses ve simge ustası Bach birincide insan seslerini önce kadınlar sonra erkekler olmak üzere bir bir kalınlara doğru devindirerek yerleşmiş, gerek ağır adımlı arpej'ler gerekse birinci ve ikinci kemanlarla basların oluşturduğu yaylı çalgıların katılımıyla desteklenen armoni bileşimleriyle bir genişleme, bir dünyaya gelme, bir bedene kavuşma duygusu uyandırmıştır. Yine kemanların korodan bir kat hızlı olarak bölümün başından sonuna dek teküze sürdürdükleri devinim ve baslarda dirençle yinelenen sesler sanki nefes alıp vermeyi yansıtmaktadır. Sonraki bölüm baslardaki kromatik yürüyüş ve üst partilerde armoniyi uyumsuz kılan seslerin kısa süreli etkinlikleriyle anlatımını bulan bir ölüm tablosudur. Bölümün sonunda kalınlara inen sesler beklenmedik bir biçimde umutlu armonilere dönüşerek noktalamaktadır müziği. Aslında bu bizi şaşırtmamalıdır, çünkü söz konusu edilen yine İsa peygamberin ölümüdür ve sonuçta, bir bakışa göre sonsuz mutluluğa açılan bir ayrılıştır onunki. Bach'ın yapıtları dinsel olsun dindışı olsun müziksel anlatımın en yetkin örnekleri arasındadır.

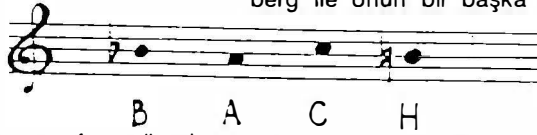
Bach'dan sonra gerek söz gerekse çalgı müziğinde ortak dilin en be-

lirgin yönü bir müzik parçasının temelini oluşturan dizilerin **majör** ve **minör** olmak üzere iki ayrı töre'de (mod'da) toplaşması ve bunların hem kendi başlarına hem de karşılıklı olarak, öz yapılarına dayanan belli ilişkileri ortaya koyması, azçok belli düzenlemeleri olanaklı kılıyor (en azından o gün için) olmasıydı. Her iki töre de bir sekizli içindeki on iki yarım perde üzerinde kurulabiliyor, böylece yirmi dört dizi elde edilmiş oluyordu. İki yüzyıl boyunca sayısız yapıtı temellendiren ve önceki etkinliğini yitirmekle birlikte bugün de şu ya da bu biçimde karşımıza çıkan bu diziler Batı'nın müzikteki en büyük keşiflerinden biridir. Majör diziler hemen her zaman aydınlık, sevinçli, huzurlu, gönenci bir ruhsal durumun anlatımını koşullarken, minör diziler özlemin, hüznün, acının, sıkıntının, tutkunun ya da yerine göre ökenin anlatımına elverişli olmuştur. XVIII. yy boyunca armoni kullanımı her zaman bu iki tür diziden biri üzerinde, belli yönlerle doğru giderek yerleşmiş, neredeyse kalıplaşmıştır. Batı müziğinde klasik dönem olarak adlandırılan bu süreç anlatım yollarındaki kalıplaşmaya doğru gidişle ve az çok katı, yerleşik bir biçim anlayışıyla belirlenmiştir. Bu dönemin en yetkin yaratıcıları olan Haydn ve Mozart çağlarının geçerli olan hemen her tür ve biçiminde çok sayıda yapıt vererek, o anlayış içinde ortaya konabilecek en güzel, en anlatımcı örnekleri bırakmışlardır bizlere.

NOTA YAZISIYLA SİMGE, AD YAZMA

Daha önce de sözettiğimiz gibi Bach'ın ve kendinden önceki bestecilerin nota sayfası üzerindeki bazı arayışları doğrudan duyuşla ilgili olmaktan çok görüntüyle ilgiliydi. Çok zaman sayfa üzerinde, anlatılmak istenen, anlatılmakta olan şeyin biçimi gizlenmişti. Aslında birçoğunun duyuş olarak doğrudan bir karşılığı yoktu ve anlaşılacak için elbette notaya bakmayı, nota yazısını bilmeyi, giderek dikkatli bir inceleme ve araştırmayı gerekli kılıyorlardı. Müzikbilimcilerin ortaya koyduğu kimi veriler o dönemdeki bazı yaratıcıların şaşkınlık yaratan ve ilgi uyandıran zekalarına, bir yönüyle de şakaseverliklerine tanıklık etmektedir. Bunlardan en göze çarpanları yine Bach'ın yapıtlarında çıkıyor karşımıza. Dinsel konulara tutkuyla sarılan Bach, söy-

lendiğine göre bazı müziklerinde on iki küçük ve bir büyük değerdeki nota ile İsa'yı ve ardından giden havarilerini anlatmak istemiştir. Öte yandan notaya bakılsa bile kolay kolay sezilemeyecek olan bu oyunu bestecinin akıp giden müziği içinde duy- mak ve anlamdırmak iyiden iyiye güçtür. Yine onun **Füg Sanatı** adlı son yapıtının yarım kalan son bölümünde, müzik tarihinin sonraki dönemlerinde de belli ölçüde etkili olan bir çaba ile buluşmaktayız. O dönemde görme ve duyma yetisini iyice yitiren besteci nota adlarının Al- mancadaki harf karşılıklarından giderek son parçaya şu motifle imza- sını atmıştır.

Yarım bırakılan sayfanın üzerin- de, bestecinin yine müzikçi olan ve klasik dönemin oluşumunu etkileyen oğullarından Carl Philipp Emanuel'in şöyle bir notu bulunmaktadır: "Bu füg üzerinde çalışırken, B A C H'nin **karşıkona** olarak geldiği yerde, ya- ratan öldü." (Yıllar önce, sevdiğim bir büyüğüm seslerle atılan bu imzayla ilk karşılaşmasında -büyük besteci- nin uzun süre tanınmamasının ve yoksanmasının etkisiyle de olacak- gözyaşlarına engel olmadığını ve yi- ne her dinleyişinde etkilendiğini söy- lemişti.) Bach'dan sonra birçok bes- teci onu saygıyla anmak adına bazı yapıtlarında bu motife türlü biçimler- de yer vermiştir.

Notaların Almandadaki karşılıkla- rı şöyle sıralanmaktadır: la-A, si be- mol-B, do-C, re-D, mi-E, fa-F, sol-G, si-H ve mi bemol-S. Notayla ad yaz- ma konusunda verebileceğimiz bir- kaç başka örnek de şunlar olabilir. Robert Schumann'ın kontes Pauline Abegg için yazdığı piyano çeşitleme- lerinin ilk notaları:

Dmitri Şostakoviç'in (Almanca, Schostakowitsch) 10. senfonisinde ve 8. yaylı çalgılar dördlüsünde yer- verdiği bir motif:

Bu motifi bugünkü bestecilerden Alfred Şnitke 3. dördlüsünde, Edison Denişof da yine bir oda müziği olan D S C H adlı yapıtında kullanarak yurttaşı oldukları verimli besteci- yi anmaktadır. Bu arada Alban Berg 1923-25 yılları arasında yazdığı ve ellinci doğum günü için hocası Schönberg'in adına sunduğu **Oda Konçertosu**'nun başına şu notalar- dan oluşan bir müzik tümcesi yerleş- tirmiştir: A-D-S-C-H-B-E-G, A-E-B-E- A-B-A-B-E-G. Bunlar Arnold Schön- berg ile onun bir başka öğrencisi,

mada müziğin söze dönüşen ya da sözün müzikleşen bir diyalektiğini sunmaktadır. Ağır başlı girişte (Gra- ve ma non troppo tratto) viyola ile vi- yolonsel bir sekizli aralıkla adım adım yükselerek dirençle sorar: "Muss es sein?" (Şart mı?). Güçlü bir atılımla hızlanarak (Allegro) yine sekizli aralıklarla birinci ve ikinci ke- man üstüste yanıtlar: "Es muss sein! Es muss sein!" (Şart! Şart!). Müzik bu motifin gelişimiyle sürer. Birincisi armoni kuruluşu yönünden ne kadar belirsizliği, havada kalışı, yanıt bek- leyen bir soru etkisini, daha ötesi kuşkuyu duyuruyorsa öbürleri de ar- darda o kadar kesinleşmeyi, sağlam- ca yere basmayı, açıklığı ve doğru- danlığı yansıtmaktadır. Gençliğinden beri felsefe ve edebiyatla yakından ilgilenen bestecinin bu soru yanıt iliş- kisiyle felsefi bir tutum mu aldığı yok- sa gündelik yaşamla ilgili herhangi bir olaya gönderme mi yaptığı bugün de bilinmiyor. Ancak böylesi bir ça- banın onu müzik tarihinde bir kez daha ayrıcalıklı kıldığı bellidir

Berg'in kader ortağı Anton W bern'in ve kendisinin adlarında nota- ya uyarlanabilen harflerdir. Besteci- nin **motto** (belgi) başlığıyla sunduğu ve piyano, keman, korno sıralama- sıyla üç solo çalgıya seslendirdiği bu tümce yapıtın ezgisel motiflerinin bir özetini oluşturmaktadır.

DER SCHWER GEFASSTE ENTSCHLUSS.

Bu noktada şunu söylemeliyiz: bir anlamda oyun olan bütün bu uğ- raşlarda bestecinin müziksel seçimi söz konusudur. Anlatıma birşey kat- mayan, anlam yükü kısıtlı motifsel kurgularla böylesi bir oyun adına di- dinip durmak müzik sanatına hiçbir katkı sağlamaz; onu belki eksiltebilir. Estetik karşılığı olmayan yaklaşımlar, biçimli temeller üzerinde uzun süre duramayacak, şöyle ya da böy- le yıkılıp gidecektir.

Beethoven'in sonuncu yaylı çal- gılar dördlüsünden vereceğimiz dü-

Beethoven'in sanatındaki büyük gelişimin en iyi izlenebileceği alan- lardan birini, belki de başta gelenini oluşturan yaylı çalgılar dördlülere, müzikbilimci Joseph Kerman'ın söz- leriyle söylersek "temelinde ruhsal ilerleme yatan müziksel imgedir" Her ne kadar "en büyük dördlünüz hangisidir" diye soran Holz'u besteci "herbiri kendi yolunda!" diye yanıtla- sa da, sağırılığındaki ağırlaşmadan da pay alan bir içsellığe dönüşü yan- sıtan ve düşünsel, ruhsal ve estetik bir üst noktayı belirleyen son dördlü- leri, gerek yapı gerekse içerik olarak belirgin bir ayrılaşmayı getirmektedir. Bu nokta, oda müziği geleneğini Brahms'a ulaştırırken, müzikte kla- siklikten duyguculuğa geçişin aldığı yolu bir büyük sanat adamının kişili- ğinde, Beethoven'de sergiler.

KAYSERİ'DE ŞAİRLER VAR

Afşar TİMUÇİN

"Gözünü aç, başka İstanbul yok!" derlerdi eskiden. İstanbul, demek ki, terbiyelenmek için bir olanaktı. Eskilere bakarsanız İstanbul'un iti kopuğu bile belli bir çaptan geçmişti. Şimdi İstanbul'da insan terbiyesini elden kaçırabilir. Ne yapalım, hızlı dönüşümler yaşıyoruz. Her dönüşüm rahatsızlık verir. Değişmeyen bir dünyada yaşasaydık hiçbir ciddi sorunumuz olmayacaktı. İstanbul eskiden tek merkezdi, Ankara ve İzmir de onun Karagöz perdesinde iki sö-nük gölgesi gibiydi. Şimdi Türkiye'de merkezler var. Ankara ve İzmir erkenden merkez oldu, onlara Bursa, Kayseri, Adana, Samsun, Erzurum gibi yeni merkezler eklendi. Bu arada yepyeni merkezler oluşuyor. Şimdi eski yıkık dökük kasabaların yanıbaşında çok çirkin yapılarıyla da olsa yeni kentler oluşmaya başlamış. Kayseri'ye ilk olarak 24-25 nisan 1991'de yapılan **Türk kültürü ve felsefe panelleri** için gittim. Orada bilgili, saygılı, akli başında gençlerle tanışıp görüştim. O gençlerin ilgisini ve heyecanını anlattım İstanbul'da. İstanbul'un köyleştiğini görüyor aydınlarımız, ama Anadolunun kentleştğini görmüyor. Anadolu'nun kentleştğini görebilmek için mavi yolculuklar yeterli değil, mavi yolculuklarda ancak kıyılarımızın ölümünü görebilirsiniz. Anadolu'nun yeniden doğuşunu toprağı göre göre gittiğiniz sarı ya da kahverengi yolculuklarda görebilirsiniz.

Kayseri'ye ikinci gidişim geçenlerde oldu. Kayseri'li şairlerden aldığım çağrıya uyarak yola düştüm. Kayseri'de şairler var, şimdi **Eşik** dergisini çıkarıyorlar. Ahmet Ada Kayseri'li şairlerin öncüsü. Yıllar önce İstanbul'da karşılaşp görüşmüş-tük Ahmet Ada'yla. Ondan beri şöyle karşılıklı geçip doyasıyla konuşmak fırsatı çıkmamıştı. Bu defa uzun

uzun dertleştik bu çeledi insanla. Şiir sevgimizde ve klasik müzik sevgimizde ortaklaştık. (Bazı ilkelerin televizyonda yaptığı gibi ben de buradan Ahmet Ada'ya * bir mesaj yollasam ayıp olur mu? Ahmet Ada, Sarasate'nin kasetini bulamadım, aramayı umutsuzca sürdürüyorum.) Evet, Kayseri'de Ahmet Ada var ve şairler var. Ayhan Gülsoy, Levent Al-püren, İbrahim Berksoy, Halim Şafak, Mehmet Uçar, Emin Akdamar Kayseri'li edebiyat adamları. Bursa'da değerli şair İhsan Üren'le gene değerli şair kardeşim Nahit Kayabaş'ının çıkardığı **Biçem** dergisi kadar nitelikli bir dergiyi, **Eşik** dergisini çıkarıyorlar. Mehmet Uçar ayrıca **Susku** diye azçok gizemci bir çizgide güzel bir dergi yayımlıyor, dergisinde şiire öncelik tanıyor, pekçok genç şairin şiirini yayımlıyor. Diyorum ya Kayseri'de şairler var.

Kayseri'den üç değerli şiir kitabı edinmiş olarak döndüm. Bunlardan biri ya da birincisi Ahmet Ada'nın **Vakit yok hüzünlene** adlı kitabı. Son on yılda yayımladığı **Gün doğsun gül üstüne, Acıyla akran, Yaz kırlangıcı olsam, Aşk her yerde** gibi kitaplarıyla tanıyıp sevdiğimiz Ahmet Ada bu yeni kitabında olgunluk döneminin izlerini sürüyor. Gençlik duyarlıklarının usta işi heyecanlara dönüşmeye başladığı noktada şiirsel anlatımın güçlendiğini, sözcük kullanımında tutumluluğa yönelindiğini, iç yapı sorunlarıyla çokça ilgilenildiğini, yürekli çıkışların ölçülü biçili tutumlarla dengelendiğini görüyoruz. Ahmet Ada bu yeni kitabında benim pek de beklemediğim bir biçimde soyutun ölçüsünü artırıyor. Anlatmak istediğı şeyi bize hemen göstermiyor, ustaca seçilmiş sözcük dizilerinin arasında aratıyor. Ancak bu sözlerim Ahmet Ada'nın salt soyutun dar alanlarında çabaladığı anlamına

alınmamalı. Kitabın ilk bölümünü oluşturan ve "gazel" görünümünde olan şiirler soyuta daha çok yatkın.

Soyuta da somuta da ağırlık ver-se, onun şiiri ince sezgilerin şiiridir. İçinde anıların izlerini taşır bazen: **"Annem örgü örerdil pencere önünde / Mürekkep ve ev ödevi çocukluğun / Yittiği yerde kaldım / Menekşe güneş ister ah benim güzel ablam / Menekşenin sessizce akan sesi / Seni ister kapasam gözlerimi / Duyarım pencere önünde kuşlarla birlikte / Sen neredesin bir gül solarken kendi sesinde"** Anıların apaçık görülmeyeceği, tanıtımların gizleri arasından kırık dökük, azçok bulanık bir biçimde seziildiği de olur: **"Karanfillerden geçtik güzel bir yazdı / Ben buraya daha önce de gelmişim / Gül satatleri gelincikler vardı / Düşlerimden kaçırılmış faytonlar vardı / Uzun bıyıklı faytoncular / Tambur çalan faytoncu çocukları / Belki hiçbir yoktu kasketlerimizin sesi / Sam gibi bir şeydi belli belirsiz esen / Yıllar eskidi elimizde çiçeklerle..."** Böylece Ahmet Ada giderek daha ince simgelere yöneliyor, daha da inceltiyor şiir gücünü, fırça vuruşları. Yalından çok büyülyü arıyor, ince duyarlıkların peşinde dolanıyor, lirikliğin sınırını iyi bildiğinden hiçbir zaman duyguculuğun aldatıcı çekiciliğine kapılmıyor.

Halim Şafak bir bilge kişi, genç bir bilge. Düşünen, tartışan, bildiğini iyi bilen bir aydın. Kayseri'de bir Ege'li. Kendini koyvermiş o bildik şair tipiyle iyi ki hiçbir yakınlığı yok. Bugünkü türk edebiyatının gelişimini hepimizden iyi biliyor, çünkü iyi izliyor. Veteriner sağlık teknisyeni. Gündüz işinde akşam evinde. Onun **Kendini kanatan düşler** şiir kitabını o sabah Kayseri'de bir solukta okudum. İlk kitaplar az da olsa hamur

BEN O ŞARKIYI ÇOKTAN UNUTTUM

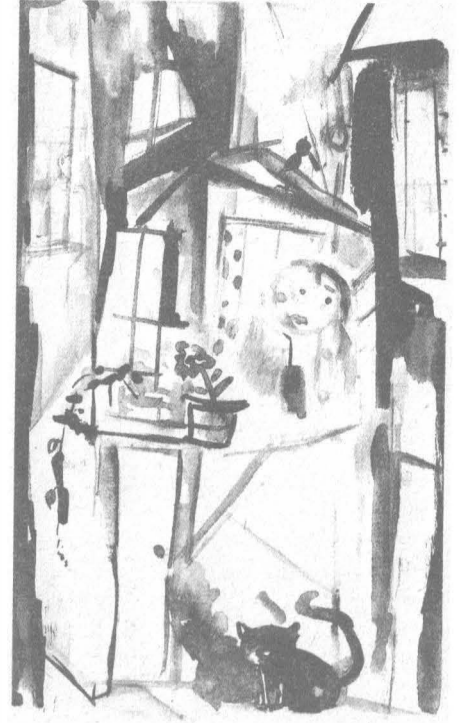
geceyi dağlayan sesim
içer ağıulu karanlığı
kalbim
umarsız ölülerin son sığınağı

ufkun gergefine işledim acıyı
her yıldız bir sürgün
gözlerinden uzak
mevsim içime döküyor yapraklarını

nasıl tutkunduk ilk saatlere
dudağımız tenine mühürlerken günün
avuçlarımızda turunç kokulu rüzgâr
nasıl sevişirdik nasıl
düşerdi ışığımız köhne evlere

ben o şarkıyı çoktan unuttum
silindi ayak izlerim تنها parklarda
göçmen bir kırlangıç son çılgınlığım
ezberimde kuşların dönüş vakti

Çiğdem SEZER

Emine Bora

kokar, üstü yanmış içi pişmemiş olur, Halim Şafak'ın kitabı öyle değil, hiç hamur kokmuyor. Şairin akıp giden, hiç takılmayan bir şiir dili var: "ben acının sevdalısıyım dağlar / onsekizinde yavuklusu sürgünlerin / hüznünlerin bağ bozum günü / yalım yalım yanan öpüşü üzümünlerin / ben ağaçların yeşeren çıvgını..." Halim Şafak, ne güzel, azla çok şey anlatan bir şair. Hemen bir fırça vuruşuyla bir şeyleri çiziyor, bir gerçeği sunuyor, hatta bir konuyu tartışıyor: "ameleler ay ışığına baktıkça / çoğalır elleri / gömleğini giymiştir, makinelerin paletlerin kardeşleri / umutları halaya durmuştur / akşam üstleri fabrika önleri / ameleler yalnızlık kaldırmıştır / örgütleyin grevleri".

Mehmet Uçar'ın Yarına tarih düşülmez'i de Ahmet Ada'nın ve Halim Şafak'ın gibi dumanı üstünde bir kitap. Mehmet Uçar kırık dökük ve çoğu kısa dizilerle kuruyor şiirlerini. Anlamı açık açık duyurmak yerine, bir imge zenginliği içinde, örtüler altında anlam kuyumculuğu yapıyor. Onun şiirini okurken zaman zaman

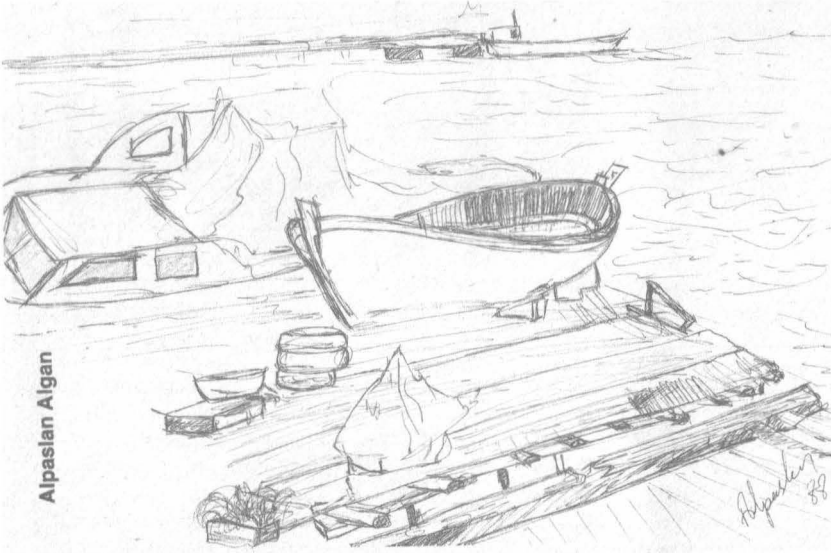
duraladığımız, ne diyor acaba dedğimiz olmuyor mu? Oluyor Ancak, hoş bir esinti, güzel bir sıcaklık bizi tutup götürüyor, bize hoş şeyler düşündürüyor Şairi "bir sara nöbeti sana tutkunluğum/ıslak soluklarımı salacağım kış göklerine" dediği zaman ya da "Artık ellerim apansız titriyor/düşünmekler dindirmiyor devingenliğimi/şehrin meydanında her gün/bir doluyorum -hurraa-bir boşalıyorum" dediği zaman anlıyoruz ama her zaman bu açıklıkta çıkmıyor karşımıza. Gençler şiirde dolaylı anlatımı çok seviyorlar. Şiir elbette imgelerle örüldüğü için belirli bir dolaylılığa zorunludur, ancak dolaylılık her zaman iletişimi olanaklı kılan bir dolaylılık olmalıdır. Bu söylediklerim Mehmet Uçar'ın şiirini sevmediğim izlenimini vermesin. Tersine, severek, beğenerek okudum yazdıklarını.

Evet, Kayseri'de şairler var. Gönül ister ki çıkardıkları dergi Türkiye'nin her yerinde satılsın. Bu yayılma bugün olmasa bile bir gün olacak, kesin. Yeni oluşan merkezler birbirlerine kültür ürünleri yollayacaklar.

Yıllardır Anadolu'daki genç sanatçıların yakınmalarını dinleriz ya da okuruz. Hep "İstanbul dükaliği" dedikleri vurdumduymazlığından ve kendine kapalılığından yakınır, bu ortamı son derece bencil ve hatta saygısız bulurlar. Hayır diyemem, büyük ölçüde haklıdır. İstanbul'da en kıytırık adamı bile kendini bir şey sanır ve ilişkilerini iyi kurduysa büyük sanatçı yerine geçer. Ben de Anadolu'daki genç sanatçılarla görüşmemde kendi güçlerini ortaya koymaları gerektiğini söylerim. Kayseri'deki şair dostlarım da yakındılar, "Siz İstanbul'da olanaklar içindesiniz, biz burada yoksunluk içindeyiz" dediler. Ben de şöyle dedim onlara: "Evden işe işten eve gidip gelmekten başka bir şey yapmayan bir adam İstanbul'da olsa ne olur Kayseri'de olsa ne olur?" Kim ne derse desin, sanat tek kişilik tezgahla pişer, o tezgahı da ister İstanbul'a kurun ister başka yere kurun, bir şey değişmez. Önemli olan insanın kendini sanata adanması. Görürsünüz yakında Anadolu'nun şairleri çabalarıyla ve tutarlı yaşamlarıyla İstanbul'un şairlerini geride bırakacaklar.

AHMET HAMDİ TANPINAR

Berrin TAŞ

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 1930-1957 yılları arasında şiir üzerine yazdıklarını okuyorum. İlk yazdıklarıyla son yazdıkları arasında ufak tefek değişimler olsa da temelde şiire bakışının değişmediğini görüyorum. Yaşadığı dönemin kendi içine kapalı sanatçısının fikir, his, imaj... vs. her faniyi zaman zaman ziyaret eder demesi metafizik bakış açısının açık bir göstergesi.

Ahmet Hamdi Tanpınar, serbest şiire karşı çıkmış, vezin, kafiye ve şekli savunmuştur. İşlevi olmayan yalnızca ruhun hallerinin vezin, kafiye ve şekil ile dışavurumu olan bir şiiri... Şiiri yaşamdan kopuk yalnızca kendisinin ifadesi olarak ele alması şiirin kendiliğinden ilhamla yazılan bir şey olduğunu düşünmesinden kaynaklanıyor.

Şair kendi eserine güvenemiyor diyor. Yeni bir teknik ve anlatım ola-

naklarının zorlandığı sanatta eskinin değişim geçirip yeninin arandığı dönem şairi ürkütüyor. Şairin kendi şartlarının dışına çıktığını söylüyor. Oysa bu, o dönemde sanatçının kendi dışına açılmasını açıklar.

1930'larda şiir kendisinde başlar kendisinde biter, şiirde fikir yoktur diyen Tanpınar şiirin yaşam alanını öteki yaratımlardan ayırarak daraltıp, ve fikir için nesir vardır der. 1938'de şiire bakışı değişmiş görünüyor kendiliğindenliğinin yerine sanatçının bozarak yaptığını söylüyor ama yine de güzeli eskide buluyor. Yenide güzeli bulmak için değerlerin değişmesi gerektiğini düşünüyor. Bu da ona olanaksız görüldüğünden eskinin devamında ısrar ediyor. 1939'da fikre itiraz etmiyor, değişimi reddediyor bir anlamda sanatçının yalnızca varolanı yaşamasını güvenli buluyor. Diyalektik düşünmediğini 1940'da

yazdıkları belirgin bir biçimde açıklar.

"Tanzimattan sonra başlayan edebiyatımız büyük bir hamle ile bir çok yenilikler edebiyatımıza getirmişti fakat bu yenilikler şiirin yeni baştan tesisinden ziyade eskinin yıkılmasını temin etmişti."

Oysa eski yıkılmadan yeniyi oluşturmak olanaksızdı.

1943'de düşler girer. Zaman zaman düş ve düşlemek aynı anlamda kullanılır, kadere inanış kaderin düşlerle gerçekleştiğini söyler. 1944'de gerçekçilikten sözeder, düşler uyanık bilincin şiiri haline gelir. Şiiriyle kendi dışındaki dünya arasındaki ilintiyi kurmaya başlar ama şiir bir tecrittir mutlakin peşinde koşar demekten de vazgeçmez.

Şiirde tekniğe içerikten daha fazla önem veren şairin 1949'da şöyle yazması anlaşılabilir.

"Mana değişimiz afete kendini kaptırmadan şiirin ve dilin kaderi üzerinde düşünmek..."

"Şiir dildir."

1957'de herşey dildedir bir anda varoluruz onunla şekil alırızdır.

"Şiir ve alet ümmet sanat herşeyden evvel bir zanaatkarlık madde üzerinde çalışma işidir. Parmaklarının arasında dili şekil vereceği, bir madde gibi görmeyen şair şair olmaz." diyen Tanpınar'ı düşününce bugün yeni bir dilden sözetdiğimizde aslında yeni bir şey söylemediğimizi anlıyorum. Toplumlarda değişim aşamalarında sanatın da bu değişimden soyutlanamayacağını ve değişim gereksiniminin zorunlu bir sonucu olacak yeni bir dil arayışına girmenin olağan olduğunu görüyorum. Oysa bugün yeni bir dilden sözetdiğimizde sanki nesnel gerçekliği olmayan hayali bir oluşumdan konuşuyoruz gibi algılanması şaşırtıcıdır.

İNSAN İNSANA DOST MU BİR BAKALIM

Bir insan, bizden biri denizler aştı
Yeni bir kıta keşfetti
Ardından insanlar
Kentler kurdular
Uzun çabalarla, akılla
Ama ekmek ucuzlamadı

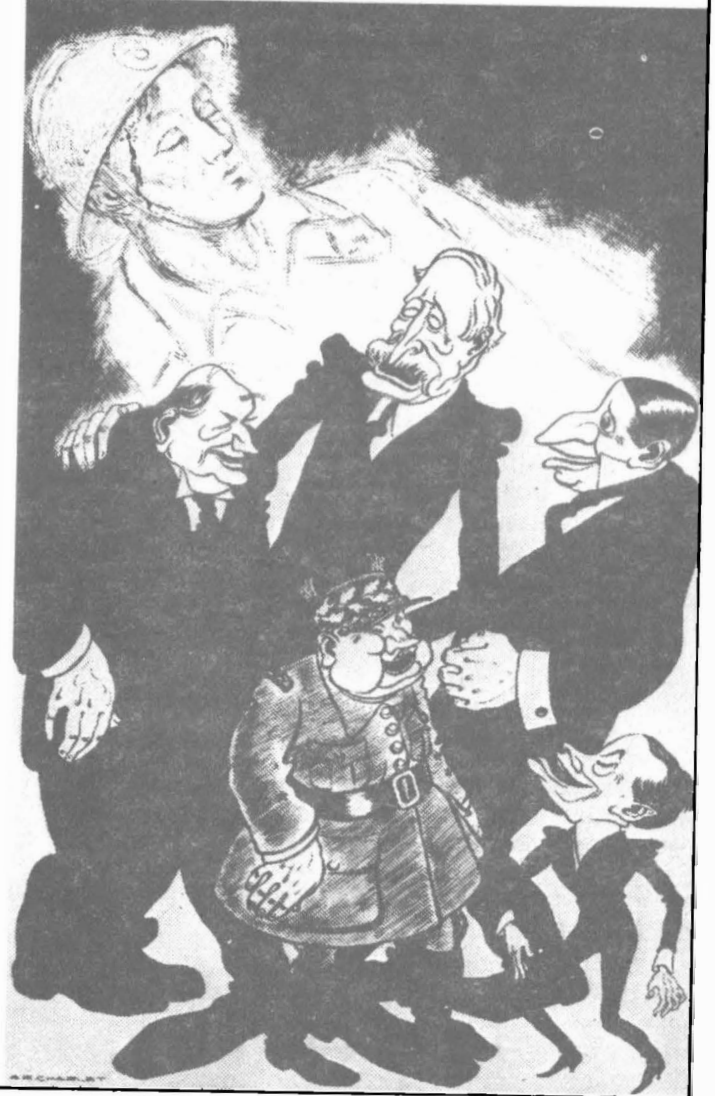
Bir insan, bizden biri, bir makine yaptı
Buharıyla tekerleği döndüren
Makinelerin anasıydı bu
İnsanlar çalıştılar bu işte
Günlerce
Ama ekmek ucuzlamadı

İnsanlar, bizden birileri düşündüler
Dünyanın güneşin çevresinde dönmesini
İnsan ruhunu, toplum
Yasalarını, havanın oluşumunu
Ve derin denizlerin balığını
Büyük şeyler buldular
Ama ekmek ucuzlamadı

Tersine
Yoksulluk arttı kentlerimizde
Ve çoktandır bilmiyor artık kimse
Artık kimse, insan nedir
İşte: uçarken siz
Sürünüyor yerde bir benzeriniz

Sanki insan değil
Söyleyin dost mu insan insana
Hayır.

Bertolt BRECHT
Çev: Necdet NEYDİM

CEMREYE ÇAĞRI'NIN OZANI CEMİLE ÇAKIR'A SELÂM

Ayhan HÜNALP

Hatice Nalbant

Bir rastlantı sonunda edindiğim Lütfiye Aydın'ın **Senginsemai Bir Ölüm** öykü kitabını kendim yazmışcasına sevmiş, hemencenecik bir övgü yazısı döşemiştim. İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin aylık yayın organı **Bizim Gazete**'deki köşemde çıkacak olan yazıyı Lütfiye'ye ulaştırmaları için **İnsancıl'a** uğradığımda Cemile Çakır çoğu sanatçıda bulunmayan bir duyarlılıkla aşırı bir vefâ duygusuyla karşılayıp beni tanıdığını söyleyerek gönlümü çiçek bahçesine çevirmişti. Sanattan gazeteciliğe dek çok uzun bir yolun vurgunlarıyla dolu, karınca kaderince bir yorgun savasçı olarak, Cemile'nin kısa kapsamlı da olsa izini sürdüm. Bizim Işıtan Gündüz'ün Sarmal Yayınevi'nin yayınlarından çıkan **Çocuklardan Tanrıya Mektuplar**'ın kapağını ne güzel yapmış. Işıtan'ın dörtörtlülük çevirisinin yanısıra her halde kitapdaki bütün el yazmaları da onun. Cemile Çakır'ın **İnsancıl** Dergisinin 21. sayısındaki "Devekuşu Rosa" için yazdığı eleştiriyi de çok ilginç, çok tutarlı, çok da düşündürücü buldum. Bir masada döndürülerek duran şişe kimleri gösteriyorsa onların cinsel

yönden eşleşmelerini, hele rastlantı aynı cinslere rastlasa da bunu uygulayan gençleri yadırgayarak eleştirirken ne güzel diyor: "Ben XVIII. yüzyıl romantik aşk romanlarını okuyarak büyüdüm. Kerime Nadir'in romanlarında bile öğretilen bir sevgi vardı." Günümüzde yozlaştırılan, yitirilen sevgiyi vurgulamış.

Yaşamımıza, çevrenize; en yakından en uzağınızda insanlara kadar olan ilişkilerinize bir bakın. Bir plaket çağını alabildiğine, sorumsuzca, cömertçe parsellediğimizi göreceksiniz. Beyaz pelerinli şövalyeyi bırakın bir yana atını koşturan bir tek babayiğiti görmekte ne kadar zorlanacaksınız...

Önce çiçekleri yolup, saplarını atarak, cenazelere çelenk, düşünle-re sepet yaparak başladık. Sonra güzelden yana, şiirden yana, yeşilden yana ne varsa onları boğazlayıp, gırtlakladık. Daha iyi günler gelecek diye birbirimizi aldatıp durmalıyım, bu günleri de arayacağız, hiç kuşkusuz olmasın.

Günümüzün ünlü "Aboneyim abone-Ballı lokma tatlısı" şarkısını söyleyip genç kuşaklarımız için bir

şiir tanımlaması yaparak görevimi yapayım. Bir gün olup da şiiri ararlarsa, gerçek şiiri ararlarsa zorluk çekmesinler...

Şiir, Leandr'ın dediği gibi güzelliğin nefes alış, ya da rahmetli Hocamız Nurullah Ataç'ın sorduğu gibi "Matematiğin şeması mıdır?" Bir başka deyimle şiir yazıldığı dilden bir başkasına çevrilemeyendir. Bu bilimsel tanımlamaların yanında şiir bana göre; bir martının uçuşu, denizin köpüğüdür. Şiir boğaziçinde dinmiş lodoların uğultusu içinde bir yalıdır. Şiir bir ananın oğlunun dönüşünü bekleyişidir. Şiir bir buluttur, bir vapur düdüğüdür. Şiir bir liseli kızdır, bir uttur, bir tanburdur. Şiir ekmek kavgasıdır, hayatın kendisidir. Bir küçük istasyon şiirdir. Giden bir gemi, sallanan bir mendildir. Şiir hayallerimizdir, rüyalarımızdır. Gençliğimiz, yenilgilerimiz, hüsrانlarımızdır. Şiir uzaya ve gönüllere sığmayandır...

Bizim Cemile'nin küçücük şiirleri benim bu tanımlamalarımdır. Bâbâlimizin çilekeş emekçilerinden Cemile Çakır **Cemreye Çağrı** şiir kitabında alıp yıldızları yürümüş, şehir küçülmüş. Sonrası tarlalar, sonrası ekin, sonrası ağaçlar, yüreği. Şehrin ışıkları uzanmış bulutlara. Biri mısır ekmiş güz vakti gökyüzüne. Guguk kuşları illeri terketmiş. Akşam güneşi vurunca parmaklıklara bir sevdanın kıpırtısını duymuş. Yaşamdan çok şey de beklemiyor. Evinde bulacağı bir denizle bir küçük tekneye fit olmuş! Nisan yağmurlarıyla çiçeklenmeğe tutkun. Gün oluyor kaldırımlara adını yazdığı üşüyor. Yerin altından gelip güneşle sevişen aydınlıklardan yeni şiirler yapıyor. Dallara sevginin yürümesini beklerken cemreyi erkenden çağırıyor. Doğa mı acımasız, cemreler mi? Belirgin sürelerini hiç de değiştirmiyorlar.

Cemreye Çağrı/İNSANCIL YAYINLARI Cemile ÇAKIR'ın Şiirleri/ 64 sayfa.

Cemal SOREL

1970 doğumlu. Şiirleri ilk kez
İnsancıl'da yayımlanıyor.

SORULAR YOLCULUKLAR

I
Bir fırtınayı yaşamak ister misin?
Dağıtan, bozan, bir adaya çıkılan.
İssizlik- yanına ne almak istersin?

Değer mi anakaradan bin kez kaçış, hayata?

*Fırtına!.. İstersen sonsuz boğan
Gel yanıma, gir koynuma usulca
Acıdır sol kaburgam her sarılıştta
Buymuş işte bana Adem'den miras kalan.*

Her sarılıştta zaten binlerce fırtına.

*Ben bereketliyimdir; koynumda binlerce fırtına
Hâlâ çoğaltamadığımız yalnızlıklar varsa
Sevdiklerim de kalsın, radyom da, kalabalıklar da...
Her şey kalsın, benden başka, benden sonraya.*

Ülkemi, tek kendimi götürdüm yanımda.

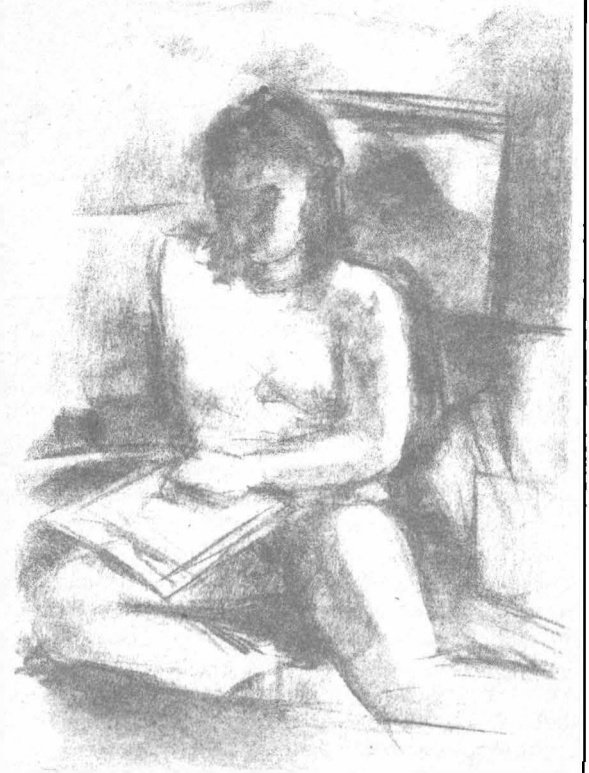
*Kendimi kendimde bir uzak sonluluğa
Götürdüm umutları asıl geride kalan
Verin umutlarımı yoksul çocuklara*

En çok onlar yakışıyor hayata.

GÜN

*Ana avrat sövülür
Utandırılmış gün
Gülün hesabı dürülür.*

*Gün dönende Kara 'ahmet'te
"Güldür Gül" semahı dönülür
Bahtımız dönmez güne.*

SU

Nurhan Tunakan Ateş

*Kendirni buldum.
Mahpus ettim ateşi gövdeme
Dondur kabuğum.*

*İşte
gecenin ayazı
Sus!
İslandı sesim
Uçurumlar ünler adımlı.*

*Kendini bul.
Evren adalar çoğalsın gövdende.
Uyanıp su
ağıyorsa gökyüzüne
-gizlice-
iyileşir zaman.*

*Yıldızlı karanlığına ulaştım.
Su
Sığdırabilir gözlerine her çocuk
göğsündeki kuşu.*

*Bulut-
su...*

ŞİİR VE BİLGİSAYAR

Sennur SEZER

Sanırım bir kaç yıl önceydi, genç bir ozan, şiir yazmanın bilgisayarla ne kadar kolaylaşacağını yazmıştı. Bir bilgisayara dünyanın en güzel dizelerini, imgelerini yükleyecektiniz, sonra bütün bu güzel dizelerden, bilgisayar yepyeni, güpgüzel dizeler, şiirler üretecekti. Üstelik de bu şiirler, insan elinden çıkmadığından olacak, kusursuz olacaktı. Sanatta insan sıcaqlığının, duyarlılığının payının, kusursuzluktan daha önemli olduğuna inanan bu yazıya o zamanlar gülüp geçmiştım. Teknolojiye tutkun ozanların da olması gereğine inanmıştım belki. O yüzden ne yazıyı yazanı, ne dergiyi çok önemsememişim. Adları silinmiş belleğimden. Oysa bu günlerde, o yazıyı sık sık anımsıyorum. Bilgisayarın yaşamımızın başköşesine geçip kurulmasından değil. Kimi şiirler yüzünden. Daha doğrusu, bir ozanı usta seçtiklerinde, onun geçirdiği evrimi gözardı edip, yalnızca "deformasyonları" (imge ve söz çarpıtmalarını), dil cambazlıklarını kopya eden, ya da yansılayan daha genç ozanların kimi şiirleri yüzünden.

DEFORMASYON USTALARI

Hadi bu ustalardan ikisinin adını anayım. Biri Can Yücel, öteki Ece Ayhan. Can Yücel, hem sözcük deformasyonu yapıyor, (bu yolla imge'de çoğaltıyor) hem de başka şiirlere "göndermeler"de bulunarak okurun ufkunu genişletiyor. Bu göndermeler her zaman şiirlere olmuyor, kimi deyimlere, olaylara da yaptığı göndermeler var. Bu göndermeler onu bir başka sözcük cambazı ozandan ayırıyor. Metin Eloğlu'ndan. Metin Eloğlu'nun öfkesi, eleştirisi, alaycılığı, bu yüzden Can Yücel ile akraba bile olsa, "ikiz" olmuyor.

Ece Ayhan'ın deformasyonu daha farklı. O imgelerle oynuyor. Sözcükleri tersyüz ediyor kimi zaman. Ters yüz etmediği tarihsel, masalsi

ya da argo sözcüklerin çağrışım ve anlamlarıyla yeni bir imge yumağı kuruyor. Bu sözcüklerden birinin diyelim "anka"nın ansiklopedisel anlamda geniş tarihini bilmezseniz elinizde bir yumak söz kalıyor.

Bu iki ozanımızın da izleyicileri, yansılamacları var. Dikkat çekenleri, ünlenmeye başlayanları da. Bu izleyicilerin hemen hepsinin (belki bir ikisi dışta tutulabilir) gözden kaçırdıkları önemli bir olay var. Can Yücel ve Ece Ayhan'ın şiir serüvenleri. Bu genç ozanlar biraz da yaşları yüzünden, her iki ozanın da yaygınlık kazandıkları yıllardaki şiirlerini yansılıyorlar.

Dikkatli bir okursanız anımsayacaksınız, Can Yücel **Sevgi Duvarı** ve **Bir Siyasi'nin Şiirleri**, Ece Ayhan **Devlet ve Tabiat** ile yaygınlık kazanmıştı. Bu yaygınlık, bir dönemin tarihsel koşullarına denk düşmüş şiirlerle değil, bu ozanların seslerinin, o dönemin sesiyle örtüşmesindendi. Aynı dönemin biraz öncesinde de, yine bir başka usta, Enver Gökçe anımsanmıştı. Kimi zaman okurlar, kendilerini ifade etmek için yeni sesler ararken, bu sesin, edebiyatın bir köşesinde durup beklediğini görüyorlar.

Ancak, okurlar ne yaparlarsa yapsınlar, genç ozanlar dikkatli olmalı, sevdikleri, beğendikleri, ya da ününü paylaşmak istedikleri ustanın tüm şiir serüvenini gözden geçirmeli. Hele bu ozan yaşıyorsa... Çünkü yaşayan bir ozanın serüveni tümüyle saptanamaz. O denize kavuşmuş bir ırmak değildir ki. Yeni yollar çizecek yeni değişimler yaşayacaktır. Onun bir dönemini yansılamak, kendi şiirinizin kural ve temellerini çizmezseniz, bir bilgisayardan ne farkınız kalır. Üstelik bilgisayar, sırasında "yeterli veri yok" demesini bilir. İnsanoglu kendine yakıştıramaz bunu.

YANLIŞ BİLGİSAYARLIK

Kötümser olmayı hiç sevmem. Ama günümüzde kimi şiirleri okudukça hep yanlış kurgulanmış bilgisayarlar şiir yazmaya kuruldular sanıyorum. Bir tutam Can Yücel "argosu", bir tutam da Ece Ayhan "argosu" (Oysa bu iki argo bir araya getirilemez, ayrı dünyaların, bakış açılarının "gerekli olduğunda kullanılan" dilleridir) üç kaşık özentili bohem, biraz "divan eşcinselliği" biraz da "hava" Sonra bir "tekke dayanışmasının" yorumları. Hani, kapitalizme geçiş sürecinin bunaltısında kabul görmeyecek şeyler de değil. Ama "eğreti giysilerinden" sıyrıldıklarında bu genç ozanların kendi yüzlerini, yüreklerini göremiyoruz. İçtenliği eksik de ondan mı? Yoksa, dilim varmıyor ama, özgün mü değiller? Özgünlük içtenlikle "mümkün" Cambazlıkla değil.

Ece Ayhan ve Can Yücel üstünde durup onların izleyicilerini eleştirmem yanlış değilse de eksik bir değerlendirmeye olur. Bilgisayar gibi davrananlar yalnız onların izleyicileri değil. Toplumcu şiirle toplumsal şiiri ayırmayı düşünmeyenler, toplumcu tüm ozanlardan tavır yineliyorlar. Bir bakıyorsunuz, Nazım Hikmet'ten bir özleyiş esintisi, üç satır sonra bir Ahmet Arif nağrası, iki satır sonra değilse aynı ozanın bir başka şiirinde Rifaz Ilgaz'la A. Kadir kolkola. Bu ustaların kendi seslerini, şiirlerini nelerin oluşturduğunu iyice incelemek gerektiğini bilmeden yola çıkınca, daha doğrusu, kendinin ne yapmak istediğine karar vermeden, kimliğini tanımadan başlayınca... sonuç "hüsrân"

Ustaların hünelerlerini bilecek, irdeleyeceksiniz. Bu çok önemli. Ancak kendinizi de tanıyacaksınız. Kimsiniz siz? Ne istiyorsunuz? Neden yazıyorsunuz? Kimin şesisiniz?

İNSANCIL DERGİSİ FELSEFE SEMİNERLERİ

Genel Danışman: **AFŞAR TİMUÇİN**

OCAK AYI PROGRAMI

14

Machiavelli ve Öbürleri (Joan Boden Thomas Morus Campenalla)

Hazırlayan: Bülent Coşkun 2.1.1992 Cumartesi Saat: 10.00

15

17. yy Fransız Edebiyatı (Moliere Racine, Corneille)

Hazırlayanlar: Hıdır Geviş, Berna Durmaz 9.1.1992 Cumartesi Saat: 15

16

Fransız Düşüncesi La Rochefoucauld

Hazırlayan: Necmettin Bortçetin 16.1.1992 Cumartesi Saat: 10.00

17

La Bruyère Karakterleri

Hazırlayan: Ayhan Ergün 23.1.1993 Cumartesi Saat: 10.00

18

17 yy. Felsefesi

Hazırlayan: Necmettin Bortçetin 30.1.1993, Cumartesi Saat: 10.00

ŞUBAT AYI PROGRAMI

19

Gassendi

Ayhan Ergün 6.2.1993 Cumartesi Saat: 10.00

20

Bacon

A. Necmettin Bortçetin 13.2.1993 Cumartesi Saat: 10.00

21

Hobbes

Necmettin Bortçetin 20.2.1993 Cumartesi Saat: 10.00

22

Descartes'in Bilgi Kuramı 27.2.1993 Cumartesi Saat: 10.00

Fuat Özdiç

Yer: İnsancıl Okuma Tiyatrosu Salonu

Ya da bir sesiniz var mı? Bunları yerli yerine koyduğunuzda, kişiliğinizle yer alabilirsiniz edebiyatta. Edebiyatı yer almak demek, seçkilerde, sözlüklerde dergilerde yer almakla, şiir söyleşilerinde boy göstermekle sağlamlaştırılabilen bir şey değildir. Okur bu yolla adınızı öğrenebilir. "Ünlü" olursunuz belki. Ama şiiriniz gününüzü, çağınızı ve sizi yansıtmıyorsa bu ün çok kısa sürecektir. Garanti verebilirim. Örnek göstermek istemem.

SAĞLAM BİR ŞİİR

Burada Memet Fuat'ın bir değerlendirmesini anmak istiyorum. (Yazılı bir değerlendirme değildi belki, bir söyleşiden aklımda kalmış olabilir) "Akımlar gelir geçer... Kimi ozanlar olay olur unutulur. Bir bakarsınız Behçet Necatigil'in şiiri sapasağlam, pırıl pırıl yerinde duruyor" (M. Fuat, bu dayanaksız alıntı yüzünden beni bağışlar umarım. Çünkü özü böyle bir yargıydı) Bu yargı beni Behçet Necatigil üstüne düşünmeye zorla-

mıştı. Neydi Necatigil'i özgün kılan. Ustalığı kadar içtenliği. "Kendi" olmaktan korkmayışı. Ustasını (Ziya Osman) anmaktan, açıklamaktan çekinmeyişi...

Günümüzde, ozanların birbirlerinden neler "aldığıyla" uğraşanlar var. Sözcüklerin peşine takılıp sayfalar doldurup, başka ozanların "özgün" olmadığını kanıtlayanlar da! Ama özgünlük biraz da "edada"dır. Siz siz olun şiirde yapmacılıktan kaçının. İçten olun.

BİLİMSEL NEDENSİZ DİSİPLİNİN GEREKLİLİĞİ ÜZERİNE

Dr. Halidun ŞEN

Sayın dostum Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in **İnsancıl**'ın, Temmuz 1992 sayısında yayımladığım **Dil-yetisi-bilimleri ve felsefe birlikteliğinin gerekliliği**, sorunları, başlıklı uyarı amaçlı yazımın eleştirisini yaptığı **Felsefe dilbilim bağlamında eleştirinin eleştirisi** (İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 8-12) başlıklı yazısını ilgi ve özenle okudum. Bu yazı, bilimsel nedensiz disiplinin gerekliliği üzerine bir yazı yazmağa itti beni.

Dil-yetisi-bilimleri yüksek öğrenimimi görmüş olduğum (uzmanlık dahil süresi on yıldır) "Sorbonne" Üniversitesi Genel ve Uygulamalı Dil-bilim ve Ses-bilgisi Öğretim ve Araştırma Ünitesi'nin "Unité" (üniteyi bu bağlamda birim ya da kurum olarak Türkçe'ye çevirebiliriz) ilk dört yılında kırk-altı ders, zorunlu, seçmeli zorunlu, seçmeli olmak üzere okutulur. Bu derslerden bazıları şunlardır (hepsinin adını aktararak okuyucuyu sıkmak istemiyorum): **bilimselliğe yaklaşıma giriş**; **dillere bilimsel yaklaşım**; ses-bilgisi (tüm düzeyleriyle); dil-bilimsel iletişim; anlatım/anlam; dil çeşitleri, dil düzeyleri; biçim-tümce-bilimsel çözümleme: kuramlar ve yöntemselliklerde yönelme/yönelme; ses-bilim; dil ve dünyayı kavrayış (tutuş) toplumda dil; dil-bilimsel yapılar, genel ve çeşitlilik (farklılık) özellikleri; tümce-bilim; genel tümce-bilim; sözlük ve anlam-bilim; anlam-bilim; dünyada diller; dil-bilimleri (buradaki çoğulluk durumu dil-bilimin düzeylerinden doğmaktadır, yoksa dil-yetisi-bilimlerinin alanlarından değil belirtirim bilgi yetersizliğinden doğacak yanlışlıklar düşünceleri önlemek amacıyla -Doç. Dr. Betül Çotuksö-

ken adı geçen yazısında dil-yetisi-bilimleri yerine "Genel Dilbilimleri" önerisini, dil-bilimin bu inceliğinden habersiz olduğundan yapmıştır, doğaldır ki ciddiye alınamaz bu bilgisizliğin tanığı olan öneri-) kuramlarının tarihi; **dil çeşitlemelerinin ruh fizyolojisi ve biçimlendirme**; çeşitli dillerin ses-bilgisel ve ses-bilimsel; gösterge-bilim; lehçe-bilim; toplum-dil-bilimde verilerin toplanması sorunları; dil-bilim çözümleme yöntemleri; üretici dil-bilgisi, üretici ses-bilim coğrafyasına giriş ve alan çalışması; tarihsel ve karşılaştırmalı dil-bilim (bu ders bana her zaman betik-bilimsel kokmuştur çeşitli nedenlerden dolayı, bu düşüncemi paylaşımların yanı sıra bu kokuya önem vermememi tavsiye edenler de çıkmıştır ki haklılar, biz dil-bilimciler için bu bilgiler kendi çalışmalarımızda çok gerekli, bunu kimse yadsıyamaz); işlevsel ses-bilgisi; siyah Afrika'da sözlü dilleri araştırma yöntemleri; dil-bilim araştırma yöntemleri vb.

Öğretim yılının ilk dersinde hocalar kendi dersleriyle ilgili (%90'ı Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi'ne bağlıydı, yani orada Prof. araştırmacı, Doç. araştırmacı vb. olarak çalışıyorlar, araştırmalarını yürütüp elde ettikleri sonuçları bizlere taze bilgiler olarak aktarıyorlar, üstünde tartışma açıyorlardı derslerde) on-beş, yirmi kitaplık bir liste verirlerdi. Bizler, bu kitaplarda, yaptığımız çalışmaları, araştırmaları ilgilendiren bölümleri bulur incelerdik. İncelenen bölümlerde listede adı olmayan başka dört, beş kitaba başvurma gereksinimi doğardı. Bizlere, çalışmalarımıza, araştırmalarımıza yarayan bölümleri içeren kitap sayısı 4 ya da 5 çarptı 15 ya da 20 çarptı 46

olmuştur ilk dört yıllık dil-yetisi-bilimleri yüksek-öğrenimimizde. Görmüş olduğumuz öğretim sistemi buydu. Sınav sonuçlarını bir-çok hoca tartışmaya açık bırakarak açıklardı. Farklılık(lar) gerektirdiğinde okulun kitaplığına hemen içimizden birini yollar, gerekli kitapları getirtir, tartışmaya devam ederdik, bu farklılık(lar) kendi aramızda olduğu gibi, hocayla ya tümümüzün ya da bir bölümümüzün arasında olurdu. İncelenen kitaplar dil-yetisi-bilimleri alanlarındaki tüm dünya literatürünü izlememize olanak sağlardı yaptıkları göndermeler ve bilgiler aracılığıyla (burada anlatmak istediğim şu: bu göndermelerden kasıt, kitabın dip-notla yaptığı klasik göndermeler değildir sadece, onların dışında bir de bizlerin elde etmiş olduğu bilgiler sonucunda gereksinimine karar verdiğimiz, başka bilgilere yollayan göndermeleridir verdiği bilgiler aracılığıyla kitabın bu göndermeler), yani salt İngiliz Dili'nde yazılmış yabancı literatürde kalınmazdı (Doç. Dr. Betül Çotuksöken yazımı eleştirdiği yazısında İngiliz Dili'nde yazılmış literatürü de izlememi tavsiye ediyorlardı. Bu tavsiyenin, yukardaki ve aşağıda devam eden açıklamalar sonucunda bilgi yoksulluğundan doğduğu açıklık kazanıyor içinde bulunduğumuz bağlamla ilgili olmak üzere. Sorbon'da görülen öğreniminin ne seviyede bir öğrenim olduğunu "tahayyül" edememişler, bu da çok doğaldır Türkiye koşullarında), sözü edilen kaynaklar Fransızca'ya çevrilmişti Rusça'dan, Almanca'dan, İngilizce'den vb.. Bu kitaplara dil-yetisi-bilimleri alanlarındaki bilimsel dergileri, yayınları, laboratuvar, alan çalışmalarını eklemeyi unutmamak gerekir. Tüm bu

BİLİMSEL ÖZGÜRLÜĞÜN yanı sıra bizlere verilen BİLİMSEL NEDENSİZ DİSİPLİN gereği hiç-bir zaman kendi alan(lar)ımızın dışında yazılar yazıp yayımlamama, yorumlar yapmama, kısacası "ukalalık" etmeme en başta öğretilmişti. O alanların öğrenimini görmeden, okunulan bir, iki kitaba dayanarak, o kitaplardan yapılan alıntılara/aktarıllara dayanarak yazılar yazıp yayımlamanın, bilimsel toplantılarda, söyleşilerde alanımızın dışındaki alanlarda yorum(lar) yaparak ya da yapmayarak öneri(ler) de bulunmanın ne denli bilimsel nedensiz disiplinden uzak kalmışlığın ifadesi olduğu anlatılmış, her fırsatta gösterilmişti örnekleriyle. Özellikle bu tür tutumun sağlıklı sonuçlara ulaştırıyacağı anlatılmış, kanıtlanmıştı bizlere (bu bilimsel nedensiz disiplinin bize verilmesi birinci sınıfta okutulan **bilimselliğe yaklaşıma giriş** dersinde başlamış okuldaki öğrenim yaşamımız boyunca sürmüştü).

ÖRNEK:

Anlam-bilimsel alanda anlam-birinciliklerin "sème" seçim "choix" ortaya koydukları durumları vardır her zaman olmayabilir- (tümce-bilimsel ve biçim-tümce-bilimsel düzeylerin terimi olan "**seçim**" terimi, anlam-bilimsel alanda da eş-değerlilik kavramı üzerine oturtularak kullanılır -eş-değerlilik kullanım yöntemi **dil çeşitlemelerinin ruh fizyolojisi ve biçimlendirme** dersinde gösterilir, bu dersi Sorbon'da Boris Rybak veriyordu- bu kullanım doğaldır ki dil-yetisi-bilimlerinde, Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in yoksun olduğu, en azından temel bilgi ve kavramları bilmeyi tanımayı gerektirir, yoksun olduğu diyorum, eğer yoksun olmasaydı yazımda anlam-bilimsel alan düzeyinde ne yaptığımı anlar ve eleştirdiği biçimde eleştirmezdi, ama anlamasına olanak sağlayacak temel bilgi ve kavramlardan yoksun oluşu yanlışlı eleştirisine kaynak oluşturmıştır "4 ayaklı iskemle" konusunda ki anlam-birincik değeri üzerine). İskemle örneğinde anlam-birinciklerden biri olan ayakları üzerine yükselmek "sur pieds" işte bu "seçimi" veriyor. Bu "seçim" nedensizdir "arbitraire" Ben bu seçimi yaparken dört ayak olarak yaptım. Ge-

AY IŞIĞI SERSERİSİ

*Kaçgun İstanbul sokaklarında
Bir serseri büyüyor şimdi:
Karanlığın umut bohçasında*

*Geceden saklayıp uykusunu
Ay ışığında kuruturken
Islak kibritleri
On parmağı toprakta...*

Müfit GÜRGÜN

İclal Erentürk

reğine göre bu 3, 6, 10, 12 ola-bilirdi. Ama nedensiz olan "seçimin" gereği (anlatmak istediklerim bağlamında) dört ayak olduğundan ben de dört ayaklı iskemle diye belirledim "nedensiz seçimimi" Doç. Dr. Betül Çotuksöken NEDENSİZ SEÇİM "choix arbitraire" olgusunu bilseydi, tanısaydı, varlığından haberdar olsaydı" (yoksa Dr. Şen özel sözlüğünde anlambirincige ayak mı diyor?) gibi bir cümle ile yazısında sayfa 10, sütun 2'de yorum yapmağa kalkmazdı. "FESEFİ SÖYLEM NEDİR?" yapıtının bir ayağı kırık 4 ayaklı iskemle oluşu bilimsel bir gerçektir. Bu, burada bir kez daha kanıtlandı; yineliyorum kırık olan ayak, dil-yetisi-bilimlerinin bilgilerine dayanan ayaktır. Ayrıca "nedensiz seçim" olgusu dil-yetisi-bilimleri temel bilgi ve kavramları içinde yer alır belirtirim. Bir kez daha Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in dil-yetisi-bilimleri yönünden temel bilgi ve kavramlardaki eksikliği görülmüştür. BU ÖRNEK BİLİMSEL

NEDENSİZ DİSİPLİNDEN UZAK KALANIN DÜŞTÜĞÜ DURUMU GÖSTEREN BİR ÖRNEKTİR, DİK-KATE ALINMASI TAVSİYE OLUNUR.

Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in, dil-yetisi-bilimleri fakülte ya da/ve de yüksek-öğretim kurumları bir gün Türkiye'de açılırsa misafir öğrenci (serbest dinleyici de denebilir) "auditrice libre" olarak bu okullara eksiklerini gidermek üzere devam etmesi tavsiye olunur (ilk üç yılındaki bazı derslere hiç olmazsa). Bu hem kendisi, hem de öğrencileri için yararlı olur, zira dil-yetisi-bilimleri temel bilgi ve kavramları eksik olarak dil-felsefesi dersleri vermek (üniversitede) oldukça sakıncalıdır düşüncesindeyim. Bunu hiç-bir batı üniversitesinde göremezsiniz. Dil-felsefesini uğraş yapmış felsefeciler, dil-bilimciler kadar dil-yetisi-bilimlerinde kendilerini ilgilendiren alanlara, düzeylere hâkimdirler batıda; bu da Doç. Dr. Betül Çotuksöken'e önerdiğim en

DİK

*Yağmurların soluksuz boşandığı günlerdi
Yağlı sokak taşlarının pırıltılı tüfeklerin
Ağulu sözcüklerin
Kapıların kilitletiren gıcırdadığı günlerdi*

*O bütün bir kıt'ayı sarmış yapraklar vardı
Yapraklar savrulurken kente kayıtsızlıkla
Parmaklıklar arkasında o vardı
Soluk ve sessizliğin kültürlü saçlarıyla*

*Gülümserdi... ışıltı ışıltı gözleri
Gözleri yolculuğun karşı kıyılarındaydı
Bilir - bilmez, ertesi gün ölecekti
Gülümserdi yaşı belirsiz gözleri*

*Utancın insanlardan utandığı günlerdi
Bir limandı hapishane köşesi-
Hücreler adamlara, yaşayan adamlara*

Ve o dimdik yürüdü... hâlâ dimdik yürüyor

Philippe JONES (Ixelles, 1924)
Çeviren: Güngör TEKÇE

şünce, örnekler verilerek, bilimsel tanıtılar desteğinde kanıtlanmıştır.

Acı gerçek, dil-yetisi-bilimleri fakülte ve yüksek-öğretim kurumları açılmadığı sürece bu tür düşüşlerin çok sayıda olacağıdır Türkiye'de. Bu okulların açılması konusuna Türkiye'de, ilgili herkes susmaktadır (suskunlar hakkında tek bir sözcük dahi yok Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in ve Süreyya Evren'in -Üç değinme ve Cınayet İnsancıl, Eylül 1992, sayfa 16- sözü yukarıda edilen yazımın yaptıkları eleştirisinde hazır yeri gelmişken, acaba onlardamı bu suskunlardan?) Bu konuda bana destek veren, dil-yetisi-bilimleri dünyasında ünlü iki Fransız (diğerleri arasından) dil-bilimcinin destek yazılarını (mektup ve belge biçiminde) yayınlıyorum, belki Türkiye'de bir utanç yaratır da hareketlenme sağlar diye. Belki bu da bir tür "ütopya" sözü edilen okulların açılması uğraşını vermem gibi, ortak dil önerim gibi, kim bilir? Destek yazılarını yayımladığım, dil-yetisi-bilimleri dünyasında ünlü bu iki dil-bilimci de bu okulların açılması türü "ütopya"lar içindeler kim bilir? Zira Doç. Dr. Betül Çotuksöken'e göre bu tür ana-savlar insanlara neler yaptırmıyor ki, yazılarında sayfa 8, sütun 1'de başlayıp sütun 2'de devam eden "Bacon örneğinde olduğu gibi bir ütopya (Nova Atlantis) bile yazdırabilir" Birinci yazılı destek Prof. Dr. Luc Bouquiaux'a aittir. Belge biçiminde düzenlenmiştir. Belgenin bizleri ilgilendiren bölümlerinin çevirisini belgenin fotokopisiyle birlikte yayınlıyorum.

BELGE

Türk Üniversiteleri, dil-yetisi-bilimleri öğretim ve araştırma birimlerine bu-güne değin sahip olmadığından bu tür bir birimin oluşturulması güçlü bir biçimde dilenir...

Jürisinin üyesi olarak, kalitelerini ve "istidadını" takdir etmeğe muktedir olduğum (takdir edebildiğim) Yemini "Sorbone" Üniverkitesi Genel Dil-bilim ve Türk Dil-bilim doktoru Bay Halidun Şen'in böyle bir öğretim ve araştırma biriminin oluşturulması önerisini canlı bir biçimde desteklemeğe çok önem veriyorum...

*Paris 21 Ocak 1992
Luc BOUQUIAUX*

azından kısmi öğrenimi görmekle oluşmuştur batıdaki **günümüz** felsefecilerinde. Ancak ayrıksı durumlar ola-bilir, bunları göz ardı edemeyiz; bunlar üstün yetenekli olanlardır, dehalardır, dil-yetisi-bilimleri alanlarında (değerlendirme bağlamımız içidir), belki Doç. Dr. Betül Çotuksöken (tutumuna bakılırsa dil-yetisi-bilimlerinde) kendisini öyle görüyor, kim bilir?

Kendi alanları dışında yazılar yazıp yayımlayanlar zeytin-yağ dökülmüş mermer bir zemin üzerinde çıplak ayaklarla yürümeğe çalışanıdır. Sonuçta muhakak ayakları kayar ve düşerler, çünkü yürümeğe alışık olmadıkları, tanımadıkları bir zemindir bu zemin. Yukardaki örnekte görüldüğü gibi bir felsefeci olan Doç. Dr. Betül Çotuksöken dil-yetisi-bilimleri zemininde (alanında) yürümeğe kalkışmış, ama bunu başaramamıştır, yani ayağı kaymış ve düşmüştür. Yazım bu konuda örneklerle doludur. Bu sonuç çok doğaldır öğrenimini görmediği bir alanda yazıp yayımla-

yanlar için. Şaşılacak hiç-bir şey yok bunda (bu değerlendirme içinde bulunulan bağlama göre yapılmıştır).

Doç. Dr. Betül Çotuksöken yukarıda anlatılan öğrenimin kaçta kaçını görmüştür ve nerede görmüştür ki dil-yetisi-bilimleri konusunda (sözü yazımın başında edilen yazılarında) yorumlar yaparak bazı önerilerde bulunuyor? Bu yorumları, önerileri yapabilmek için dil-yetisi-bilimlerinde derin bilgilere gereksinim vardır; okunulan bir iki kitapla bir bilim dalında yorumlar yapmak, önerilerde bulunmak ve bunları yayımlamak bilimsel nedensiz disiplinden uzaktır (bu işi, okunan bir iki kitapla yapabilecek olanlar belki **dahilerdir**. Acaba dil-yetisi-bilimleri alanında Doç. Dr. Betül Çotuksöken onlardan birimi diye sorası geliyor insanın). Kendilerinde daha dil-yetisi-bilimleri temel bilgi ve kavramları eksikken bu yorumları, önerileri yapması ciddiyyetten uzaktır, bu yorumlar, öneriler ciddiye alınmazlar bilimsel açıdan. Laf ebeliğine sapsmadan, yazım boyunca, bu dü-

Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi
Araştırma Müdürü
Paris III Üniversitesi öğretim
görevlisi
Ulusal-arası İşlevsel Dil-bilim
Kurumu Başkanı
Paris Dil-bilim Kurumu İkinci Başkanı

Les universités turques ne possèdent pas jusqu'à aujourd'hui des U.E.R. (Unités d'Etude et de Recherche) centrées sur Les sciences du Langage. Il serait éminemment souhaitable de créer une Unité d'Etude et de Recherche de ce type,

Je tiens donc à appuyer chaudement la proposition de M. Halidun ŞEN, docteur en linguistique générale et linguistique turque de la Sorbonne Nouvelle, dont j'ai pu apprécier les qualités et la compétence, en tant que membre de son jury, en faveur de la création d'une telle U.E.R.

Fait à Paris Le 21 Janvier 1992.

Luc BOUQUIAUX

Directeur de Recherche au CNRS Chargé d'enseignement à Paris III Président de la Société Internationale de Linguistique Fonctionnelles de Linguistique Fonctionnelle Vice-Président de la Société de Linguistique de Paris

İkinci yazılı destek mektup biçiminde düzenlenmiştir. Prof. Dr. Claude Hagège tarafından 5 Şubat 1992 tarihinde yazılmıştır. Prof. Dr. Claude Hagège "Collège de France" 'da dil-bilim kuramı kürsüsü sahibidir. Dil-bilim alan çalışmalarını Afrika'dan Okyanusya'ya, Avrupa'dan Arap Dünyası'na ve de Çin'den Amerika yerlilerinin korunduğu yerlere "réserve indiennes d'Amérique" kadar olan bölgelerde gerçekleştirmiştir. Mektubun bizi ilgilendiren bölümlerinin çevirisini, mektubun fotokopisiyle birlikte yayınlıyorum.

**COLLÈGE DE FRANCE
CHAIRE DE THÉORIE
LINGUISTIQUE**

Paris, le 5 février 1992

Cher Monsieur,

et il serait souhaitable que, dans ce cadre, puisse prendre place précisément une U.F.R. des

Sciences du Langage, afin que cette importante discipline puisse s'épanouir dans votre pays.

En conséquence, je ne puis que soutenir pleinement votre démarche et souhaiter que vous soyez entendu.

Avec tous mes vœux de succès, Claude HAGEGE

Sevgili Bey-efendi,

ve ülkenizde bu önemli alanın gelişebilmesi için bu çerçevede bir dilyetisi-bilimleri eğitim ve öğretim araştırma biriminin yer alması arzu edilir.

Sonuçta, sadece, sizin başvurunuzu tamamen destekler (desteklemekten başka ne yapılabilir ki anlamında) ve dinlen(il)menizi (anlaşılmanızı) dilerim.

Tüm başarı dilekleriyle...

Claude HAGEGE

Süreyya Evren'in "Üç Değünme ve Cinayet" başlıklı yazısının, "Şaşırtmaca" bölümü oldukça ilginç (İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 16).

Eleştirilerinin yanıtları yazılarıma dağılmış olduğundan, yazıları çok özenle okumalarını tavsiye ediyorum Süreyya Evren'e (yayımlanmış yazıları: İnsancıl: Mayıs 1991, Ekim 1991, Şubat 1992, Temmuz 1992, Eylül 1992. Varlık: Eylül 1991, Ekim 1991, Şubat 1992, Haziran 1992, Ekim 1992. Milliyet Gazetesi 19 Ağustos 1991 Düşünenlerin Düşünceleri köşesi). Yazılarımda daima alanlar arası birlikteliğin koşulunun, alanların bir-birlerine egemen olma tutumundan geçtiğini belirtmişimdir. Alanlar arası yöntem farkını elbette Süreyya Evren'in dediği gibi geçiştiremeyiz. Geçtiirdiğimi söylüyorlar. Hiç-bir zaman geçiştirmedim, (konusu geldiğinde), çünkü ortak dil kavramını öne sürdüm sürekli, yeri geldiğinde. Ortak dil, ortak yöntem anlamını da içerir, ortak yolu / yolları içerdiği gibi; "Amaçları Ne?" (İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 13, sütun 3) yazımı okudukları takdirde ortak yol(lar) düşüncesini bulurlar. Alanlar arası birleşmelerde, bilim dünyasında (bu dünyayı pek tanıyamıyorlar galiba), bu bilinen, tanınan bir kavramdır. Ancak, koşulları vardır, örneğin üstünde özenle durduğum temel bilgi ve kavramlar konusu gibi.

Burada dil, "dil" "langue" anlamında değil, bütünlük, ortak dil ise bir ortak bütünlük anlamında kullanılır. Kapladığı alan çok geniştir. "Sorbonne" 'da bizlere "Bilimselliğe yaklaşıma giriş" (birinci sınıfın ilk döneminde okutulur) dersinde öğretilen budur kavram olarak. Sözü ettiğim kavram Süreyya Evren'in bilgi dağarcığında yok. Eleştirisinden ortaya çıkan bu. Şunu da anımsatmakta (kavramı bilimler için) / bildirmekte (kavramı bilimyenler için) yarar görüyorum: Karşı alanın temel bilgi ve kavramlarının, diğer alandan gelenin bilmesi / tanınması gerekir, ortak çalışma yapmak, ortak yol(lar), yöntem(ler) bulmak, bula-bilmek isteniyorsa.

"Demek ki dilbilimin verileri dilbilimcide değil dilde saklıdır" (Süreyya Evren aynı yazı, sayfa 16, sütun 2), beni mutluluğa boğan bir yorum, nihayet bu gerçeği anlayan birine rastlıyorum Türkiye'de. Bu ayrıca demektir ki dil-bilimcide olan yöntemler (dil(ler)i incelemek üzere) dil(ler)in özellikleri ve gerçekliklerinden kaynağını alarak oluşur. Ancak aynı yazı, sayfa 16, sütun 2'deki diğer düşüncelerini paylaşamayacağım. Şöyleki: İlklerin üstüne eklene, eklenene bu-güne gelinmiştir. Soruna ilk felsefeci, ilk dil-bilimci vb. açısından değil bu-günün felsefecisi, bu-günün dil-bilimcisi vb. açısından yaklaşılmıştır; soruna yaklaşıta dinamik eş-süremlilik kavramı vardır, eğer bu kavramı tanısaydı Süreyya Evren, yazımdan hemen anlardı bunu ve "ilk" düşüncesinden hareketlendirmede eleştirisini. Yukarda sözü ettiğim dinamik eş-süremlilik "synchronie dynamique", art-süremlilik içindeki "diachronie" eş-süremlilik değildir, diğer bir deyişle art-süremlilik içi eş-süremlilik "synchronie diachronique" değildir, fark önemlidir. Bu farkı görebilmek için kavramları tanımak (bilmek demiyorum, tanımak diyorum, bilimsel düşüncede bu iki eylemin kullanılışı büyük özen ister) gerekir. Soruna yaklaşım yazımda, yukardaki kavramları tanıyanlar için, açık ve seçik ortadadır; tanıyan anlar, ama bilen anlaya-bilir de, anlamaya-bilir de, işte çok kabaca bilimsel düşünce içindeki farkı sözü edilen iki eylemin.

Süreyya Evren belki yukardaki kavramları biliyor, ama tanımıyor, yineliyorum, eğer tanısaydı bu kavramları, benim dinamik eş-süremlilik içinde olduğumu hemen anlardı. Dinamik eş-süremlilik içinde oluş bağlamımı, 20. yüzyıl sonlarına oturtur, zira her hangi bir tarih ya da 20. yüzyıl içinden bir tarih verilmemiştir içinde bulunulan bağlam da (her zaman böyle olmaz), örneğin 1920'den bu yana gibi. Olaylar bağlamları dışında ele alınırsa varılan sonuçlar Süreyya Evren'in vardığı sonuçlar gibi sağlıklı olur. Ayrıca birleşen alanların (toplum-bilim + dil-bilim = toplum-dil-bilim, budun-bilim + dil-bilim= budun, dil-bilim vb.) temel bilgi ve kavramlarını bilme/ tanıma koşulu etkileşim alanlarında geçerlidir, alanların kendi içlerinde derin bilgiler söz konusu edilir içinde yaşamakta olduğumuz bilgi çağında.

Süreyya Evren aynı yazı sayfa 16 sütun 3'de " felsefenin felsefe olmayı bırakıp bir bilime dönüşmesini istiyor" diyor benim için. Yukardaki açıklamalarımı ve de eleştirdikleri yazımı, ayrıca diğer yazılarımı dikkatlice, acele etmeden okuduklarımda bu düşüncenin yanlışlığı olduğunu görecektir. Böyle bir-şeyi nasıl isterim? Bu bindiğim dalı kesmek olur. Felsefenin bir bilime dönüşmesi düşüncesi dahi "tahammül" edilebilecek bir düşünce değildir. Bu düşüncelerim bir-çok kez dile getirilmiştir yazılarımda, özellikle eleştirdikleri yazımın 9. sayfa, 2. sütununu 17. satırdan paragraf sonuna kadar yeniden bir kez daha okuma "zahmetine" katlanırlarsa, yukardaki düşüncelerimi en açık biçimiyle bulacaklardır. Süreyya Evren aynı yazı, sayfa 16, sütun 2'de " Halidun Şen'in önerdiği felsefe tanımlı çelişkilidir." diyor. Önermediğim bir tanım nasıl çelişkili olur anlayamadım. Yazımı tekrar, tekrar gözden geçirdim, felsefe tanımını değil, felsefeyle ilgili, felsefecilerimiz tarafından düzeltilmelerini istediğim düşüncelerimi buldum. Örneğin, eleştirilen yazımda sayfa 8, sütun 2, satır 27, 28, 29, 30'da şöyle diyorum: "Şunu anlamalılar ki felsefe bir ağız kalabalığı değildir. Yer-yüzündeki her şeyi konu edinen, dolaysız olarak kendini sorgulayan tek alandır." Bu sözce

"énoncé" içinde bulunduğu bağlamda ele alınırsa, bir düşüncedir sözce-nin düzenlenmesi düzeyinde (acaba bu düzeyi biliyorlarmı?); diğer sözce-lerimi, (sözce-nin düzenlenmesini bildiklerini eleştirilerinden anlaşıldığından) neye göre hangi bilgiyle bu konuda değerlendiriyorlar? Bir cümle, bir düşünce, bir yorum vb. eleştirilirken bağlamlar arası, ve bağlam içi ilişkiler dikkate alınmalıdır. Metin-bilimsel çözümlemeler burada gereklidir işte. Bu çözümlemeleri yapabilmek için de dil-bilimin, hiç olmazsa, ilk dört düzeyini bilmek, tanımak gerekir. Yaptığı yanlışlığı eleştiri neticesinde Süreyya Evren'in yazısının bu bölümünden çıkan sonuç: Süreyya Evren dil-bilimin ilk dört düzeyini doğru dürüst bilmiyor / tanımıyor, yani bu düzeylerde çözümleme(ler) yapacak temel bilgi ve kavramlara dahi sahip değil ki metin-bilimsel çözümlemelere geçsin, metin-bilimsel çözümlemelerden yararlansın. **Bazı bağlamlarda**, buradakinde olduğu gibi, eleştiri yapılabilmesi için ben bir dil-bilimci kadar bu düzeyler **tanın**sin demiyorum, sadece yararlanacak kadar **bilinsin**, daha doğrusu temel bilgi ve kavramları **bilinsin** yeterlidir diyorum. Kazanmış olduğum bilimsel nedensiz disiplin "Felsefe: " diyerek ya da başka bir biçim kullanarak felsefe tanımını önermeme olarak sağlamaz. Zaten hiç-bir yazımda bunu kimse bulamaz. Buldum deyip örnek olarak öne sürülecek cümlelerimin, yorumlarımda, düşüncelerimin felsefe tanımını olduğunu kanıtlayacak (en azından dil-bilimin ilk dört düzeyindeki çözümlemeler desteğindeki) metin-bilimsel çözümlemelerin bilimsel (ya da bilimsel yaygınlaştırma yazısı "vulgarisation scientifique" içinde) açıklamalarını istemek her halde çok şey istemek olmasa gerek. Bu tür açıklamalar olmadan, getirilecek örnekler üzerine, yapılacak eleştirilerin, bir bilim adamı olarak benim için ve de bilimsel düşünce açısından laf ebeliğinden öte bir değer taşıyamacağı uyarısını şimdiden yapıyorum. Laf ebeliği olan eleştiri(ler) benden yanıt beklemesin. Zamanımı bu saçmalıklara ayırmamı benden istemeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Kendi alanım dışında bir öneride bulun-

muşsam (örneğin kitap gibi), hemen ardından öneride bulunduğum alanın yetkililerine baş-vurup, yanlışım olup, olmadığını sormuş ve eleştirilerini yanlışımı düzeltmek amacıyla beklediğimi belirtmişimdir. Buna en güzel örnek, eleştiriye uğrayan yazımın 14. sayfa, 2. sütunundadır, aktarıyorum: "Bu önerilerim yanlışlığı olabilir, çünkü kendi alanımın dışındayım. Felsefe alanındayım. Bu konuda biz dilciler... önerilerde bulunacak, yol gösterecek olan felsefecilerimizdir. Düşüncelerini bekliyorum. Bu düşünceler biz dilcilere (herkese olduğu gibi) gereklidir."

Süreyya Evren'in yazısında sayfa 16, sütun 2'de yürüttüğü mantık tamamen yanlışlıktır gerçeği yansıtmaması yönünden. Mantık yürütme biçimlendirmesi "formalisation" doğru olabilir (burada olduğu gibi; Süreyya Evren'in mantık yürütme biçimi burada biçimlendirme mantıksal bütünlüklerin çözülmesi sonucunda ortaya çıkan açılarından doğrudur), ancak gerçeği yansıtmadığı durumlarda (buradaki gibi; Süreyya Evren'in mantık yürütme biçimlendirmesi gerçeği yansıtmıyor -bu sonucu bizi mantıksal bütünlüklerin dış ilişkileri çözümlemesi götürmüştür-) yanlışlığı (aldatıcı) kabul edilir. Bu da, aşağıda sözünü ettiğim, biçimciliğin tatlı tuzaklarından biridir biçimlendirme gerçekleştirilken düşülen. Örneğin "Kürt" sözcüğü göçüşme "métathèse" olayı sonucunda "Türk" sözcüğünden gelmez, yani Kürtler etnik olarak Türk kökenlidir biçimlendirmesi doğrudur, ancak gerçeği yansıtmadığı için yanlışlıktır (aldatıcıdır). Bu mantık yürütme biçimine göre, eğer bir kendini bilmez (!), örneğin benim gibi birisi (!), çıkıp da, cerrah olmak, cerrahi alana (cerrahinin alanlarına ya da bu alanlardan birine anlamında) gire-bilmek, için o alanın derin bilgilerine (bir alana girmek ya da o alanın yetkilisi "maitre" ya da bilimcisi "scientifique" olmak için temel bilgi ve kavramları -sözü edilen alana ait- bilmek gereklidir demedim; etkileşim alanı için geçerlidir dedim alanlar arası yöntem farkını, yazımda, yukarılarda açıkladığım gibi, geçiştirmeden ve bu bir "şaşırtmaca" kabul ediliyor Süreyya Evren tarafından -yukardaki açıklamalarımı-

da belirttiğim bilgi noksanlığından kaynağını alarak-, oldukça şaşırtıcı değilmi demiyorum, çünkü açıklamış olduğum bilgi eksikliğinden geldiğini biliyorum bu düşüncenin. **Alanın kendisi İçin derin bilgiler gereklidir.** Yazımı bir kez daha özenle, acele etmeden, bazı duygulardan arınmış olarak okumalarını tavsiye ederim.) sahip olmak gereklidir dedimi, ilgisizlik örneği bir yanıtla, aşağıdaki gibi (Süreyya Evren'in yanıtı), karşılaşılabılır (Süreyya Evren'in yazısının sayfa 16, sütun 2, satır 20'den paragraf sonuna kadar olan kısmındaki "felsefeci" ve "felsefe" sözcüklerini kaldırıp yerlerine, sırasıyla, "cerrah" ve "cerrahi" sözcüklerini yazıda başka hiç-bir değişiklik yapmadan koyuyorum): "İlk cerrahın elinde hiçbir temel bilgi ve kavram bulamayız: Eğer cerrahinin alanına girebilmek, cerrah olabilmek için, cerrahinin temel bilgi ve kavramlarını bilmek gerekiyorsa, hiç kimse "ilk cerrah" olamaz. Hiç kimse "ilk cerrah" olamazsa hiç kimse "sonraki" cerrahlar da olamaz, yani dünyada ilaç için bir tek cerrah yoktur." Süreyya Evren her ne kadar (aynı yazı, aynı sütun) "Bir "ilk felsefeci" var-saydığımızda ise farklı bir durumla karşılaşırız." deyip, yukardaki mantık yürütme biçimini felsefe alanında kullandığını belirtiyorsa da, **çok boyutlu mantıksal örüye** göre yukardaki uygulama diğer alanlara da yapılır. Sözü edilen uygulama yöntemleri bizlere "Sorbonne'da, 3. yılda dil çeşitlemelerinin ruh fizyolojisi ve biçimlendirme "formalisation" dersinde açıklanmıştı. Bu arada biçimciliğin "formalisme" tatlı gelen (bazı kişilere) tuzaklarına düşmeme de öğretilmişti. Bu uygulama tüm bilim alanları için geçerlidir. SONUÇ ORTADA: Derin bilgileri bir kenara bırakın, temel bilgi ve kavramlar olmadan cerrah oluna-biliyor, cerrahi alana girile-biliyor yukardaki mantık yürütme biçimi mantıksal bütünlükler "entités mentales" (söz konusu olanlar bağlamımızla ilgili dil-bilimsel ve anlam-bilimsel bütünlüklerdir) açısından çözümlendiğinde. TANRI İNSANLARI BU TÜR CERRAHLAR-DAN KORUSUN. Süreyya Evren **çok boyutlu mantıksal örüyü** de bilmiyor. Eğer bilselerdi yürüttükleri

mantığı yürütmelerini bilgileri engellerdi. Süreyya Evren'in bu konuda, bir, iki satırda fikir edine-bilmesi için "Amaçları Ne?" başlıklı yazımda İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 15, sütun 1 satır 41'den başlayıp, 2. sütunda devam eden bölümü okumaları tavsiye olunur.

Doç. Dr. Betül Çotuksöken, Felsefi Söylem Nedir?, Ara Yayıncılık, Birinci basım: Kasım 1991, İstanbul, 48. sayfa, 16. ve 17. satırda, "Dilde Varolan" bölümünde şöyle diyor: "Dilbilgisi terimleri, dildeki mantıksal kuruluşların oluşmasını sağlar,..." Üniversitede "DİL FELSEFE" dersleri veren bir öğretim görevlisi için kabul edilemeyecek bir yanılğı ve de bilgisizlik (dil-yetisi-bilimleri temel bilgi ve kavramlarının eksikliği, kendilerindeki, burada girilmiş olan dil-yetisi-bilimleri alanında bir kez daha saptanmıştır) örneğidir yukardaki cümle. Bu konudaki düşüncelerimi eleştiriye uğrayan yazımda açıklamıştım. Burada, bu düşüncelerimi aktararak yinelıyorum (Halidun Şen, Dil-yetisi-bilimleri ve Felsefe Birliğinin Gerekliliği, Sorunları, İnsancıl, Temmuz 1992, sayı 21, sayfa 10, "Dilin Mantık Yapısı" bölümü) "Dil, dil-bilgisini dolayısıyla terimlerini (yarattığı kavramları bildirmek üzere) kendisi yaratır. Dil, dil-bilgisini kendi mantık yapısı (dil-in mantığı) içinde oluşturur. Dilin olgularını yaratan ve bu olgular aracılığıyla gözlemlenen (sözü edilen olguları gözlemlememiz sonucunda ortaya çıkardığımız, önce anlamağa, sonra anlatmağa çalıştığımız) dilin mantıksal kuruluşları dil-bilgisini oluşturur, yoksa dil-bilgisi dilin mantıksal kuruluşlarını değil. Bu ve diğerleri dil-yetisi-bilimleri öğreniminin hemen başlarında verilen temel bilgilerdir Sorbon Üniversitesinde" BİLİMSEL NEDENSİZ DİSİPLİNDEN UZAK KALINDIĞINDA DÜŞÜLEN DURUMA, DİĞER ÖRNEKLER İÇİNDE- YUKARDAKİ ÖRNEK, BİR ÖRNEK DAHA OLUŞTURMAKTADIR, DİKKATE ALINMASI TAVSİYE OLUNUR. Bir kez daha Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in "Felsefi Söylem Nedir?" başlıklı çalışmasındaki bir ayağı kırık dört ayaklı iskemle (kırık ayak dil-yetisi-bilimleri alanındadır. Bu kırık ayak çalışmalarının "DİLDE VAROLAN"

sayfa 48'den 53'e kadar bölümüdür) bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Dil-yetisi-bilimleri alanındaki, bu tür temel bilgi ve kavramlardaki eksikliklerini Doç. Dr. Betül Çotuksöken, yukarda yazdığım gibi, eğer bir gün Türkiye'de açılması için uğraşını verdiğim okulların açılırsa, bu okullar ilk 3 yılındaki bazı dersleri izlemekle giderebilir. Böylelikle vermekte olduğu "Dil felsefesi" dersleri daha güvenceli olur inancındayım uzmanı olduğum bilim dalının alanlarını, alanlarının düzeylerini ilgilendiren bölümlerde.

Süreyya Evren'e, beni, bilimsel mantık yapımı (gözlemlene, biçimlendirme - biçimselliğe düşmeden biçimlendirme "formalisation" dil çeşitlemelerinin ruh fizyolojisi ve biçimlendirme dersinde gösterilir "Sorbonne" Üniversitesinde değerlendirme yöntemlerimi) şaşırtıcı (şaşırtmaca anlayışı içinde) bulanlara, bulacak olanlara tavsiyem, aynı bilimsel mantık yapısına sahip (bu da gösteriyor ki salt "Sorbonne" mezunlarına özgü değil bu mantık yapısı, yani bilim dünyasında genellik kazanmış bir yapı sözü edilen) Stephen W. HAWKING'IN ZAMANIN KİSA TARİHİ, Büyük Patlamadan Kara Deliklere, dilimize çevirenler: Dr. Sabit Say, Murat Uruz, Milliyet yayınları 6. baskı, Eylül 1991, 235 sayfa yapısını (bu yapı bilimsel yaygınlaştırma yazı türüne örnek bir yapıdır, herkes anlaya-bilir) okumalarıdır. Bu bilimsel mantık Türkiye için çok yeni ola-bilir, düzeltiyorum, daha doğrusu bazı kişiler için çok yeni ola-bilir. Bunun hiç önemi yok; önemli olan öğrenmektir. Bilmemek (bazı özel durumlar dışında) değil, öğrenmemektir ayıp olan.

Türkiye'de açılması için uğraşını verdiğim dil-yetisi-bilimleri okulları öğretime, araştırmağa, uygulamağa dönük bir yapıya sahip olacak okullardır. Batı'daki adı, genellemede, enstitüdür "Institut" bu okulların. Örneklerle doludur Batı bilim dünyası bu konuda. Bir örnek veriyorum (bu tür okul olan, ürünü olduğum okulu bir kenara bırakıyorum) alıntıya dayanan: "1987'de Albert Michelson... (ki daha sonra fizik dalında Nobel ödülü kazanan ilk amerikalı oldu) ve Edward Morley... Cleveland Case

Uygulamalı Bilimler Okulunda büyük bir dikkatle şu deneyi yaptılar:..." (Stephen W. Hawking'in yukarda sözü edilen yapıtının 38. sayfa son satırı ve 39. sayfa 1., 2., 3., 4., satırları). Bir yüz-yıldan fazla mantık farkı var Türkiye ile aralarında. Ve ben, dil-yetisi-bilimleri alanında Türkiye'de bu tür okulların açılması gerekliliğini, yanlışlıklar örnekleri öne sürerek, vurguladığımda "kurbanlar" arıyor "diye eleştiriliyorum öne sürdüğüm (yanılgılarını bilimsel olarak kanıtladığım) yanlışlıklar örnekleri nedeniyle (Bak. Doç. Dr. Betül Çotuksöken, Felsefe Dilbilim Bağlamında Eleştirinin Eleştirisi, İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 8, sütun 2). YORUM YAPMILYORUM YORUM OKUYUCULARINDIR. Yorum yapmam bile yine son yorum okuyucuların olur, ancak burada yorum yapmamam bu ilkelikten duyduğum acıdan dolayıdır.

Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in ve Süreyya Evren'in bazı temel bilgi ve kavramlardaki eksiklikleri nedeniyle ortaya çıkmış olan yanlışlıklar durumlarından oluşan yanlış anlamalar giderilmiştir düşüncesindeyim; yukardaki açıklamalardan sonra, hiç olmasa ümit etme hakkını tanıyorum kendime; acaba bu da bir ütopyamı (!?) Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in ve Süreyya Evren'in deyişleriyle.

Doç. Dr. Betül Çotuksöken'e ve Süreyya Evren'e eleştirilerinden dolayı teşekkür ederim. Bu eleştiriler bana aşağıda aktardığım Mevlana'nın cümlesinin önemini bir kez daha kanıtladı: Ne kadar bilirsen bil, söylediklerin karşındakinin anlayabildiği kadardır. Ancak bu cümle şöyle genişletilebilir: Ne kadar bilirsen bil, söylediklerin karşındakinin anlayabildiği kadardır ya da/ve de anlamak istediği kadardır.

Yazımdan çıkan sonuç, bilimsel nedensiz disiplinin **gerekliliğinin yadsınamayacağıdır**. Batı bilim dünyasında bu tür ilkel düzeyde tartışmalar çoktan bitti, onlar dev adımlarla ilerlemekle meşgul, biz ise hâlâ kime bir bilim dalının bilimcisi denir, kime denmez (dil-bilimci örneğinde olduğu gibi), temel bilgi ve kavramlar, derin bilgiler nerede, kime gereklidir, nerede, kime gerekli değildir gibi zavallı tartışmaların içindeyiz. Bilimsel nedensiz disiplinin gerekliliğinin yadsınamayacağını **vurgulu-**

yorum, çünkü Türkiye'ye döndüğümünden bu yana beni -Batı'da görmediğim (ayrıksı bir-kaç sarsak örnek ola-bilir), daha doğrusu Batı bilim dünyası içinde görmediğim, alımadığım- şaşkıntıdan aşağıdaki ortamlarla karşılaştım: Her-şeyi bilirim, özellikle, her bilim dalında (alanında) yazarım diyenlerin ortamıdır bu ortam. İşin acı yanı Türkiye'yi bu ortamın düşünce biçimi çok fena sarmış. Bir deha olan Albert EINSTEIN'in, Bertrand RUSSEL için yazdığı ön-sözün bizi ilgilendiren bölümünü aktarıyorum: "Önce Russel'in filozofluğu ve bilgi kuramı üstüne birşeyler söylemek istemişim. Fakat, ne kadar kaypak ve sakıncalı bir alana girmeye cesaret ettiğimi anlar anlamaz fizikten dışarı çıkmamağa karar verdim."¹ EINSTEIN örneği utanmayı bilenleri utandırır inancındayım. Böylelikle ait olmadıkları alan(lar)da yorumlar yaparak, öneriler (o alan(lar)a ait) ileri sürerek yazmazlar, ama bilgi edinmek üzere alan(lar)a ait kişilere yazıp sorabilirler, konumuz içinde benim felsefede bilgi edinmek üzere yazıp, sorduğum gibi felsefecilerimiz. Başka bir örnek ve getirdiği yorumları: Yukarda mektubunun bizi ilgilendiren bölümünü aktardığım, dil-yetisi-bilimleri alanında dünyaca ünlü dil-bilimci Claude HAGEGE, bir elini göğsünün üstüne götürüp şunları her fırsatta söylerdi: "Dil-bilim dışımı "extra-linguistique" ne haddimize düşmüş konuşmak" İşte akli başında olan, kendini bilen insanların tutumlarından bir-kaçı. Bir-azcık dahi olsa ders alınması tavsiye olunur. "Alaylı, mektepli" düşüncesinden artık 21. yüz-yıla girerken kurtulunsun. Ama alaylılar şöyleydi, mektepliler böyleydi ilkel tartışmaları bir kenara bırakılsın. Bu ülke siz aydınlardan, kendi konularında, alanlarında birer değer olanlardan hizmet bekliyor, sizlere gereksinimi var, yoksa bu ilkel tartışmalara değil. Bu ilkel düzeydeki tartışmalara neden oluşan yanıtlar için İLK ve SON YAZIŞIMDIR. Türkiye'den ayrılmadan önce (hiç belli olmaz kala-bilirim de) yapacak çok işim var kendi alanımda. Böyle ilkel düzeydeki tartışmaları sevenlerine bırakıyorum, benim bunlara ayıracak zamanım yok. Ama meslektaşlarım, eğer varsa Türkiye'de (sözü edilenler Türkiye dışında

dil-yetisi-bilimleri öğrenimi görüp dönmüş olanlardır, zira Türkiye'de bu öğrenim yok, bir, iki yıl süren ana-bilim dalları ya da bölümler dışında, yani Türkiye'de dil-yetisi-bilimleri alanında, bilim dünyasının anlayışına göre, bilimci yetişmiyor.), bilimsel kanıtlarla yazdıklarında yanıt veririm. Uzmanlık alanımla ilgili konularda bilgi aktarıyorum seve, seve. Bu bilgi aktarımlarının tanıdığı olan değerli dostum Yusuf Çotuksöken bu tarafımı çok iyi bilir. İsteyen yazarak, isteyen sözlü olarak alanımla ilgili konularda benden bilgi istediği anda, bu bilgiler, elde etmiş olduğum kadarının izninde, kendilerine aktarılır. Bundan hiç kimsenin şüphesi olmasın. Bilgim ("Savoir" anlamında) benim irinimdir, dışa atmazsam rahat edemem. Yani, bilgim bende, bana ait olarak kaldığı sürece beni rahatsız eder. Başkaları da muhakkak bu bilgiden "Savoir" yararlanmalıdır. Ben de onların bilgisinden "Savoir" yararlanabilmeliyim. Yer-yüzünün güzelliklerinden biri değildir bu bilgi alış-verişi?

Dil ile dil-yetisi arasındaki fark basit bir çeviri sorunu değildir. Bir kavram sorunudur.

DİL YETİSİ: Dil-yetisi insan türünün tanımlayıcısı davranışdır (davranış sözcüğünden anladığım: İletişim için araç olarak kullanılan, insana özgü yeti ve yetenektir); nesilden nesile kalıtsal yol ile geçer; insan anlığının ve usunun temel bir biyolojik özelliğidir.

DİL: İnsan türünün tanımlayıcısı dil-yetisi yeteneğinin doğal sonucu olan dil, kendine özgü koşulları, gerçeklikleri, özellikleri içinde, işaretler dizgesi aracılığıyla insanlar tarafından bildirilişim/iletişim kurma amacıyla araç olarak kullanılan, yaşayan, toplumsal ve ekinel, bir ürün, bir etkinliktir.

Bu tanımlar niçin dil-yetisi-bilimleri teriminini yerine Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in önerisi olan genel dil-bilimleri terimi koyamayacağımızın en güçlü bilimsel kanıtlarından biridir. **Dil, dil-yetisi yeteneğinin doğal sonucudur, yoksa dil-yetisi dilin doğal sonucu değildir;** bu durumda aksini ispat edebilirse, önerisi geçerlilik kazanır ve bu, bilim dünyasında bir devrim oluşturur. Bu

tanımlardan habersizdir diyemeyeceğim, haberi olması gerekirdi diyeceğim, zira üniversitede dil felsefesi dersleri vermektedir; ayrıca kendisinin de hazır bulunduğu, sorular sorduğu söyleşimde (Dil-bilim üzerine söyleşi, Fırat Kitap Galerisi, 8 Şubat 1992 Cumartesi) yukardaki tanımları vermiş dil, dil-yetisi farklılığını günümüzden iki milyon yıl öncesinden ele alarak anlatmıştım. **"Dil-yetisi" (biriciktir) karşıt "dil" (çeşitlidir) anımsatırım.** Kısacası bilimsel açıdan biriciklikle çeşitlilik karşıtlığıdır önerisini geçersiz kılan, bu da başka bir bilimsel kanıttır. Kaldı ki ön-dil-yetisinin bundan 2 milyon yıl önce insansılarda kendini göstermiş olduğu, ancak dil-yetisinin eklemliliğinin ise bir milyon yıl önce başlamış olduğu düşünülmektedir; 25.000 - 35.000 yıl önce tam anlamıyla dil-yetisi yeteneği insanlarda dile dönüşmüştür (bu rakamların sağlamlılığının şüphe götürür yanının kalmamasını moleküler-insan-bilimle dil-yetisi-bilimlerinin birlikte çalışmasına (bağımsız birliktelik ilkesi içinde) bağlamışımıdır söyleşimde. Bu düşüncem, düşlediğim ve de dil-yetisi-bilimlerine gerekli olan yeni bir bilim dalı olarak ortaya çıkma gerekliliğindeki moleküler-insan-dil-yetisi-bilimleri "Anthroposciences du langage-moléculaire" diye adlandırdığım bilim dalı fikrine kaynak oluşturmuştur). Dil-yetisi, dil(ler)den çok önce oluşmuştur. Dil-yetisi-bilimleri "Anthroposciences du langage-moléculaire" diye adlandırdığım bilim dalı fikrine kaynak oluşturmuştur). Dil-yetisi, dil(ler)den çok önce oluşmuştur. Dil-yetisi yeteneğinin dil(ler)e dönüşmesi demek, dil-yetisinin dil(ler)deki tüm olguları içermesi demektir, bunun tersi düşünülmemektedir bu-günün dil-yetisi-bilimleri dünyasında (bu da başka bir kanıttır). Bu durumda genel dil-bilimleri terimi, dil-yetisi-bilimleri teriminin yerini alamaz; örneğin ses-bilgisi (genel) dil-bilim(ler)inin dışındadır "extra-linguistique", ama dil-yetisi-bilimlerinin içindedir. Yani, "ses-bilgisi" karşıt "(genel) dil-bilim(ler)i" gerçeği bilim dünyası tarafından çoktan kabul edilmiştir (Türkiye'de bu ayırımı hâlâ yapamayan, maalesef, üniversitede öğretim üyesi olan dilci bilimcilerimiz vardır; bu ko-

nuda yazmış olduğum bir yazı yayımlanma sırasını beklemektedir.) Buna karşın ses-bilim (fonoloji), biçim-ses-bilim (morfofonoloji), biçim-bilim (morfoloji), biçim-tümce-bilim (MORFOSENTAKS), tümce-bilim (sentaks), bazı bilim adamlarına göre dil-bilim dışı kabul edilmeyen anlam-bilim (semantik), sözcenin düzenlenmesi (genel) dil-bilim(ler)inin düzeyleridir, yani (genel) dil-bilim(ler) içidir. Bu bilgi ve kavramlar dil-yetisi-bilimlerinin ABC'sidir. Yukardaki temel bilgi ve kavramların eksikliği Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in dil-yetisi-bilimleri terimi yerine dil-bilimleri terimini önermesine neden olmuştur.

UZLAŞMA

G Dilin gizil-gücü
D Dilin dinamik-gücü
S Dilin saklı öğeleri
G1 Dilin gerçekleşecek öğeleri
G2 Dilin gerçekleşmiş öğeleri
G3 Dilin yitirilmeğe giden öğeleri
G4 Dilin yitirilmiş öğeleri (periferik öğeler "éléments périphériques")
G5 Dilin saklı öğelere dönüşmüş öğeleri
a c bütünlüğünde var-olanlar
b c bütünlüğünde var-olmayanlar (a ve b'nin felsefedeki "var-olanlar" terimi ile hiç-bir ilgisi yoktur)
< salt küçük
≠ eşitsizlik
> içe-alan (büyük anlamında)
= eşit
-> dönüşüm
====> içe-giren (küçük anlamında)
() bağımsızlık
[] bütünlük
c{ a[(S) + (G1) + (G4) + (G5)]
- b[(G2) + (G3) + (D)] = G,
c { a[(G1) + (G4 kısmen) + (G5) + (G kısmen)] b[(G2) + (G3) + (G kısmen) + (G kısmen) + (D)] = s,
G>S SONUCU ELDE EDİLİR-
c{ a[(G2) + (G3)] - b[(G1) + (G4) + (G5) + (S) + (G)] = D,
yukardaki biçimlendirmeler başka biçimlerde de yapıla-bilir (sonuç değişmez), ama bu detaylara girmeyi gereksiz buluyorum bilimsel yaygınlaştırma türü bir yazıda.
Elde edilen G≠D ve S≠D sonuçları G>S tanıtılığında eşitsizliğin, eşitsizliği nedeniyle (yani ≠ ≠ ≠ ya da ≠ ≠ ≠ <≠) G=S sonucunu asla vermez;

aynı zamanda G (kısmen) - - -> D, S (G1 üzerinden) -> D aracılığıyla, gerçeğini de unutmamak gerekir: ANCAK, {[G2) + (G3)] - - -> [(G4) -- (G5)]} - - - -> S nedeniyle, S G sonucuna varılır, bu da G>S'nin sağlamasıdır. Sonuçta dilde DOLAŞIM fümülü aşağıdaki gibi ortaya çıkar:
D - - - -> S =====> G>S - - - -> D
DİLDE DOLAŞIM FORMÜLÜNÜN AÇIKLANŞI:

- 1) ↑ D - - -> S: G2 kısmen - - -> G3 göreceli kısmen - - - -> G4 kısmen - - - -> G5, yani S.
- 2) ↓ S =====> G: G>S (yukarda verilen G ve S formüllerinden çıkan sonuçtur G>S)
- 3) ↓ G>S - - - -> D: G1 - - -> G2.

Yani, dil(ler)de 1'den 2'ye geliniyor; 2'den 3'e geliniyor; 3'den, 1'e dönülüyor; yeniden 1'den, 2'ye geliniyor; 2'den, 3'e geliniyor; 3'den, 1'e dönülüyor ve bu böyle devam ediyor; böylelikle dil(ler)deki dolaşım dizgesi/dizgeleri oluşuyor

UYARI:

Dil(ler) oluştuktan sonraki dolaşımın formülüdür yukardaki formül. Bu nedenden dolayı hareket noktası "D"dir, "G" değil. Doğaldır ki hareket noktası "G" olan dolaşım formülünü oluşturacak biçimlendirmeler de farklı olacaktır. Ancak/ama, dil-yetisi yeteneğinin dilde dolaşım enerjisi oluşunun değişmezliği (bu-günün bilimsel verileri doğrultusunda) yine sonuç olarak karşımıza çıkacaktır. Dil(ler)de "Kısmen"lerden dolayı oluşa-bileceği düşünülen ya da düşünüle-bilecek kayıplar, dolaşımın devamlılığı nedeniyle ortandan kalkar.

Yukarda özü edilen, dildeki bu dolaşımın dolaşım enerjisi İNSAN DİL-YETİSİ YETENEĞİDİR, diğer bir deyişle İNSAN DİL-YETİSİDİR. İnsan dil-yetisi yeteneği olmasaydı, dil(ler) olamazdı, ne de dillere bağlı olgular (en başta dil(ler)de dolaşım olmazdı, dil(ler)de dolaşım yokluğu dil(ler)in yokluğu demektir). Bir kez daha görüldüğü gibi dil-yetisi-bilimleri terimi yerine yapılan genel dil-bilimleri terimi önerisi bilimsellikten uzaktır. Tüm bunlar kanıtlıyor ki dil-yetisi-bilimleri terimi ne salt basit bir çeviriye dayanır, ne de keyfidir. Bir bir kavram(lar) sorunudur. Yukardaki

formülün anlatmak istediklerinden biri de, dil tümüyle dil-yetisi-bilimleri içinde incelenirken, dil-yetisi kısmen (genel) dil-bilim(ler)i içinde incelenir.

Bu ince farkı anlaya-bilmek için dil-yetisi-bilimlerinin temel bilgi ve kavramlarına sahip olma gerekliliği vardır; dil-yetisi-bilimleri alanları ile (genel) dil-bilim(ler)i düzeyleri karşılaştırıldığında bu sonuç tüm açıklığıyla ortaya çıkar. "G", "S", "D" biçimlendirmelerinin, sonuçlarının ve yazımın düzeyleri, alanları belirleyen bölümlerinin özenle okunması tavsiye olunur bir eleştiriye girmeden önce; ayrıca bu özenin, temel bilgi ve kavramların varlığından doğacak olan kaynağa da gereksinimi vardır anımsatırım. Bu anımsatmayı artık bilgisizlik ve özensizlik örnekleri ile dolu olarak önüne çıkılmasın diye yapıyorum. Buna bir çeşit uyarı da denebilir. Yineliyorum, yanıtlar bilimsel kanıtlar desteğinde (söz konusu kanıtlar dil-yetisi-bilimlerine ait olan kanıtlardır) olmaz ise benden yanıt beklenmesin.

Demek oluyor ki "Dil-yetisi > dil" olgusu vardır, "Dil> dil-yetisi" olgusu değil. Bu olgu, bize genel dil-bilimleri teriminin, dil-yetisi-bilimleri teriminin yerine kullanılamayacağını kanıtlayan başka bir kanıtın varlığını bir kez daha göstermektedir. Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in yaptığı gibi, okunan bir, iki kitaptan elde edildiği düşünülen bilgiler ve yapılan aktarılar (alıntılar) ile yorum(lar) yapıp, öneri(ler) de bulunmak ait olunulmayan alan(lar) üzerinde sakıncalıdır, özürdür, bilimsel olarak geçersizdir(ler), ciddiye alınamaz(lar).

Yineliyorum, **DİL-YETİSİ-BİLİMLERİ** bir bilim dalıdır, öğrenim süresi uzmanlık dahil on yıldır ("Sorbonne"da). Kulaktan dolma bilgiler, sağdan soldan okunan kitaplar ile, tüm bilim dallarında olduğu gibi, bu bilim dalı üzerinde de söz sahibi ve bilimcisi oluna-bileceği düşüncesinden, bu bilim dalının öğrenimini (en azından ilk dört yılını) görmeden, vaz-geçilmedir Türkiye'de. Bilim dünyasının kabul ettiği bu gerçek artık Türkiye'de de kabul edilmelidir, gülünç duruma düşüyoruz bilim dünyası değerlendirmelerine göre. Ancak, Türkiye'nin koşulları gereği başka bilim dallarına ait bilimciler, yazarlar, felsefeciler vb. kısacası dil-yetisi-bilimleri kökenli olmayan dilciler, dil-yetisi bilimlerinde çalışmalar yapmışlardır, yapmaktadırlar. Bu yü-

rekli, iyi niyetli, ama yetersizlik taşıyan atılımlar, alanının uzman bilimcisi olarak bende hayranlık uyandırmaktadır. Ancak bu hayranlık, yanlışlı durumları ortaya çıkarmaya-çağım, gerekli uyarılarda bulunmayacağı anlamına da gelmez. Benzetme yerindeyse, eczacıların, kimyacıların (ilaç üreten alanda çalışan) vb., tıp doktorluğu yaptığı Türkiye'deki bu dönem, bir an evvel tıp doktorları yetiştirilerek kapatılmalıdır. Bu istek ve de gereklilik ümit ederim kimseyi rahatsız etmez. DOST ACI SÖYLER, ANIMSATIRIM.

Bulduğu bilimsel doğruların, bulunmuş olan bilimsel doğruların sonuza kadar geçerliliği olmadığı bilimsel düşüncesiyle araştırmalarım, çalışmalarım, yazılarım gerçekleşmiştir, gerçekleşecektir. Ancak, şu da bir gerçektir ki, başka türlü de olamazdı zaten, günümüz bağlamındaki bilimsel doğrular içinde hareket etmişimdir. Bu arada bana doğru görünmeyenleri de bilimsel kanıtlar öne sürerek, niçin doğru bulmadığımı açıklamışım. Doğaldır ki kendi öne sürdüklerim de buna dahildir; örneğin doktora tezimde² yanlışlıklar arayırlar gibi; bu tür çalışmalar beni ancak ileriye götürür, geriye değil.

"Friedmann evrene ilişkin çok basit iki varsayımdan yola çıktı: hangi yöne bakarsak bakalım evrenin aynı görüneceği ve evreni başka herhangi bir noktada gözlemlerken de bunun doğru olacağı." (Stephen W. Hawking'in yazımında sözü edilen yapıtı, sayfa 64). Hawking aynı yapıtında, aynı sayfada şunu öne sürüyor: "Şurası açık ki, evrenin her yönden aynı görüldüğü varsayımı gerçekte doğru değildir." Bu demektir ki Hawking, Friedmann'ın ikinci varsayımını kabul etmiyor, yanlışlı buluyor, kendine göre olan nedenlerini, burada aktarmayı yersiz bulduğum, açıklayarak. Ardından, aynı yapıtın 65. sayfasında Hawking şöyle diyor "... , bundan dolayı Penzias ve Wilson farkında olmadan Friedmann'ın birinci varsayımının olağanüstü kesin bir tanıtını bulmuşlardı" Hawking kabul etmediği ikinci var-sayımla, tanıtlamış birinci var-sayım arasındaki ilişkiyi de göz önüne alarak aynı yapıtın 66. sayfasında şu yorumu yapıyor: "Bu daha önce gördüğümüz gibi Friedmann'ın ikinci varsayımdır. Bu varsayımın doğruluğunu ya da yanlışlığını gösterecek hiçbir bilimsel tanıtımız yok." Hawking yanlışlı buldu-

ğu ikinci var-sayım için, dikkat edin, "Bu varsayımın doğruluğunu ya da yanlışlığını gösterecek hiçbir bilimsel tanıtımız yok." diyor. Süreyya Evren ve onun gibi düşünenlerin mantık yürütme biçimine göre, aynı, Süreyya Evren'in eleştirdiği yazımda olduğu gibi, bu bir "şaşırtmaca" durumu oluşturuyor. Bu gibi durumlarda Süreyya Evren'in yaptığı biçimde yapılandırılan "şaşırtmaca" etiketi, çok değerli "N Valeur" mantık ile gözlemlemeyi, düşünmeyi, sonuçlara varmayı vb. bilmemekten ileri gelmiyor.

Çok değerli mantık ile sorunların üstüne gitmek demek, gözlemlerin, içelemelerin çözümlemelerin vb. çok yönlü yapılması (birçok yönden bakılarak yapılması anlamında), kendi içlerindeki ilişkin/ilişkilerin, yani iç ilişkinin/ ilişkilerinin, aralarındaki ilişkilerin, yani dış ilişkilerin özenle, çok boyutlu mantıksal örü yardımıyla, ele alınması demektir kısaca anlatmak gerekirse. Bu, salt bilim alanlarında değil, günlük yaşamımızda da böyle olmalıdır. Bilimsel nedensiz disiplin için de durum aynıdır, yani bilimsel nedensiz disiplin salt bilim alanlarında değil, günlük yaşamda da geçerlilik kazanmalı ve de uygulanmalıdır, eğer bilgi çağı toplumu olmak istiyorsak. Bir olguya iki ya da üç boyuttan yaklaşıma alışkanlığından kurtulunması gerekmektedir. Özellikle, kanıtlanan yanlışlıkların olgunlukla kabul edilmesi, kendi kendini yargılama, yanlışlıklarını arama vb. en başta gelen koşullarıdır ilerleyebilmenin. Eğer anımsıyorsanız, çok değer verdiğiniz (bu değer verişim gerektiğinde onları eleştirmeyeceğim anlamına asla gelmez) zırhsız savasçı diye adlandırdığım Dr. Ömer Demircan ve Yusuf Çotuksöken önünde, tezimin bir örneğini vermiş olduğum, Dr. Başak Alangu'ya doktora tezimde bulduğum bir yanlışlı vermiş olduğum örnekte düzeltmesi için sevinçle, mutlulukla söyleşimdir. Doktora tezini yazdığı günlerdeki Halidun Şen'den, kendi konusunda, bu-günkü Halidun Şen'in daha ileri gitmiş oluşudur (kendi yanlışını bulabilmesi) bu sevinç ve mutluluğa kaynak oluşturan bu-günkü Halidun Şen için. Belki bir gün gelecek, yapmakta olduğum, yapacak olduğum çalışmalar sonucu doktora tezimi kısmen ya da tamamen yadsıyacağım; o günleri iple çekiyorum dersem, acaba bir "şaşırtmaca" mı olmuş olur bu sözle-

rim, düşüncem, isteğim? Süreyya Evren ve onun gibi düşünenler, aynı mantığı yürütenler bir-azcık dahi olsa düşünmelidirler bu açıklamalar üzerine/üzerinde.

Aşağıda verilerini verdiğim başka bir uyarı yazımı eleştiren sayın A. Necmettin Borteçin'in yazısını ("YETKİSİZ BİR YAZARIN DİL YAZILARI YA DA FİLLERİN TARİHİ, insancıl, Ekim 1992, sayı 24, sayfa 14 ve 15) okurken ümit ışığı yandı içimde. Bu ışık da beni mutlu etmeğe yetti. Tüm içtenliğimle teşekkürler Sayın A. Necmettin Borteçin.

"AMAÇLAR NE?" (İnancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 13, 14 ve 15) başlıklı bilgi çağının uyarılarını içeren yazımdaki uyarımlarımdan bir tanesini dahi dikkate almaları yukardaki ümit ışığının sonucu olan mutluluğumu oluşturdu. Dikkate aldıkları uyarı, aktardıkları alıntıların verilerini vererek, okuyucuya olan saygısızca tutumun, saygılı tutuma dönüşmesi ve "EGEMEN YAZAR" olmayı bir kenara itmeleridir. Bu da bir kazanç hepimiz, özellikle kendisi için. Diğer konularda (yazısında teşekkür ettiği konu dışında sayfa 14, sütun 3 satır 32-42) beni anlamaman çok ötesine düşmüş Sayın A. Necmettin Borteçin, önemli değil. Değerli dostum Yusuf Çotuksöken'e Dokuz Eylül Üniversitesi'ndeki ("V. DİL-BİLİM KURULTAYI" 16 18 Mayıs 1991) dil-bilim kurulayında, öğretmenler Evi'ndeki paylaştığımız odada, bir toplantı sonrası "Beni Türkiye'nin anlaya-bilmesi için daha çok erken" demiştim. Yanılmadığımı görüyorum gelen yanıtlardan.

Sayın Borteçin'in dediği gibi ben SAUSSURE'ün dil-bilimde öne sürdüğü savlara, saptamalara, verdiği sonuçlara sayın Borteçin karşı çıktı demedim, zaten karşı çıkacak bilgiye sahip değiller dil-yetisi-bilimleri alanında, sadece alanları ve düzeyleri bir-birlerine karıştırdılar, ayırmadılar, ayıramadılar dedim, fark oldukça önemli (yazılanları anlamak istediğimiz gibi değil, anlatılmak istediği gibi ele almak gerekir eleştiri yaparken). Bu nedenle de alanları ve düzeyleri karıştırmadan, Sayın Borteçin'in eleştirdiği konuları ele alıp eleştiren, aynı düşünce de olan Mikhail BAKHTINE'i örnek göstermiştim. Demek ki bir işe yaramamış. İyileşmek istemeyen bir hastaya doktor ne yapa-bilir ki?

Sayın A. Necmettin Borteçin

"Ama siz diyalektik mantıktan bihaber bir şekilde Aristoteles mantığını mutlaklaştırırsanız ne olur" (aynı yazı, sayfa 14, sütun 3) diyor ve benim böyle bir mutlaklaştırmaya gittiğimi tanıtlamaya çalışıyor. Yazımı özenle okumadıkları belli. Bu nedenden yazımdan bir aktarıyla yanıtlıyorum yukardaki yanılgıyı, yanılgılı diyorum çünkü yazımda Aristoteles mantığı dahil hiç-bir mantığı mutlaklaştırmadım, (bu benim kazandığım bilimsel nedensiz disipline aykırıdır), kendisinin diyalektik mantığı İnsancıl Ekim ayı (1992) sayısındaki yazısında mutlaklaştırdığı gibi. Doğrular sonsuza değin değişmeyecek diye bir şey yoktur, ancak günümüz doğruları içinde hareketlendiririz kendimizi (çok değerli mantık söz konusudur burada), eğer bu doğruları ya da bunlardan birinin yanılgıyı olduğunu kanıtlaya-bilecek bir savımız, kuramımız varsa onu da ortaya atarız. Acaba Sayın Borteçin'in böyle bir savı ya da kuramı var mı? Var ise lütfen ortaya çıkarınsınlar, DÜNYA yeni bir şey öğrensin. "Sayın Borteçin'in yaptığı gibi, yazısı bağlamında eleştirdiği, Aristoteles'in iki değerli mantığa dayanan düşünce biçimi ile F. de SAUSSURE'ü ve yapısal dil-bilim eleştirmeye kalkarsanız, çok değerli mantığa dayalı "N. VALEUR" bilgi çağı bilimselliğinin anlayışı içinde düşüncelerinin geçerli olmaz, olmaz" (İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 13, sütun 3):

1) Bu demektir ki iki değerli Aristoteles mantığı ile F de SAUSSURE'ü eleştirmeyin, eğer eleştirirseniz, Sayın Borteçin'in yaptığı gibi, yanılgılı sonuçlara ulaşsınız.

2) Bu demektir ki günümüz doğrularından kabul edilen çok değerli mantığa dayalı bu doğrular içinde, iki değerli mantığa dayalı sonuçlar geçerli olamaz.

Kısacası bir mutlaklaştırma söz konusu edilemez burada, tam tersine bu mutlaklaştırmadan uzaklaşmaya davet yatmaktadır yazımda. Yazımdaki hareketlenme noktam çok değerli mantıktır, Aristoteles mantığına Sayın Borteçin karşı çıkıyor diye, kendisini eleştirmedim, tam tersine bu iki değerli mantığa dayanmalarını gerekliliğini yazım boyunca yineledim. Tüm yazımı buraya aktarmayacağım dan yazımı lütfen özenle okusunlar bir kere daha, özellikle 15. sayfayı. Ayrıca bağlı bulunduklarını yazdıkları diyalektik mantığa dayalı

Mikhail BAKHTINE'i okurlarsa(sözü edilen yazımda verilerini vermiştim yapıtının) 20. yüz-yılın en önemli yapıtlarından biri olan bu yapıtta Dİ-YALEKTİK MANTIĞIN bir bilim dalını ve adamını (söz konusu SAUSSURE ve yapısal dil-bilimdir) eleştirmede nasıl UYGULANDIĞINI görüp (ki yazımda bu UYGULAMA BİÇİMİNİ kısaca açıklamıştım sayfa 14, sütun 1 ve 3) "Ben, "Porselenci dükkanında bir fil" gibi dolaşmayı sürdüreceğim." çocukça inadından vaz-geçerdi. Benim tanıdığım, bildiğim Sayın Borteçin, Mikhail BAKHTINE'den diyalektik mantık konusunda olsun, dilin felsefesi konusunda olsun, dil-bilim (bu-günkü adıyla dil-yetisi-bilimleri) konusunda olsun daha bilgiliyim demeyecek kadar kendini bilen bir insandır. Mikhail BAKHTINE, SAUSSURE ve yapısal dil-bilim konusundaki eleştirilerinde "Porselen mağazasında bir fil" gibi dolaşmamıştır. Bu durumda sayın Borteçin'e tavsiyem Mikhail BAKHTINE'in bu inceliğini kazanmalarıdır. Ama bu inceliği kazana-bilmek için önce bilimsel nedensiz disiplin, bilimsel saygı, bilimsel olgunluk, bilimsel özgürlük kavramlarını tanımak, kavramak, dolayısıyla bu kavramlara sahip olmak gerekmektedir ilgili alanlardaki bilgi eksikliğini gidremenin yanı sıra. Yaşama tek bir pencereden bakmayın sayın Borteçin, bu sizi fakirleştirir; ve zaman haklı olduğumu size gösterecektir.

Bu açıklamamalarımla da göstermektedir ki, özensizlikten doğan yanlış anlamaların sonucu olan Sayın Borteçin'in yazısındaki eleştirileri tümüyle geçersizdir. Geçerlidir diye yine çocukça bir inatla, "Porselen mağazasında bir fil" gibi dolaşma inadında olduğu gibi, karşıma çıkarırsanız, beni anlamalarını daha doğru su anlaya-bilmelerini zamana bırakmaktan başka çarem yok demektir, aynı BAKHTINE örneğinde olduğu gibi. Bu inadı yenecek olan zaman zamanın getireceği bilgi birikimi ve bu birikimin sonuçlarıdır.

İyi eser ve ödül konusuna Türkiye bağlamında yaklaşmamı istiyor, yani Türkiye koşullarına göre yaklaşmamı istiyor. Bu konuda yazımda yapmış olduğum bilimsel açıklamalar demek ki Türkiye'ye uygulanamıyor. Demek ki sayın Borteçin'e göre, bilimsel açıklamaların geçerliliği ülkelere göre değişiyor Yani günümüz bilimsel doğruları (bunlar ilerde de

şer-bilir) ülkelere göre oluyor. Bu mantığa bütün bilim dünyası güler. Bu bilimin evrenselliğini yadsımaktır. Bu cümlemi metin-bilimsel (dolayısıyla dil-bilimin ilk dört düzeyini de içine alır biçimde) çözümlemeler yaparak incelenirler, ne demek istediğimi anlarlar. Yanıt vereceklerse bu çözümlemeleri kaba hatlarıyla açıklamalarını istemek benim hakkımdır. Hakkımdır diyorum, çünkü ben de öne sürdüğüklerimi bilimsel tanıtılar desteğinde öne sürüyorum. Bu da bana yukardaki isteği doğurma hakkını veriyor.

Yinelemeleri sevmem, ama bazı durumlardaki gerekliliklerine inanırım. Özellikle bilgisizliğin, yetersizliğin beslediği kuru inat, o inat sahibine göstere-bilmek için yinelemeler gereklidir. Bu, toplumlar için de geçerlidir. Yazım da başından beri yaptığım budur. Yani gerektiği yerde yinelemeler yapıyordum. Yazılarımda da dil-yetisi-bilimleri fakülte ya da yüksek-öğretim kurumlarının açılması gerekliliğini yorulmadan yinelemem bu nedene dayanır. Tutumumu anlayacak düşünce yeterliliğine sahip olmayanlar tarafından bu tutum saplantı olarak nitelenebilir. Örneğin, Sayın Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in saplantı olarak nitelendiği gibi. Bu ayrıca insanları alıştırarak zemin hazırlama amacını gütmektedir. Sayın Borteğin için yineleyeceğim bir şey var oda: kendisi gibi diyalektik mantığa dayanarak SAUSSURE'ü, yapısal dil-bilimi eleştiren Mikhail BAKHTINE'i alıp okumalarıdır. Okudukları zaman diyalektik mantığın bu eleştiride nasıl uygulandığını görecektir (söz konusu uygulama içinde bulunduğumuz bağlamdaki uygulamadır), alanların, düzeylerin nasıl ayırımı yapılarak çalışıldığını görecektir. İçinde bulunduğumuz bağlamda, bu eleştirileri yapa-bilmek için bilgi sahibi olunması gereken alanlar, dil-bilim, toplum-bilim, toplum-dil-bilim alanlarıdır. Yürütülen mantık bu alanların bağımsız birliğine uygun bir biçimde yürütülmelidir koşulu ise tutumumuzun temelini oluşturmaktadır. İşte Mikhail BAKHTINE diyalektik mantığı uygularken yukarıda söylenenlerin hepsini yerine getirmiştir. Bu, akılcı yöntemlerden biridir ve Mikhail BAKHTINE bu yöntemi benimseyerek "Porselen mağazasında bir fil" gibi dolaşmaktan kurtulmuştur. Ama Sayın Borteğin yukardaki alanların yanı sıra, bilim-

sel nedensiz disiplin konusundaki yetersizliğinden dolayı da alanları, düzeyleri ayıramamış ve "Porselen mağazasında bir fil" gibi dolaşmıştır ve dolaşacağına diye çocukça bir tutumla inadını sürdürmektedir. Kendisi Türkiye'ye yararlı ola-bilecek beyne sahip insanlardan biridir, lütfen kendisine yazık etmesin duygularına kapılarak, bir-takım olumsuz dış etkenlerin büyüğü taraflarının etkisinde kalarak. Bu sözlerimi kabul edip etmemekte elbette ki özgürdür, benim-kisi bir dost uyarısı, belki oldukça sert, acı, ama yine de bir dost uyarısı.

Sayın Doç. Dr. Betül Çotuksöken, Sayın Süreyya Evren ve Sayın A. Necmettin Borteğin ve onlar gibi düşününlerin çok ama çok özenle okumaları gereken (Prof. Dr. Ahmet İNAM ODTÜ Felsefe Bölümü, EFSANEDEN BİLİME YOL VAR MI? BİLİM VE TEKNİK DERGİSİ, CİLT 25, SAYI 298, EYLÜL 1992, sayfa 11 sütun 2 ve sayfa 13 sütun 1) verileri verilmiş, Prof. Dr. Ahmet İNAM'dan yapılmış olan uzun bir alıntı ile yazımı biliyorum. "Hemen söyleyelim, bilim heveslilerinin varlığı, bilim için olumlu bir göstergedir. Bilmek isteyen, düşünmek isteyen amatör, insan, emek harcayarak, yıllarca kafa patlatıp, yanlış ya da doğru kuramlar üretiyor; buna kim sevinmez ki! Oysa, madolayonun bir de öbür yüzü var; "bilgi kimsenin tekelinde olmamalıdır" demiştik. Bilim adamları, yüzlerce yıllık gelenekleri içinde nice zorluklarla elde ettikleri bilgilerin ışığında, kendileri gibi yetiştirmiş insanlarla, kendilerinin yürümediği yollardan yürünerek elde edilen bilgiler karşısında her zaman hoşgörülü olamıyorlar. Bunu da doğal karşılamak gerek. Bir insan marangoz olabilir, postacı da. Ama bir marangoz, belli bir matematik ve fizik eğitiminden geçmeden bir bilim olarak fizik dilini kullandığını sanıp, evren hakkında kuramlar üretmeye kalkınca, ürettiği bilgilerin dayanakları çürük bir durumda kalabiliyor. Elbette bir marangoz evren hakkında düşünecektir. Düşüncelerini yazacak, yayımlamak da isteyecektir. Yayımlayacaktır da. Burada söylediklerimin bilim adamları topluluğu tarafından onaylanabilmesi için, onların konuştuğu dilden konuşması gerekecektir. Bunun için teknik dili öğrenmek zorundadır. Bu dili, bu dilin dayandığı bilgileri öğrenmeden, söylediğinin "bilimselliğini" kabul et-

tirmesi son derece zordur. Çünkü sorun, bir iletişim ve ona dayalı ruhsal, toplumsal, tarihsel temelleri olan bir ölçüt sorunudur. Herkes her şey hakkında konuşabilir. Konuşulanın belli bir alana ait olması, o alanın o zaman dilimindeki diliyle ilgilidir. Bu dilin öğrenilmesi ise, son derece zor, son derece emek isteyen bir uğraştır. Üstelik, işin bireyle, bireylerle, toplumla ilgili çok önemli bir boyutu da vardır. Odanıza kapanıp kafanıza takılmış bir konuda kitaplar okuyarak, o konunun uzmanı olabilmek çok zordur. Neden zordur? Çünkü, o alanda çalışan, düşünen insanlarla bir arada olup tartışabilmeniz, eleştirileri yanıtlayabilmeniz gerekmektedir. Bu nedenli bilime katkı, yalnızca kitap okumakla sağlanamıyor. Öyle olsaydı, yabancı ülkelere öğrenci gönderme gereksinimini duymazdık. Usta-çırak ilişkisi, bilimin en önemli özelliklerinden biridir. Kitaplarla on yılda öğrenemediğiniz bir bilgiyi, yüz yüze ilişkilerle, tartışarak, çabucak öğrenebilirsiniz. Bilim adamlarının ortak yaşayışı, bilimsel bilgi üretiminde, kaçınılmaz bir koşul olarak görünüyor. Ayrıca, laboratuvarları unutmayalım. Laboratuvarlar, dergiler, bilgi üretiminde yapayalnız yaşayan birinin kendi başına çok zor ulaşabileceği bilgilerin tartışıldığı, sınındığı yerlerdir. ...Sağlıklı olarak yapılması gereken, uzmanlar topluluğunun dilini ve bilgisini öğrenmektir. Bu yapılmadıkça söylenen sonuçta haklı bile olsa, büyük bir dirençle karşılaşılabılır." Bu son cümleye örnek olarak VELIKOVSKY'ı göstermektedir. Ancak VELIKOVSKY'ı ilgilendiği alanda EINSTEIN'nın dahi ilgisini üstüne çekecek üstün yeteneğe ya da dehaya sahipti. Bu tür insanlar gibi yüzde, binde, milyonda vb. kaç kişi çıka-bilir yer-yüzünde? Bana dil-yetisi-bilimleri alanında Türkiye'de bir VELIKOVSKY göstere-bilirmisiniz?

GÖNDERMELER

(1) Bertrand Russel, Batı Felsefesi Tarihi (Orta çağ) İslam Kültürü ve Felsefesi Hristiyan Felsefesi, çeviri: Muhammer Sencer, Cilt II, Kitap Yayınları, Kitap Bilim Dizisi:4, yılı verilmemiş, İstanbul, sayfa 9.

(2) Halidun Şen, Les changements Phonétiques et Phonologiques du Turc Standard Contemporain de Turquie (Parler d'Istanbul), ISSN: 0294 - 1767, Numéro de code 88.03.06931, Doctorat Nouveau régime; 88/Paris C.A.N.R.T. Université de Lille III.

MARXİZMİN BİLİMSEL NİTELİĞİ (devam)

Maurice CORNFORTH
Türkçesi: Mehmet TÜRDEŞ

Harikalar Diyarı dışında, marxist "diyalektiğin", olayları kavramaya, "onların değişimlerini ve iç bağlantılarını" anlamaya, gerçek değişimlerin ve iç ilişkilerin nasıl olduğunu açıklamak için "yasalar" ortaya koymaya yönelik olduğu herkesce bilinir.

Engels'in **Anti-Dühring**'in girişinde dediği gibi, eğer "tekil olaylar ele alınırken, bunların iç bağlantıları gözden kaçırılırsa" ya da var olan durum incelenirken "bunun oluşumu ve yok oluşu gözden kaçırılırsa", bu yanlıştır; ve devam ediyor, eğer böyle bir yanlış yapılsa, çelişkinin içine düşülür. Böylece "örneğin, günlük yaşamdan biliyoruz ki, bir hayvanın yaşayıp, yaşamadığını kesinlikle söyleyebiliriz: ama olaya daha derinden baktığımızda, bunun oldukça karmaşık bir soru olduğunu görürüz... ölüm anını saptamak olanaksızdır, çünkü fizyolojik olarak ölüm anlık bir olgu değil, çok uzatılmış bir süreçtir. Aynı, her canlının, her an aynı ve aynı olmaması gibi: her an dışarıdan maddeler özümseiyor ve başka maddeler dışarıya atılıyor: her an vücudun hücreleri ölüyor ve yenileri oluşuyor: gerçekten uzun ya da kısa bir süre içinde vücudun maddesi bütünüyle yenileniyor... bunun için de her canlı bütün zamanlarda hem kendisi, hem kendisinden başka bir şeydir" Dolayısıyla, eğer şeylerin nasıl oluştuğunu ve yok oluşunu, nasıl parçalandığını ve yenilendiğini, nasıl yalnızca başka şeylerle karmaşık ilişkiler içinde var olduklarını göz ardı ederseniz, her şeyin değişimine ve ilişkilerine bakmaksızın her an hangi durumda olduğunu belirtmeye çalışırsanız, çelişkili açıklamalar yapmaya yönelebilirsiniz. Bu şudur... ve şu değildir..."

Bu ne demektir? "(mantıksal) çelişkileri sineye çekmeye hazır olmak" demek değildir. Tam tersine, mantıksal çelişkilerin ortaya çıkması, "şeyleri bağlantılarından", "oluşumlarından ve yok oluşlarından" soyutlayarak yapılan kategorilere

işaret eder ve bu "somut koşulların, somut analizi" için yetersizdir. Bu tür soyut ve yetersiz açıklamaların yerine, diyalektiğin ilkeleri uyarınca "bir sürecin derinlemesine ve ayrıntılı bir incelemesi" yapılırsa, mantıksal çelişkiler yok olur.

Örneğin, bir canlının, çevresiyle karşılıklı ilişki sürecinde, vücudunun hücrelerini nasıl yenilediğini anlatmak; onun yaşamını oluşturan çürüme ve yenileme süreçlerinin "çelişkiliğini" belirtmek, mantıksal olarak çelişkili açıklamalar yapmak anlamına gelmez. Tam tersine, bütün analiz genel mantığın, tutarlılık ya da çelişkisizlik ilkesine kesinlikle uyularak yapılmıştır. Diyalektik, tutarsız olmamızı teşvik etmez, tersine, genel mantıksal tutarlılığın en katı taleplerini kabul eder. "Bir şey hem aynıdır, hem de değildir" demek, mantıksal çelişkidir ve hiçbir bilimsel yönelimli kişinin "kaldırabileceği" bir şey değildir. "Her an yeni maddeler özümseiyor ve eskileri atılıyor" demek daha yeterli bir açıklamadır ve hiçbir biçimde mantıksal çelişki içermez. Diyalektik, mantıksal çelişkilerle izin vermez, onlardan kurtulur.

Eğer birisi "O, aynı ve gene de aynı değil" derse, böyle bilmece gibi bir cümlelerin hemen akla getireceği soru: "Hangi bakımlardan aynı ve hangi bakımlardan aynı değil?" sorusudur. Çünkü (Aristo'nun, ilk kez mantıksal çelişkisizlik yasasını ortaya atarken, işaret ettiği gibi) bir şeyin bütün yönleriyle aynı ve bütün yönleriyle aynı olmadığını söylemek, izin verilemeyecek bir mantıksal çelişkidir. "Her an yeni maddelerin özümselediği ve eskilerinin atıldığı" açıklaması, sorunun hangi bakımlardan bir şeyin değiştiğine ilişkin bölümüne cevaptır; bunun dışında aynıdır. Bir şeyin içinde gerçekleşen süreçlerle ilgili bilgi verirken, bir şeyin dış görünümü aynı kalırken, onu oluşturan madde açısından, aynı kalmadığı açıklanır. Bu noktadan sonra, büyük bir olasılıkla er ya da geç, içsel değişimler nedeniyle, dış özelliklerin de

değişime uğrayacağı, sonucuna ulaşılabilir.

Diyalektikçe göre yapılan "bir sürecin kapsamlı, ayrıntılı analizi", onun çelişkili yönlerini ve bütünü değişiminin niteliğinin ve biçiminin, bu çelişkili yönlerle ilişkisiyle belirlendiğini gösterir. Bu sonuç, mantıksal olarak çelişkili olmaktan çok uzaktır ve bütünüyle, bilimsel açıklamaların mantıksal ölçütlerine uygundur. Gelişim sürecinin daha ilerisi için olası sonuçlar çıkarabileceğimiz, kanıtlanabilir ya da çürütülebilir açıklamalara ulaşırız.

Bu nokta genel / formal / mantığın ilkelerine bütünüyle uygun bir biçimde de açıklanabilir. P bir süreci anlatsın, A ve B de onun çelişkili yönleri olsun. Eğer B ile ilişkisini göz önüne almaksızın tek başına A'yı alırsak, B'ye ilişkin bir sonucu şöyle yazabiliriz: "A(P)" ve benzer bir biçimde tek başına B'yi ele alırsak, sonuç "B (P)" olur. Bu sonuçlar birbirleriyle tutarsızdır. Ama, eğer P'nin doğru analizi, onun A ve B çelişkili yönlerinden oluştuğu göz önüne alınarak yapılsa, o zaman "AB(P)" sonucuna ulaşılır. Bu sonuç P'nin çelişkili yönlerinin birbirleriyle ilişkisini ve ilişki biçimini gösterir. Burdan da P'nin olası gelişim çizgisi çıkarılabilir.

Marxist diyalektik, iddia edildiği gibi, mantıksal çelişkilerle izin vermez. Gene, iddia edildiği gibi, o, sınanamayan önermelerin üstüne kurulmamış; tam da tersini, **sınanabilir** bilimsel önermeler yapmayı amaçlamıştır. Dr. Popper'e gelince, bütün yaptığı, "uçlemeler" ile ilgili sözde bilimsel kuramdan mantıksal saçmalıklar çıkarmak, bundan sonra da okurlarını ciddiyetle, işte Marxizm bu anlama gelir! diye bilgilendirmek olmuştur. İnsan şu soruyu sormadan edemiyor: Acaba Dr. Popper, Marxistler'in mi yoksa böyle saçmalıklar sunduğu okurlarının mı daha aptal olduğunu düşünüyor?

(Devam edecek)

ZERRİN TAŞPINAR ŞAHİN "SEVGİDE HEPİMİZ KORKAĞIZ"

Lütfiye AYDIN

– Sevgili Zerrin Taşpınar, kitabındaki şiirlerin en eskisi 1981 tarihini taşıyor. İstersen şairliğinin geçmişiyle başlayalım söze. Şiire ne zaman, nasıl başladın? Ustaların kimlerdi? Kimlerden ilgi, destek gördün?

– 7-8 yaşlarındaydım. Cahit Külebi'nin Yeşeren Ot-lar'ını okudum. Bu, gerçek şiirle ilk karşılaşmamdı.

Şiire tutulmam böyle başladı. Şair olma isteği yüreğimi hep zorladı. Şiir yazmayı denemedim ama. Şiir yazabilmek için diğer çocuklardan farklı-hatta insanlardan-yaratılmış olmam gerektiğini sanıyordum. Peygamberlik alâmetleri gibi birşeyler olmalıydı.

İlk denemelerimi ortaokul son sınıftayken yazdım. Lise (eski adıyla Yenimahalle Kız Lisesi) bir edebiyat öğretmeni vardı. Mithat Atakurt. Ben ve arkadaşım Fatma Murat'la, yazdıklarımızla, okuduklarımızla, aile sorunlarımızı da kapsayan bir biçimde ilgilendi... Bizi okul adına yarışmalara soktu... Şunu da söylemeliyim ki her yarışmada kupayı okula getirdik.

Bunlardan birinde A.R. Ergüven'in dikkatini çektim. Bir yıldan fazla, bana mektuplar yazdı, kitaplar, dergiler gönderdi... yazdığım şiirleri eleştirdi, bazılarını yayınladı. Bir köşe yazısında 'Genç Bir Şair' başlığıyla benden söz etti. TDK'nın çıkardığı dergi evime ulaşınca ne olduğunu öğrendim. A.R. Eğrgüven'in emeği, dürtüsü çok önemlidir... Sonra yurtdışına gitti... iletişimimiz koptu. Liseyi bitirdim ve evlendim... Peşpeşe 3 çocuk... Dikişler, ev işleri, örgütler... İdeal bir ev kadını olma çabaları ile geçen yıllar... Okumayı hiç bırakmadan... Sürekli okuyarak. Kendime ayırabildiğim her kuruşu kütüha vererek... Yıllar geçti... Çocuklar okula başladı. Onların yaşamlarının bir bölümü kendilerine aitti artık. Evde herkesin benden bağımsız bir yaşamı vardı. Benimse onlara sıkı sıkıya bağlı 24 saatlerim... Eş ve anne olmaktan öte kendim olmak istiyordum. Şiir, bir iç döküş, bazen bir eski sevgili gibi hep derinlerde, bir sızıydı. Ara ara çalakalem yazdığım şiirler vardı. 79'da, bunca yılın şiirlerine eleştirel gözle baktım. Lisede yazdıklarımın geriye gitmişti. Çok kötüydü... 80'de sağlığım bozuktu ve çok umutsuzdum. Hasan Hüseyin'e tutunmam o günlerde oldu... Bana her anını çok ciddiye aldığım yaşama, değişik bir gözle bakmamı sağladı. İçimde yeniden yazma-ama şiir yazma isteği dosğurdu... Çok güzel bir duygu... Yaşama dönmek gibi, 79-80 kendi şiirimi aradığım, durmadan okuyup yazdığım yıllar... Beynimdeki sansürü ancak 81'de yıkabildim... Yakınlarımla ve benim ördüğümüz duvarları kırabilmem kolay olmadı. Gerçeği istiyordum... Tam gerçeği yazmak, yaşadığı ve tanık olduğum gerçeği... Tabu'lar, sansürlerle kuşatılmış benliğim, incitme korkum gerçekleri hep çarpıtmıştı.

Kırkağaç'taydım o sıralarda... Bir raslantı sonucu birkaç şiirim Ali Cengizkan'ın eline ulaşmış... "Yayınlayalım" diyordu... İçimde önünü kestiğim, sessiz ve kısırtıcı dursun diye gücümün büyük bölümünü harcadığım o ırmak taşmıştı artık... Doğal (!) engelleri, özene bezene hazırladığım setleri aşıyordu yavaş yavaş...

Ben bir sandal yapmıştım çocuk yıllarımda... A.R. Ergüven bir pusula verdi. Gittiğim yönü bilmem için. Ali Cengizkan, başarırısın, dümene geç yelkeni aç diyordu.

Daha sonra da çok destek gördüm... Remzi İnanç değişik dergilerde yayınlanmamı sağladı... Cengiz Gündoğdu, bir arkadaştan öte, sürekli yazmama neden oldu. Öyküde, onun desteğinin, dürtüsünün, yüreklendirmesinin altını çizmek isterim.

Ustalarıma gelince... Çocukluğumda Külebi... Sonra hemen her şair beni etkilemiştir. Bazen bütünüyle, bazen tek dizesiyle... Şunu söylemeliyim, ben sevmediğim şairleri okumam. Ne yazdıklarını da merak etmem.

– Gelelim kitabındaki-bence-ilk şiirin "Kızın elinde Oya" ya. "doğduğu yerde çocuk / gittiği yerde kadın" olan kızları bir de öykücü Zerrin Taşpınar'ın açıklamalarıyla dinleyelim.

– Evet... Bir gece, bir günde bizden beklenen değişimler... Koşup oynarken, erginlik, yetişkinlik gibi sözcükleri düşünmezken, bir anda, bir damlalık bir işaretle bize genç kız olduğumuz söylenir... Yaşımız 12'dir, 13'tür... Aileniz bile hazır değildir bu hızlı gelişime... Birden oluşan bir kabuk değişimi gibi... Evlilik çevrenizde yaşanan bir doğallıktır. Bir evden bir eve taşınmak sanki... O korkunç boyutunu bilmeden tanık olduğumuzu sandığımız bir oluşum... Ne sorumluluklarından haberimiz vardır ne cinselliğinden... Bedenimizi tanımadan daha, yeni bir aileye, yeni bir insana, yeni bir geleneğe, yeni yaşam koşullarına uymamız beklenir...

Hemen... İlk gün... Herkesi ve herşeyi anlayıp tanımamız... Herkesi memnun ve mutlu etmeniz... hem de aynı anda...

– Bu kızlardan birisi de sen olduğun için mi dize-lerin bu kadar çarpıcı dersin?

– Bu kızlardan birisi de benim. Herkesi memnun etmeye çalışırken, farkında olmadan kendini unutan o kızlardan biri... Kişiliğini yitirmemek için-çünkü asıl kişiliğinin, çevresindekilerin onu benzetmek istediklerini kadından daha güzel olduğunu biliyordu-gizli bir yerinde eğilip bükülmeyen bir çelik taşıyan, usulca, gizlice o çeliğe su veren biri...

– "İpek Bir Mendil"deki kadını tanır gibiyim." İpek bir mendil olmadı hiç/ne de yatağında gül yaprakları" diyorsun o şiirinde. Çok şey istediğinin farkında mısın kardeşim?

Çok şey istemek... Ben hiçbir şey istememeyi ilke edinerek yaşadım. Sunullah Arısoy'un dediği gibi Yanlış Yaşamışım. İstemezseniz ihtiyacınız yok sayılıyor. Ağlamazsanız ağrınız yok...

– Biraz ciddileşeceğim. Yıllar önce Yarın Dergisinde yayınlanan "Ben Seni Her Yerde" şiirin hâlâ olanca lirizmiyle yaşar belleğimde. Kitabına almakla çok iyi etmişsin, teşekkür ederim. Sorun şu: Nereden tanıyorsun bu kadınları sevgili Zerrin?

– O şiir benim de hâlâ en sevdiğim şiirdir. Babam harita subayıydı... Yani kışları Ankara'da yazları, her yıl ayrı kent, kasaba, köylerde geçirirdik. Meraklı bir çocuk-tum... Soru sormayı severdim. Özellikle büyüklere... Çocuk yaşında ne sevda öyküleri dinledim kadınlardan bir bilsen... Kaygılarını, isteklerini, düşlerini öğrendim... İnce, son derece duyarlı köylü kadınlar tanıdım... Kaba ve bencil sanatçılar... Başkent insanlarıyla yaşarken, bir gecede, birden kırsal kesimde bulmak kendini... Sanırım çocukluğumun en çarpıcı gelişkisi buydu... Sürekli kıyaslamalar... Yoksulluk, varsılık, kültür, suç kavramları, kendimi bileli aklımlı kurcalar. İnsanları izlemek, davranışlarını, sözlerini, gülüşlerini unutamamak doğal bir oluşum bende. Sonra eşimle de Anadolu'da gezdik... Artık yetişkindim. Bu kadınları kendi ortamlarında görüp tanıdım... Kasaba panayırlarında onları gözlemledim. İlçe hastanelerinde kolları mühürlü kadınları gördüm... istemediği çocuğu düşürmek için uğraşmış kan-revan kadınlar vardı... Kocasından dayak yiyip kapımı çalanlar... Hastasına çağırılanlar. "Doğumunda yanında olmamı isteyenler" Yüreğinin gizini açanlar... Yenilmişler, direnmişler... Samsun'da saçlarını kestirdiğim kuaföre genelev kadınları gelirdi... Onları dinledim defalarca... Dortorlarından ipuçları aldım ve unuttum... Kars-Göle'de üç kızdan sonra doğurduğu oğluna ninni yerine beddua okuyan-uyuturken-bir ev sahibimiz vardı... Hiçbirini unuttum... Bir köyde kızının ağrıyan gözlerine tezek basan çaresiz anayı da...

– "Dipnotları kadar önemlisin" diyorsun bir şiirinde. Açıklar mısın?

– Mektuplarda en önemli cümle, bazen mektup yazma nedeni olan cümle unutulur ya... Not: denir ve kısaca eklenir en sona... Ailede de böyle bu... Kadının isteği, mutsuzluğu unutulup gidiyor. Kadınlar da kendi sorunlarını hep erteliyorlar. Yaşam öyle kurulmuş. Arada bir, bir dipnotu yazan oluyor... Arada bir dipnotlarını önemseyen biri... Feministler bile-bence-günlük yaşamda özel sorunlarına dipnotu kadar değiniyorlar... Mutfağı kotarmak, bedensel olarak ayakta kalmaya çalışmak... asıl mektup bu...

– Ya "yetişkin kızlarındandır biraz anneler / ve biraz aktarırlar yanlışlarını" dizedelerini?

– Erkek çocukların, annenin bütün özenine karşın, yine de babayı örnek aldıklarını gözlemliyorum. Kızlar da hernekadar karşı çıksalar bile-annelerine öykünüyorlar. Bir parçamız kızımızda sürüyor... Bazen yanlışlarımız... Bazen iyi yanımızın sömürülmesine tepki olarak onların yanlışları, yine bizden kaynaklanarak.

Ama en çok sevgi konusunda yanlış taşıyoruz gibi geliyor bana... Topluma tam anlamıyla özgür kadınlar

yetiştiremiyoruz... Toplumun çoğu kez ne kadar önyargılı, acımasız olduğunu nasıl unutabiliriz ki... Annelerimiz bize kendimizi korumayı öğretti... Sevgide korkak ve hesaplı olduk belki de... Biz ne yapıyoruz?..

– Acılardan damıtılmış, sabırlı, öfkeli, sevdalı, korumaya alınmış (!) bir kadınlığın hüznü şarkıları diyorum senin şiirlerine. İzlek bence bu. Sen ne diyorsun?

– Öğrenim bu... Yuveyı dışı kuş yapar güçlendirmesinden mi söz edeyim, gelin gittiğimiz aile ile iyi geçinmemiz için önerilen eğilen baş kırılmaz sözünden mi? Atasözlerimiz bile tutarlı değil... İşine gelen işine geldiği yerde ortaya atmış, aynı biçimde kullanılıyor. Sabır, özveri, karşılıksız sevgi, bağlılık hep kadına uygun görülen sıfatlar... Koruma altına alınmak... Çocukluktan başlıyor. Kızını dövmeyen dizini döver ya, erken başlıyor terbiye... Erkekler sokakta oynarken kızlar kardeşlerine bakıyor, bardak yıkıyor, evi topluyor, erkek kardeşin yatağını düzeltiyor, ağabeyin pantolonunu ütülüyor... Değişiyor elbette ama hâlâ çoğunluk böyle. Kızı başıboş bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya varır... Hepsı aptal ya... Özellikle davulculardan zurnacıardan korumak gerek... Evlerinde koruma işi kocaya ve onun ailesine devroluyor. Güvenmek de ne demek? Elbette güveniyoruz kadınlara da, sokaktaki adama güvenmemizi de bekleyemez hiç kimse. Bu kadarı fazla artık!.. Ömür boyu olmasa da, solup sararana kadar, kocanın "artık bu kadına kimse bakmaz" iç hükmüne kadar sürüyor koruma... Korunmaya öyle alışmış ki bazı kadınlar, kocaları öldükten sonra oğulsuz yaşayamıyorlar. Ekme almayı bilmiyorlar ki karınlarını doyurabilsinler... Bence insanlığın en büyük yüz karasıdır bu. Savaşa karşı çıkıyoruz... Tanımadığımız insanlar ölmesin, yaralanmasın diye... Bu yürüyüşe katılanların, bildirilere imza atanların evlerine gizlice girebilsek... Korkarım sokağa çıkacak, gözgöze bakacak halimiz kalmaz. Sonunda dünyanın her yerinde kadın sığınma evleri açma gereksinimi ortaya çıkıyor. Sokaktaki adamdan daha çok evdekinin zarar verdiği kanıtlanıyor böylece ama koruma bitmiyor.

– Bedeninde kanatılan bir şehri taşımak, nasıl bir duygu Taşpınar? Nedir şu kadının bedeniyle alıp veremediğin? (Bedensiz Bir Kadın İçin Dört Dize şiirin sordurdu bu soruyu)

– Kadının kendi bedenini tanımadığına inanıyorum. Çoğu kadın bedenini tanıma fikrinden bile utanıyor... Çoğu kadın bedensiz tüketiyor yaşamını... Tabii bu arada yalnız bedenini kullanır şöhrat ve para kazananlar var ama benim ilgilendiklerim onlar değil. Bedensiz olmak bir saygınlık getiriyor sanki kadına bizim toplumuzda. Yirmi yaşında dul kalmış, bir daha eline erkek eli değmemiş kadınlarla nasıl övünürüz hatırlasana... Kadınların büyük çoğunluğu bedenleriyle duygularını ayırmıyor. Bu kadının en sevdiğim yanlarından biri... Duyguları sevgiye tenleri soluk alıyor, kadınlaşıyor.

Kanatılan bir şehri bedeninde taşımak nasıl bir duygu?.. Bunun yanıtını şiirlere bırakalım istersen.

– Zerrin Taşpınar şiirinde, sözcüklerin matematiği, geometrisi, ezgisel değeri, sözcük ekonomisi bence en belirgin özellik... sözcüklerle ilişkini anlatır mısın?

– Sözcüklerle ilişkim... En doğru ve en ekonomik sözcüğü seçmekle başlıyor sanırım. Öyle sözcükler kullanmalıyım ki birkaç anlam taşısın ve geniş çağrışımlar getirsin. Çoğu kez bu sözcükleri bulamıyorum. Ayrıca, şiirin bütününde bir ezgi olmalı... Yumuşak sesler, sert sözcükler ezgiyi bozmamalı... Ezgiyi kollarken konu yitmemeli. **Atlar** şiirinde istediğime yakın bir ezgi -anlam-duyarlık bütünlüğüne ulaştım sanıyorum... İsteddiğime yakın... Tam değil. Şiiri bitirdiğim zaman, hemen, sözcükleri alfabetik olarak bir kağıda yazarım. Hangi sözcüğü kaç kez kullandığıma bakarım... Gerekli değilse bir sözcüğü aynı şiirde iki kez kullanmam. Eylem sözcüklerini ayrı değerlendiririm... Eylem sözcükleri şiire en çok dinamizm kazandırır sözcüklerdir. Şiirlerimi ilk yayımdan sonra çok farklı hale getirdiğim söylenemez. Ama tek sözcüğü günlerce düşünebilirim.

– **Üç çocuğun var, biliyorum. Ya şiirlerini nasıl dünyaya getiriyorsun?**

– Yapım gereği belleğimde bir şeyler sürekli birikiyor. Kimsenin önemsemediği küçücük şeyler. Çocukluğumda bir köy evinde gördüğüm apak örtüler-çok pis bir köyüdgibi. Bir pınarın görüntüsü, dağ kıvrımı, adını bilemediğim bitkiler... O gezgin yaşamımda bende kalan milyonlarca resim... Sorup öğrendiğim, günlük yaşamımda yeri olmayan şeyler... Okuyup öğrendiklerim... Bazen fizik, bazen bir dantel motifi, bazen tarımla ilgili bir ayrıntı... Sürekli birikiyor... Not aldıklarım, hele doğa olayları, canlılara ilişkin bana çarpıcı gelen farklı yaşamlar da var... Üzgün, sevinçli, umutsuz ama özel duygularla doluğüm anlarda, öğrendiğim ve biriktirdiğim bir bilgiyle kendi duyarlığım arasında benzerlik, paralellik kuruyorum... Çoğu kez kendiliğinden oluyor... **Ardıç Kuşu** gibi. Bu benzerlik şiiri getiriyor. O paralellik şiirde işlenmiyor, bir dizede gelip geçiyor bazen.

Önemli olan şu, kendi duyarlığımın bir benzerini bulmak... Bir çiçekte, seste, kokuda... Üç ya da beş kez, durup dururken-belki de canım sıkılıyorken hadi şiir yazayım dedim, beceremedim... İlhamı inanmıyorum... Fakat insana şiir yazdıran son damlaya inanıyorum, adı her neyse... Bardağı taşıran o su damlasında, belleğimdeki birikimin hangisi yansır, hangi renge bürünürse ışık, o şiir oluyor. Ötekiler sırasını bekliyor bir gün yazılmak için... **Ornitoreng** öykümü biliyorum sen. Şiirleştirmeye zorladım, olmadı... Kötü dağınık, herşeyden orta edip hiçbir şeyi doğru dürüst söylemeyen bir şiir çıktı ortaya... Bardağı taşıran damlayı beklemeğe üzere saklıyorum.

– **Bireyselliği ağır basıyor gibi görünse de özünde toplumcu bir şiirin ozanısın. Ben şiirin dünyayı değiştirebileceğine inanıyorum. Sen ne diyorsun?**

– Şiir en azından şiire tutkunların dünyasını değiştirir... Sonra dünyayı... Aslında buna inanmasam yazmam... Bir tek dize bir tek insanın, yaşamını daha güzel değiştirmesi için etkili olursa ben boşuna yaşamadım diyeceğim... Her şair bir kişiyi etkilese... Her dize bir kişiyi etkilese. Milyonlarca dize... milyonlarca insan... Edebiyatın alıcısız olduğu yılları yaşıyoruz... önce bu değişecek inanıyorum... Bir şehre bir hastane ne kadar gerekliyse, insan yaşamına o kadar gerekli sanat... Bunu anlayacak insanlar... Bir zamanlar para kazanmak

yetmemiş insanlara, asalet satın almışlar... Bir gün tokluk yetmeyecek. Açlığın adı kitapsızlık olacak. İnanmak istiyorum... İnanmasam direnemem. Şiir çok ciddi bir iştir... Bu bilinecek bir gün.

– **"Bana Bahar Muştusu Getirme" şiirinin öyküsünü anlatır mısın?**

– İnsanın karşısında olan bütün davranışlar öfkeden önce şaşırtır beni. Öyle şaşırdım ki tarih bilmediğim bile sanılabilir... Serada yaşadığım... Körfez Savaşı sırasında. Baharın ilk muştusunu sezmiştim. İçimdeki sevinçten utandım. Kim için geliyordu bahar? Dünyayı yaşanmaz kıldığımızdan suratımıza birer tokat gibi fırlattıkları ölümleriyle Baharlarını yitiren Deniz Başaran, Nilgün Marmara için mi? Bağdat'ta bombalanan sığınakların altındaki çocuklar için mi? Kimyasal silahlardan kaçan, yollarda sersefil olan insanlar için mi? İşkencede, bitkisel yaşama geçen kızımıza mı?.. Kime geliyordu Bahar? Niye sevinmişim? Dünyanın en güzel aşkı sunulsa bana mutlu olabilir miydim? Utanmadan, yüreğim sızlamadan... Olabilir miydim?

Şiir bu red ile başladı. Sonra içimdeki umudun diriliğini gördüm. Bir edebiyat gününde B. Günel beni tanıttı. Ken sarnıcı benzetmişti. Sarnıçtı evet ve içimde bir avuç nem-umut vardı hâlâ...

Birlikte olmaya, dayanışmaya inanırım... Binlerce sarnıç olmalıydı... Binlerce insan kapaklarını açmalıydı o bir avuç nem saklayanların... Sonra hep birlikte kocaman bir bulut olurduk... ve yağmur...

– **"Ölkeye dalgakıran, içkiye meze/yüreğin var senin" biliyorum. Geçmişinle, yaşadıklarınla yeşermiş bir şiir diyorum "Hüznün Yok Senin"e. Tem sekiz yıl önce yazmışsın. Durum bugün ne merkezde?**

– Fazlaca değişmiş sayılmaz... Dalgakıran olmayı bıraktım ama. Hüznüm hep var... Tenime yapışmış gibi... Onunla yaşamayı öğrendim. Belki sevmeyi de... o da benim elimi kolumu bağlamamayı öğrendi artık.

– **Kitabının son şiiri Anfora. Yazılma sürecini, o sürenin sancılarını yakından izledim. "İncinen kadınlığa yazılan güveçler dolusu ağıt"a benzer bir şey. Hâlâ "kendine bunca korkak" mısın?**

– Sevgide hep korkak... Sevgide hepimiz korkağız... Denizi geçer derede boğuluruz... Korkudan mı, kendini tanımadıktan mı? Sevgiyi bilmekten belki.

– **Dut yaprağından ipek dokumayı ne zamana kadar sürdüreceksin?**

– Dut ağaçları yaşadıkça... Öğretmenim Mithat Atakurt benim neden hüznü olduğumu öğrenmek istemişti... Annemle babam ayrılma aşamasındaydı ve çok mutsuzdum. Ertesi gün derse girdi, beni hedef almadan ama en çok bana, şu dizeleri okudu:

"Mutlu kişi odur ki
kara dut yaprağından
ak ipek örer gibi
mutluluklar yaratır
sevdanın karasından"

Dut yaprağı ve ipek buluşu onundur. Evinde uzun uzun konuşurduk, dertleşirdik... Olağanüstü bir insandı... Acıyı şiire dönüştürmenin karadut yaprağından ak ipek dokumak olduğunu, ama ak ipek, ondan öğrendim.

Ben hep tırlım... Sanırım öyle kalacağım... ipek dokumak dururken, üç günlük güzelliğe dönüşmeyi istemiyorum.

ANNEMİN ALTIN BİLEZİKLERİ

Fatma GÜREL

Annem çok hamarat bir kadındı. Sabahları uyandı-
ğında o çoktan evi silip süpürmüş, yemeği ateşe koy-
muş varsa çamaşırları yıkayıp terasa asmış olurdu.

Evin tek çocuğu idim. Annem bana çok düşkündü. Uyandığım zaman ne yapıyorsa bırakır, yanıma gelir, mutlaka beni severdi. Geceyi birbirimizden uzak geçirmiş olduğumuz için özlerdi beni, böyle söylerdi. Kucağına sokulurdum. Eğer bilezikli kolunun üstüne yatmışsam, "buna gel başın acımasın" derdi, öbür koluna yatarım.

Ben henüz küçük bir çocukken bilezikleri çoktu annemin, Kaç tane idi bilmiyorum, belki de unuttum. Annem işlenirken bilezikleri şıkır şıkır sesler çıkarırdı, bu benim çok hoşuma giderdi. Küçük ellerimle onları karıştırırdım. Bir iki kez bana anlatmıştı; "Şu baklava kesimli olanları evlenirken dedenler taktı, şu çizgili olanlar babanın armağanı, bunlar da anneannenden kalan tarlanın anısı..."

"Peki sen hangisini aldın?" Gülümserdi.

"Hiç birini, benim param yok ki..."

Annem, tek süsü bilezikleri olan, çok sade bir kadındı. Ama benim için, o böyle de çok güzeldi. Teni beyaz, kumral saçları dalgalı, ince sivri burnunun ucu çoğu zaman kızarmış gibi, şişman olmadığı halde göğsü yumuşacık... Bazı günler birlikte gezmeye giderdik. O zaman yüzüne leylak kokulu bir krem sürer, kendinden dalgalı saçlarını tarayıp iki yana sıkıca tokalardı.

İlkokula gidiyordum. Akşamları ben dersimi yaparken, babam eğer kahveye çıkmadıysa oturup gazetesini okurdu. Gazeteyi katlanmış olarak cebinde getirirdi. Hep aynı gazeteyi alırdı. Öbürlerinde bir şey yok, okunacak gazete bu derdi. Çizgi roman tefrikaları verenler çocukların terbiyesini bozarmış. Hasbi Tembeler'i okurdum ben de...

O sırada annem örgü öreri, dikiş diker mutlaka bir iş yapardı. Hiç boş oturmazdı, sürekli üretirdi. Benim ve kendisinin elbiselerini o diker, eskiyen perdemizin yerine yenisini o öreri. Bilezikleri yine çingil çingil sesler çıkarırdı.

Evimiz sıcakık ve aydınlıktı. Babamın işleri iyi idi. Bolluk içinde yaşıyorduk veya ben öyle sanıyordum. İki katlı evimizin hemen bütün odalarında gömme dolaplar

vardı. Bunların kimisi yiyeceklere ayrılmıştı. Kış kavunları ile ayvalar birinde, yuvarlak bal kutuları ve reçel kavanozları ile peynir zeytin başka birinde dururdu. Annemin yazın yaptığı erişte ve tarhana, torbalar içinde, yine yazın güneşte kurutulmuş biber patlıcan hevengleri yanına, sandık odasının duvarına asılırdı.

Annem babamın kazandığı paranın bir kuruşunu boşa harcamak istemezdi. Babamla benim çoraplarımıza yama yapar, kendisinin kaçan çoraplarını çarşıdaki "çorap çekici"de tamir ettirirdi. Babamın gömleklerinin eskiyen yakalarını söküp, yeni yaka ile değiştirirdi. O yıllarda gömlekler yedek yakası ile birlikte satılıyordu. Bütün arkadaşlarımin çorapları yamalı ve bütün babalar yakası değiştirilmiş gömlek giydiklerinden, annemin bu işleri sıradan işlerdi.

Mahallemizi, komşularımızı, okulumu severdim

Evimizin kimi pencerelerinden, ilçemizin yaslandığı dağın tepeleri görülürdü. Kışın doruklarda hep kar olurdu. Ayazı üstümüze çökerdi. Okula giderken ellerim üşümesin diye annem bana renk renk eldivenler öreri. Kurtuluş yılları öncesinde, annem benim kadar bir çocukken, Yunan gelecek diye korktukları günlerde, eşkiyalar inermiş oralardan. Halk korkar, bağlara saklanırmış. Annem de birçok kez bağlarda sabahlamış. Babamla bunları anlatırlardı birbirlerine ve "şükür bu günlere" diye bitirirlerdi sözü...

Babamın, çarşının iyi bir yerinde bir dükkânı vardı. İstanbul'a mal almağa giderdi ara sıra. Dönüşünü sabırsızlıkla beklerdim. Çünkü bavulunda benim için birçok şey olurdu. Oyuncak üt, minik tencere ve fincanlar, inci kolyeler... Bursa'dan kestane şekeri Babam dönünce bize İstanbul'da gördüklerini, Sirkeci'de kaldığı otelde kimlerle karşılaştığını, yaptığı işleri anlatırdı. Sonra annem bunlardan ilginç bulduklarını, "Mustafa bu gidişinde İstanbul'da" diye söze başlayıp arkadaşlarına aktarırdı.

Çocukluğumun en önemli olaylarından biri o yıllarda oldu. Sakin mahallemiz birden, "hırsız var" feryadı ile inledi. Komşularımızdan birinin evine hırsız girmiş ve kadının çekmecesinde bulunan bilezikleri ile altınlarını almış. Bu, biz çocuklar için müthiş heyecanlı ve konuşması o ölçüde tatlı bir konuydu. Çok geçmeden hırsız yakalandı-

lar. Kadının erkek kardeşi imiş. Biz onu gördük. Saçları dipte, kazınmış, elleri kelepçeli, yürürken hafifçe aksayan genç bir adamdı. Çocukların söylediğine göre, karakolda tabanlarına öyle çok vurmuşlar ki yara olmuş, sonra da yaraların üstüne tuz basmışlar. Onun için topallayarak yürüyormuş. (Doğru mu, hâlâ merak ederim.) İki yanındaki görevliler arasında yürürken gözlerini yerden hiç ayırmadı. Bu, benim belleğimde çok uzun yıllar bir hırsız modeli olarak kaldı.

Annem hemen o komşuya geçmiş olsun demeğe gitti. Döndüğünde çok üzgündü, üstelik korkmuştu. Hırsız, bilezikleri İzmir'e götürüp satmış ve parasını harcamış. O yüzden kadıncağız çok ağlıyormuş. Annem, "üzülür tabi, başka nesi var kadıncağızın" dedi. "Hastalıkta sağlıkta tutunacak nesi var?" Bileziklerin ne denli önemli olduğunu o zaman anladım. Annem onlarla yalnızca bileklerini süslemiyor, onlara tutunuyordu demekki.

Babamın işlerinin iyi gittiği, yarıya kiraya verdiğimiz bahçenin güzel ürün yaptığı bir yıl bir bilezik daha aldı, babam anneme. Bu öyle kolayca olmamıştı. Annem birkaç yıl sabırla bu koşulların oluşmasını beklemişti. "Bunu senin için saklayacağım" dedi. "Sen büyüylenece kadar belki birkaç tane daha alırsın" Bu belki, çok zayıf bir olasılıktı. Çünkü her şeyin böyle zor biriktiği yıllardı.

Ama ben, mutlu bir çocukluk yaşıyordum. Her şeyim var sanıyordum. Çünkü çevremdeki herkes, gösterişsiz, tutumlu fakat huzurlu bir yaşantı sürüyordu. Çizgi dışı bir insan ve yaşama biçimi yoktu. Çizgi dışı bir şey olursa bunu göstermemek saklamak gerektiğini daha sonraları anladım.

Sanırım üçüncü sınıfa geçtiğim yaz evimizde köklü bir onarım gerekti. Çatı kış boyunca her yağmurda akmış, bahçe tarafındaki duvarda derin bir çatlak oluşmuştu. Çatı açıldı, duvar yeniden örüldü, evimizin yer yer dökülüş sivaları yapıldı. Babamın harcamaları buna yetmedi. Annem bileziklerinden birkaç tane satmak zorunda kaldı. Böylece evimiz yine güvenli bir yapı oldu.

Ardından oyun dolu uzun kış günleri geçti ve ilkbahar geldi. Okulda ilkbaharın getirdiklerini öğreniyorduk. Ağaçlar çiçek açar, kuzular meler, göçmen kuşlar gelir, her taraf yeşillenir...

O günlerde, sağlığı zaten pek iyi olmayan benim sevgili dayım çok şiddetli hastalandı. Dedemlere gittiğimizde, annem bana, ona çok sokulmamamı tembih etti. Oysa birbirimizi çok severdik, sarmaş dolaş oynardık onunla. O gün dayım da çok çekingen davranı, bana hiç dokunmadı. Annemle babamı fısıldaşırken duydum. Kan tükürüyormuş. Bir süre sonra apar topar İstanbul'a yolladılar dayımı. Doktoru öyle istemiş. Heybeli'de yatarsa, belki kurtulur demiş. Annemin söylediğine göre dedem cimri bir adamdı. Dayımın hastahane giderlerine ancak ucu ucuna yetecek kadar bir para vermiş. O zaman annem iki bileziğini satıp, parasını dayımın cebine koymuş. "Ne gerekiyorsa yapılsın, iyi bakılsın kardeşim" demiş.

Yaz ortalarında dayımdan bir mektup aldık. Annem onu bana okuttu. İçinden bir de resim çıktı. Dayım çam ağaçları arasında duruyor, bir eli ile bir çam dalı tutmuş, arkasında çizgili pijaması ve üstünde siyah pelerini, ter-

temiz yüzü ile gülümsüyor. Annem o resmi, küçük bir sandık büyüklüğündeki radyomuzun bir kenarına sıkıştırdı.

Dayımdan bir iki mektup daha geldi. Heybeliada'da kendisi gibi yatan hastalardan, kurduğu arkadaşlıklardan söz ediyordu.

Annem bunları konu komşuya hep anlattı, ama bileziklerini satıp ona verdiğini söylediğini ben hiç duymadım.

Ben ne almak istesem hep annemden isterdim. Oysa onun parası yoktu, bunu öğrenmişim ama her zaman böyle yapardım. Benim isteklerimi -bunlar okul için gerekli küçük şeylerdi- babama o iletirdi. Annem, kendisine yahut evimize bir şey almak gerektiğinde, bunu söylemek için babamın uygun zamanını kolları, isteğini yinelemekten kaçınırdı. Belki böyle onurlu bir kadın olduğu için, kasabamızda bir Kız Meslek Lisesi açılacağını babamdan ilk duyduğunda "benim kızım okuyacak, kimse-nin eline bakmayacak, bilgili olacak" diyerek sevinçten nerdeyse gözleri yaşararak dinlemişti babamı. O güne kadar kasabamızda, üç sınıflı bir orta okuldan başka, ilkokuldan sonra gidilebilecek bir okul yoktu.

Dedemin öldüğü yıl annemin ilk kez parası oldu. Dedemin, bankada biraz parası varmış. Dayımı, teyzem ve annem bunu paylaştılar. Zannettikleri gibi dedemin altınları filan yokmuş. Evinde altınların saklanabileceği kıyı köşeyi aradılar. Hayır bir tane bile altın çıkmadı. Rahmetlinin o derece cimri olmadığını, gelirinin ancak yettiğini kabul ettiler sonunda.

Annem, dedemden kalan bu para ile, konuk odamıza yeni bir halı aldı. Kolunda eksilen bilezikleri tamamladı. Tüyleri yer yer dökülmüş kadife koltuklarımızın yüzünü değiştirdi. Filizi kadifeden koltuklarımız konuk odamıza taptaze bir hava getirdi.

Güzelleşen evimizin sefasını süremeden, büyük bir üzüntü kapımızı çalıverdi. Belediye, çarşı yollarını genişletmek için babamın dükkânı ile birlikte bir dizi binayı yıkmak üzere boşaltacaktı. Babam uzun süre başka bir yer aradı. Sonunda bir yer buldu ama parası yetmiyor, ayrıca oldukça eski olan yapı, masraf gerektiriyordu. Babam çok düşünceli ve üzgündü. Bir süre önce bıraktığı sigaraya yeniden başlamıştı. Akşamları konuşmalarını yatağımdan dinlerdim. Annem "bilezikler var, dert etme sen" diyordu. "Kimseye el açacak değiliz". Annemin bu sözlerini duyunca, güven içinde başımı yumuşak yastığıma gömerdim.

Sonunda annemin bilezikleri satıldı. Babam "ikisi olsun" dedi, almak istemedi. Ne düşündü bilmiyorum. Annem de çok üstelemedi.

Günlerce süren onarım işleri bittikten sonra dükkânımız yeni yerine taşındı.

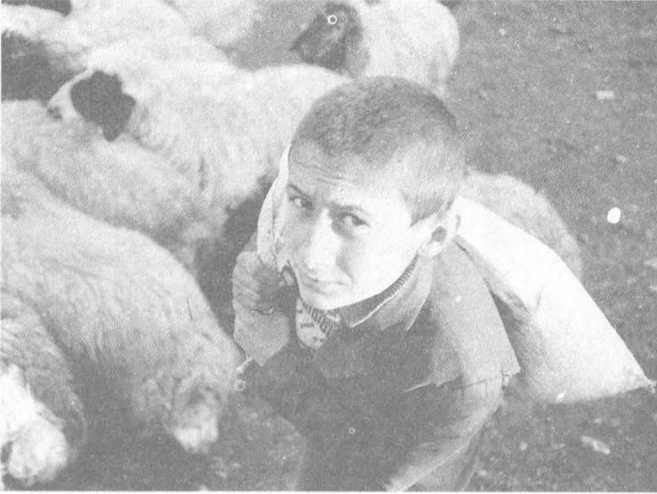
Ben ilkokulu bitirdim ve yeni okulum olan Kız Meslek Lisesine başladım. Orada okuduğum yıllar boyunca, annem, küçük yaşta evliliğe özendirmemek için, benim çeyizimi hazırladığını açıkça söylemeden, danteller ördü, masa ve yatak örtüleri, oda takımları, yastık yüzleri işledi, yatak odasındaki sandığa koydu.

Genç yaşında kaybettiğimiz güne kadar, annem kolumdaki iki bileziğe bir tane daha ekleyemedi.

Şimdi, o son iki bilezik benim kolumda. Tutumluluk ve güvencesizlikten örülmüş iki parlak halka...

UNOBURLAR PARTİ KURSALAR, İKTİDAR OLURLAR...

Turhan Yazgülu

Halis ÖZDOYURAN

Ben Halis Özdoğuran bilâderiniz, önce yeni yılınızı hararetle kutlar, iki ellerinizden sıkarak sağlık ve âfiyet dilerim, sevgili okurlarım.

Bu yazıyı yazdığım sıralarda, çağ atlamış, müreffeh Türkiye'de yaşayan tuzu kuru vatandaşlarımızın yılbaşı eğlenceleri henüz olmamıştı. Onu gelecek yazımda sizlere aktarmaya çalışacağım. Bugün, biraz genel beslenme yollarından söz etmek istiyorum. Çünkü, bildiğiniz gibi, genel beslenme kültürümüz -Aziz Nesin'in apaçık ifâde buyurduğu üzere- hem parlak zekâ düzeyimizin bir ölçütü, hem de gazetelerin beş kupona, onbeş ya da otuz kupona dağıttığı kitaplarla, ansiklopedilerle edindiğimiz genel kültürümüzün bir göstergesidir.

Bazı bilimadamlarına göre, yer kabuğu üstünde devinen canlı varlıklar üç öbeğe ayrılırmış: etoburlar, otoburlar ve unoburlar.

Çok gelişmiş ve durmadan gelişmekte olan ulusal ekonomimiz sayesinde Türkiye'de etoburların sayısı gittikçe azalmakta, buna karşılık otoburluğa ve unoburluğa yönelenlerin sayısı gittikçe artmaktadır.

Unoburların başında, kuru ekme-

ği un çorbasına banıp nefsini körletenler gelir. Bunlar daha çok Doğu ve Güney Anadolu'nun kırsal kesimlerinde, hattâ "ilçe" ya da "il" tabelasıyla karşılandığımız kimi yerleşim birimlerindeki konutlarda, ay pardon, kovuklarda yaşayan vatandaşlarımızdır. Ne var ki, büyük il merkezlerinde yaşadıkları halde, Bağ-Kur ve SSK'dan emekli aylığı alanlar arasında da bu tür beslenme rejimini yeğleyenlerin çoğaldığını gözlemliyoruz.

Bazı unoburlar içinse bazlama, dürüm, poğaça, simit, açma, daha çok stadyum dolaylarında tüketiciye sunulan albenili sandviç çeşitleri ile "The Turkish Pizza" da denilen lâhmacun, Batılı kayıntibilim uzmanlarının sırrını çözemedikleri temel besin maddelerinin başında gelmektedir.

Kadıköy ya da Eminönü rıhtımında 5 bine çeyrek ekmek içi ithal balık (motor yağında tavası pek nefis...), Topkapı'daki garajlar çevresinde 6 bine yine yarım ekmek içi dört parça nallı kuzu köftesi, her adım başında 8 bine yine yarım ekmek içi 50 gram dönerle beslenenleri de bu kümeye sokmak yerinde olur.

Ekmek içi köftenin entelleşmişine hamburger denir. Hamburger, genel-

likle Pepsikola ya da kokakola ile yenir. Adanalılar ise bol acılı hamburgeri şalgam suyu ile sindirir.

Az kalsın unutacaktım yahu... Nusret'in "İnsancıl" yazarlarına ve okurlarına çok selamı var; yeni yılda size ve cümlemize o da mutluluk, esenlik diliyor.

Kim mi Nusret?

Unoburlara lâhmacun satarak geçimini sağlayan 30 yaşlarında bir üniversite öğrencisi. Otuzuna vurmuş adam hâlâ öğrenci mi olurmuş, demeyin.

Olur icabında. Çünkü efendim, 12 Eylülcüler vardı ya hani? (Ne çabuk da unuttunuz bel...) İşte onlar zamanında, üstünden çakı bile çıkmadığı halde, voleybolcu diye mi devsolcu diye mi her neyse, çekmişler ondokuzundaki delikanlılığı. Mamak'a. İdamla yargılanmış, Bartın E tipi cezaevinde yatmış tam yedi yıl. Günün birinde "Aklandın, hastir git!..." deyip salıvermişler.

Şimdi açık öğretim sonda. Gündüzleri kapı kapı tencere-tava pazarlamacılığı yapar Nusret. Karısı da, Feriköy'ün arkalarındaki gecekondu da lâhmacunları hazırlar günboyu.

Pazarlamacılık mesaisi bitince, eve dönüp birazcık dinlenir, sonra beyaz önlüğünü kuşanıp kutusuna 100-120 lâhmacunu yerleştirir, taksi duraklarını, birahaneleri dolaşır. Ötekilerin bin beşyüze sattığını Nusret iki binliğe satar ama, apartmanlardan bile çağrıldığı olur.

Aramızda kalsın bir de, bugünkü yazarlardan kendine en yakın buldukları Kasım Uçkan ile Zeynep Aliye imiş...

YILDIZ GÜNCESESİ

Cengiz GÜNDOĞDU

3 Ekim Salı

Bir göz hekimine görünmeyi düşünüyordum çoktandır. Okuma gözlüğü için. Geceleri zorlanıyorum. Okuma gözlüğünün camını değiştirmek istiyorum... Şimdi gülüyorum... Sesim açılın diye gittiğim hekim, konuşmayı yasakladı. Gözcüyü düşünün... belli olmaz, o da bakmayı yasaklar. "On gün gözlerinizi kapayacaksınız" der mi... der. Ondan sonra haftada bir gözcüye... Zaten haftada bir sesciye gidiyorum.

Şu kesin. Hekim birini yakaladı mı bırakmıyor. Dün yine hekimdeydim. Ağzım uyuşturuldu. Dilim... zavallı dilim. çatır çutur çekildi. İnce uzun aygıtlarla ses tellerim tarandı. Bütün bunlar olup biterken boş durmuyorum... söz atıyorum hekime... o da yanıt yetiştiriyor. Arada kusacakmışım gibi yapıyorum... hop, hekim geriye zıplıyor

O beni uğraştırıyor ben de onu uğraştırıyorum.

Ben düşünce adamıymışım... onun için dikkat etmeliymişim kendime. Evet düşünüyorum... hekimini uğraştıracak neler bulurum diye düşünüyorum... Bir kusar gibi yapıyorum... hop zıplıyor geriye... Zıpla diyorum içimden. zıpla. Elinde aygıtlarla bana bakıyor... sonra yavaş yavaş üstüme geliyor, "Gel... gel" diyorum... kusar gibi yapıyorum... hop, zıplıyor geriye... İyi zıplıyor... de-neyli... tetikte...

Uğraşsın benle... hekim değil mi...

4 Ekim Çarşamba

Ankara'ya gidiyorum. Perşembe gecesi taşıla bineceğim... cuma sabahı Ankara'dayım... Bakalım n'olacak, yine o Ankara kırınlığını yaşayacak mıyım.

Kırınlım Ankara'ya.

Sevdiğim bir yazar... Ankara'da oturuyor. "Niye mektuplarıma yanıt vermediniz, kırınlı mısınız bana" diyor... Hastaydım... iyi hissetmiyordum kendimi... onun için yanıt vermemiştim. Yine de düşündüm. Hasta bile olan yanıt verebilirdim... Peki ama, neden Ankara'da oturan bir dosta mektup yazmak istemiyorum. İçimi kolağan edince şunu gördüm. Ankara'ya kırınlım. Bu kırınlık yüzünden yazmıyorum.

Söyledim ona. "Sana değil, Ankara'ya kırınlım" dedim.

Peki neden kırınlım Ankaraya. Söyleyeyim. Ankara'da oturan yazarların... şairlerin büyük çoğunluğu **İnsancıl**'ın çıkmasını... **İnsancıl**'ın yaşamasını istemedi. Ama bunu söylemedi... yüzüme söylemedi hiçbirisi. Sağda solda **İnsancıl**'ın bir iki sayı sonra kapanacağını... okunmaması gerektiğini söyledi.

Neden böyle yaptılar neden yeraltından yürüdüler...

ler... Meğer onlar da sanatta tekeldiymiş. Şiir... öykü... deneme... fotoğraf dendi mi onlar gelmeliymiş akla. Anladılar... sezdiler **İnsancıl**'ın bu tekeli kıracağıını...

Yeraltı fiskoscuları şöyle düşündü. **İnsancıl**'ın önünü keseriz. **İnsancıl** bir iki sayı sonra kapanır. Biz de meyhanelerde, ağlaya ağlaya... üzüle üzüle bu başarısızlığın nedenini konuşuruz.

Yeraltı fiskosculuğu Türkiyeli aydınının karakteri. Eyleme dönük düşünmez... meyhanede oturur, fiskos eder ağlar... yakını, "Biz adam olmayız" der. Fiskosçu Türkiye aydını doğru başıyı sevmez.

İnsancıl, fiskosçunun yeraltı çalışmasını kırdı... Ankaralı okuruna ulaştı... Bunlar kaynar suyun içinde kaldı. Hepsi haşlandı...

Peki ama neden kırınlım Ankara'ya... bunlar edebiyatın sözcüsü değil. Öyle olsa bile haşlanmış hepsi... Şimdi düşünüyorum. Belki kırınlık değil benim duyum. Tam adlandıramıyorum... **İnsancıl** temiz bir etkinlik... aydınlık bir etkinlik... Neden karartmak istediler bu aydınlığı... Hani ben onların "Cengiz abi"leriydim. Kırınlık değil... adlandıramadığım daha kapsamlı bir duygu bu. Düşünün, bir ara **İnsancıl**'ı Ankara'ya göndermemeyi düşündüm.

Nasıl bir duygu acaba... Yıllar önce... çocukluğum... Arkadaşlarla para topladık... aylarca biriktirdik harçlıklarımızı futbol topu aldık. Sonra günlerce hazırlandık... gömleklerimizi boyadık... Onbirelerden yirmi iki kişi futbol maçı için sahaya indik... Aylarca süren sevincimiz... beklentimiz bir dakikada bitti. İlk vuruşta top patladı... paramparça oldu.

Ankara böyle oldu... İnsani mücadele sürecinde yıllarca özene bezene koruduğum dostluklar bitti... Ankara da top patladı... Bilmiyordum, meğerse dikişleri sağlam değilmiş onların... insan için deyince hepsi parçalandı...

Onların parçalanmalarına üzüldüm... üzüldüm... sonra unutabiliirdim. Ama susmadılar. Hem fiskosculuğa... yeraltında... hem bana iyi niyet gösterisine... yerüstünde devam ettiler...

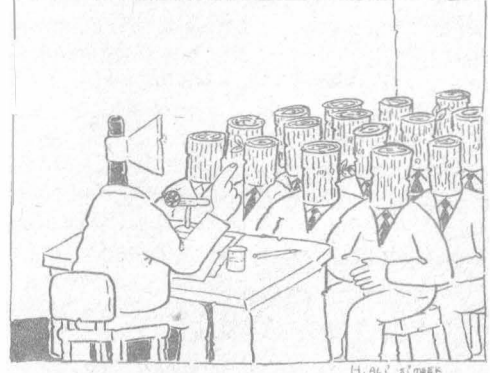
Parçalandınız... susun işte. Susun da eski güzel günlerin anısı yaşasın içimde... kalsın güzellik... Gönlümün kıyısında o güzellikle anayım sizi... Bilirim, anlarım zordur yol arkadaşlığı... Ama onca yol yürüdük... azçok önemli değil... Sofra başında bir ekmeği bölüştüğümüz günler olmadı mı... Kendinize saygınız yok mu... Yürüdüğünüz onca yola... bölüştüğümüz ekmeğe niçin... nasıl çemkirdiniz. Oysa ben, bir sofrada uzattığınız tuzluğun güzelliğine varana kadar bütün güzellikleri korumaya hazırdım.

GELİP GEÇEN

*Gelip geçse de
yaşanan acıların zamanı
bilirim yığdım
izi kalır yürekte.*

*Sessizce anımsanır bir gün
dudakta hafif bir gülümsemeyle
anlamı nedir, diye sorduklarında
gelip geçen ömrünün.*

7.1.1989
Cengiz DOĞU

Sizler hepsini unuttunuz. Fiskoslukla yıktınız güzellikleri... Peki ama siz nasıl oluyor da şiir yazıyorsunuz... öykü yazıyorsunuz. Güzellikleri yıkan biri sanatçı olabilir mi... kandırıcılık değil mi bu.

Nettiniz içtenliğinizi... Niçin... nasıl bir çürüntünün baskısında sahteliğe başkalaştınız.

Ankara'ya indiğimde hep o ezinti... adını tam koya-madığım... kelime bulamadığım... kırınglık dediğim... Yeraltı fiskoscuları... güzellik kırıcıları... gökyüzüne bak-mayanlar... Öyle der şair Nihat Ateş bir şiirinde "oysa başını/gökyüzüne kaldırabilirdin" Belki bu... onların evre-ni bulutsuz... yıldızsız sanmaları... gökten gelen ışığa gözlerini kapamaları... Kasırğa... çölden gelen... kızgın kumlu... iç dünyamı dağılayan... benim adına ezinti ya da kırınglık dediğim duygu.

5 Kasım Perşembe

Bu gece Ankara'ya hareket ediyorum... Niye gidiyo-rum Ankara'ya. 6 kasımda **Sosyalist Türkiye Partisi** ku-rulacak. Bu partinin kurucularından biriyim. Onun için gi-diyorum Ankara'ya.

Yolarkadaşlarım bilir. Ben bugüne kadar **Türkiye Ya-zarlar Sendikası** dışında tek bir örgüte girmedim. Vıdı vıdı yaptılar... vıdı vıdı yapacaklarını biliyordum da on-dan. Köstebeğin gözünü tartıştılar. Köstebeğin gözü var mı yok mu diye çekişip durdular, "en birinci solcu benim" diye Ama köstebeğe bakmadılar... "bir köstebek bula-lım şunun gözüne bakalım" demediler.

Sevmem vıdı vıdıydı...

Partileşme hareketini bugüne kadar getiren arkadaş-larım vıdı vıdı değil. Vıdı vıdı olmadığı için... işte bu nedenle **Sosyalist Türkiye Partisi**'ndeyim.

İkinci neden şu. Partiyi oluşturan temel kadro, genç... diri... pırıl pırıl insanlar. Bu kaçgun döneminde, genç insanların güzel dünya düşünden milimetrik ödün vermeden bugüne gelmeleri etkiledi beni. Partide kurucu üye olma önerisini onurla kabul ettim.

Üçüncü neden. Partiyi oluşturan kadroda iskemle kavgası görmedim.

Parti için yola çıkışta... Hazırlık konferasında şöyle

dedim. "İnsanın insanı ezmediği sosyalist sisteme inanı-yorum. İnsanın sosyalizmde kurtulacağına inanıyorum. Ben bu umudu çok uzun süre tek başıma içimde götür-düm. Bu umudumu burda sizle paylaşmak, buna katkıda bulunmak, bu umudu yeşertmek istiyorum. Ama köste-beğin gözünü tartışırsak... aşureye nar konur konmaz-mayı tartışırsak ben o uzak yola tek başıma devam ede-rim."

Bu işin bir yanı... öbür yanına gelince... Ben sanatın metalaşmasına karşıyım. Bu ülkede sanat tek başına metalaşmaz. Her alanda bir metalaşma başlar... sanat da metalaşır.

Şimdi n'oluyor. Ben metalaşmaya karşıyım. Ama sa-natı da metalaştıran o bütün var ya... işte o bütünü oluş-turan ilişkileri yeniden üreten de metalaşmaya karşı

İnsanın yabancılaşmasına karşıyım. İnsanın yaban-cılaşmasını pekiştiren de yabancılaşmaya karşı.

Ben insanlık diyorum. Bir bakıyorum insaniliği yerle-bir eden de "insani söylevler" çekiyor.

Bu durumuyla televizyon insanımızı yanlışla götürü-yor diyorum. Aynen böyle diyen biri, bakıyorum yanlışla pekiştirici dizilerin senaryosunu yazıyor.

Şunu söylemeliyim. Son derece önemli kavramların pazara sürüldüğünü... o kavramların bile metalaştırıldı-ğını gördüm. Oysa ben bunları insan bilinçlensin diye sü-rekli gündemde tuttum. Pazara sürülsün... metalaşsın... alıcı bulsun diye değil. Ama birtakım kişiler, hızla bu kav-ramları pazara sürdü. Pazarın kirli sularında bu kavram-larla oynadı. Karmaşa yarattı. İnsanın bilincini bulandır-dı.

İnsan, testiye kıran kim, suyu bulandıran kim göremedi.

Bir kez daha netleşmek gerekiyor. İnsansız sistem... metalaşma... yabancılaşma kapitalist ilişkilerin zorunlu sonucu. Bundan ötürü kapitalist ilişkilerin dönüştürülmesi gerekir.

İşte şimdi partiyle bu ilişkilerin dönüştürülmesi müca-delesine başlıyorum... milimetrik...

Herkes bilsin. Ben testi kırıcı değilim.

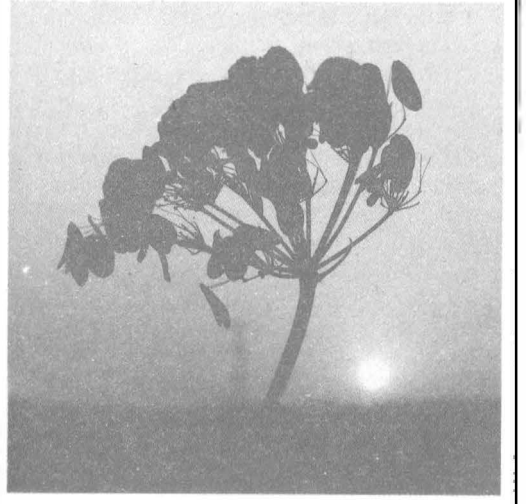
Hissediyorum... seziyorum, güzel bir yoldayız. Güzel

İRAKLİK

-bir fotoğraf için yazılmıştır-

tek bir ağacın yalnızlığına
yaslarken kendi yalnızlığını
ve gözlerin maviye çalarken
burda
kaçkar yakınlarında
düşler yağmura çalıyor
bulutlar perdeliyor gözlerimi

Sabri ÖZDEMİR

İsa Çelik

bir dünya... insani bir dünya kurmak için yürüyoruz...
elele... heyecanlı titreşimlerimizi hissederek... insan
için.

6 Kasım Cuma

Ankara... gece... bir otel odası... tam karşımda bir
ayna... kendime baka baka yazıyorum.

Ankara'ya Anadolu Ekspresi'nin kuşetli bölümünde
geldik... Kuşetli... otuz yıl geçti kuşetliye binmeyeli...
Gece yarısından sonra üst sırada yatarken... uyumadan
önce annemi düşündüm. Kuşetliye binerdik hep... O za-
manlar yastık vardı kuşetlide. Şimdi kaldırmışlar. Pardö-
sümü yastık yaptım... Tirenin güzel salıntısında uyumu-
şum.

Sabah Ankara... Arkadaşlarla doğru parti binasına...
Bir sürü kağıt imzaladık... Saat 11.00 dolaylarında parti-
nin kuruluşu alkışlarla duyuruldu... Sevindik... birbirimizi
kutladık...

Bir köşeye oturdum. Bürüm bürüm bir duyguyla... se-
vinç... heyecan... özlem... kavuşma... yol arkadaşları-
ma baktım... tek tek. İnsanın binlerce yıllık birikiminin
bilinçlerde yüze vuran aydınlığını gördüm... özveriyi...
duyarlığı... sorumluluğu gördüm.

Uzaklardan... çok uzaklardan, binlerce yıl öteden ge-
len... insanın, insanca yaşama özleminin yarattığı bir fır-
tınayla kabardı iç dünyam.

Gözlerim doldu.

Kimşenin kimseyi horlamadığı... ezmediği... güzel
aşkların yaratıldığı... sistemin etkisiyle oluşmuş kof gu-
rurla aşkların yerlebir edilmediği... güzel bir dünya için
yola çıkan yol arkadaşları. Hepsinin gözlerinde... yüz
çizgilerinde o sesi duydum.

Ses... Şöyle demiştim bir yazımda. Büyük bir yangın-
la yaşıyorum. İnsani dünyayı gösteren ateşin o güzel se-
sini duyuyorum.

Bir zamanlar özlemle beklediğim o sesi... sesini ar-
kadaşlarımdan adım atışlarında... ellerinde... gözlerin-
de... yüz çizgilerinde gördüm.

Hissediyorum. Temiz... aydınlık insanların tutuştur-
duğu bu ateş, insani hayatı engelleyen bütün engelleri

geçecek... hiç sönmeden. Kaçgun dönemi bitecek. İnsa-
ni... güzel bir dünya kurulacak.

Kalıcı... köklü sevgilerle... dokstluklarla... aşklarla in-
san mutlu olacak... hayatın her milimetresi doyumsuz tat
verecek insana...

Böyle düşündüm de gözlerim doldu

Saat 16.00 dolaylarında dışarı çıktım. Kızılay'da yü-
rüyorum... Soğuk... Bir otel arıyorum. Bir arkadaşın
evinde kalmam için ısrar edildi ama, ben istemedim. Bu-
nu zor anlatıyorum. İnsanı rahatsız etmekten çekinirim
hep. Bundan ötürü eş dost evinde kalmam pek. Anne-
min etkisi. "Hiçbir zaman hiç kimseyi rahatsız etmeye-
ceksin" telkiniyle büyüdüm.

Peki, evinde kaldığım... yan gelip oturduğum... yan
gelip oturmamı pek severim... dostlarım yok mu. Var.
Kimseyi rahatsız etmeyeceğime kendim inanırsam o ev-
de kalırım. Bunun için "Rahatsız olmayız" sözleri doyuru-
cu değil benim için. Bütün bunların ötesinde, ses kısıklı-
ğından ötürü içmem gereken bir sürü ilaç var. Bu
durumda nereye gitsem yük olurum. Gerçekçi olmak ge-
rekiyor. Kimin evinde, saat 17.00'de "Yatmak istiyorum"
diyebilirim... kimin evinde, ılık su... ılık çay isteyebili-
rim... kaynar suya damlatıp soluduğum o pis kokulu ilaç-
la kimin evinin havasını bozabilirim. Hiç kimsenin... Bu-
nun için otele yerleştim. Soyunup dökündüm... yattım...
hemen uyumuşum. Saat 19.00 dolayında uyandım. Bak-
tım... iyi hissediyorum kendimi. Giyindim... çıktım dolaş-
tım Kızılay'da... Bir lokantada yemek yedim... bir ma-
navdan biraz meyva aldım... döndüm otele.

Şimdi sana yazıyorum sevgideğer okurum... Az önce
oda servisinden ılık çay... ılık su... bir de boş kap site-
dim. Getirdiler hemen.

Bütün bunlar kapitalizmin insanlık dışı bir sistem ol-
duğunu göstermiyor mu. İnsani değerler yerlebir edildi.
Tanıdık evinde ılık su istemekten çekinir oldum. "Hastay-
sa evinde otursun... " ya da "Otel mi burası... otele git-
sin efendim..." demesinden ürktüm.

Sorunu abartıyor muyum. Hayır. Şunu biliyorum. Bir
tanıdığın evine gitsem bütün bunlar olur... ılık su...ılık

çay... pis kokuya dayanma... şu... bu. Beni memnun etmek... beni rahatlatmak için yapılır bütün bunlar... Otelde oda servisi bu amaç için çalışıyor... beni memnun etmek... beni rahatlatmak için. Fark ne. Hiçbir fark yok. Çünkü hem evde... hem otelde insanı özün içinden çıkıyor bütün bunlar. Bundan ötürü kişiye özel davranışlar oluyor. Evde... Cengiz Gündoğdu memnun edilmek isteniyor... bir insan değil. Otelde de bu, biçim değiştiriyor, parası olan memnun ediliyor. Ama hem evde... hem otelde insanı... bir insanı memnun etme düşüncesi yok.

İnsani davranışın temel noktası kişiye özel olmayışıdır. Kapitalizm, kapitalist hayal, bunu unutturdu bize. Kapitalist hayatın içinde kişiye özel yaşıyoruz... kişiye özel davranıyoruz. Sözelimi, güzel yemekleri konuklara yaparız. Evde yemeğin çeşidine göre tabak değiştirmeyen hanım, konuk gelince boyuna tabak değiştirir... bu iş için komşudan ödünç tabak bile alır. Konuklara kibar davranan o bayanlar... o baylar, konuk gider gitmez kabanın kabası oluverir.

Bilirim bütün bunları... Kişiye özel davranış rahatsız eder beni. Bu yüzden oteldeyim. Rahatım. Benim rahatlığım tanıdıklarımı rahatsız etsin. Eski tanıdıklarımı... Bunu istiyorum.

7 Kasım Cumartesi

Sabah... otel... Güzel bir kahvaltıdan sonra yazıyorum. Kar taneleri uçuşuyor... Nasıl istiyorsam öyle hazırlandı kahvaltı. Derdimi anlatamam diye korktum önce... birdenbire sesim gidiyor da ondan. Konuşurken tık diye, sözün yarısında kesiliyor sesim. Hık mik... ses yok. Neyse... kahvaltıda öyle olmadı. Ne istediysem anlatabildim. Odada aynanın karşısında deneme yaptım zaten.

Az sonra otelden ayrılıyorum. Uçuşan kar taneceklerini görünce sevinemedim. Kış mevsiminin o ağır koşulları geldi aklıma. Yakacak... giyim kuşam sorunu... şunlar bunlar.

Kar tanecikleri görünce sevinememek... bir duygunun eksilmesi... Bu acıyı hissediyorum şimdi. Yakacak... giyim kuşam düşüncesi bir sevinci yerlebir etti.

Hep böyle olur. Tam sevineceğim... ordan burdan sistemin çürümüştü bir kolu uzanır, alır sevinci yere vurur... tuznan buz eder.

Bu sistem, insandan neyi aldıysa... tek tek hepsini geri vermeli, verilecek. Kar yağınca bütün insanların sevineceği bir sistem kurmalı... kurulacak.

Uçuşan kar tanelerine bakarken bunları düşündüm.

9 Kasım Pazartesi

Kış geldi... Gecenin ileri bir saatinde yazıyorum. Soaba yanıyor... Pek sevdiğim o ses... sobanın üstünde çaydanlıkta kaynayan su sesi.

Bugün Esenköy'den Kemal Küçük aramış... Beni de sormuş... Esenköy'ü düşünüyorum şimdi... yaz günlerinde... balkonda içtiğim rakıları... karşıda Sevgili Ceviz Ağacı'nı... Girip görsem... yapraksızdır şimdi. Olsun. Sevgili Ceviz Ağacı'nı her durumda sevdim ben.

Pazar günü Yalova'dayım... Öykülerim okunacak... ondan sonra konuşacağım... Yarın hekime gideceğim. Bakalım ne diyecek hekim. Konuşma der o... Bunun için pazar günü Yalova'da konuşacağımı söylemeyeceğim... Bu pazardan sonra kasımın sonuna kadar konfrenslerim

var. Onları da bilmeyecek hekim. Bilmez... hissetmez yüzlerce insanın aylardır beni beklediğini... benim oralarda yaşadığımı... insanla soluk alıp verdiğimi...

Gece ilerliyor... sobanın üstünde çaydanlıkta su kayıyor... az önce gökyüzüne baktım... yıldızlara... Geceyi düşündüm sonra. **Bir Gece** adlı şiirinde söyle der Cemile Çakır "bir gece birdenbire patlar içimdeki sağanak / ıslanırım saçak altına sığınan kuşlarla / saçların ıslanır, yüreğim ıslanır / bir el ararım sıcak bir bakış / yorgun ağaçlar gibi geceye yaslanırım"

Dün telefonda bir hanım yazar "Siz kuvvetlisiniz Cengiz Bey, atlattırınız bu hastalığı da" dedi. Öyle miyim... bilmem... nice sağanaklardan... nice ıslanmalardan... nice insan arayışından sonra... yorgun bir ağaç oldum belki... Cemile Çakır'ın dediği... geceye yaslanan yorgun ağaç... Bir kasırga gelecek... tırl köküm dayanamayacak... devrileceğim paldır küldür...

Pazar günü **TUYAP**'ta dolaşırken birine rastladım... rahatsızlığımı duymuş. "Biz sizle barışmak istiyoruz" dedi. "Hayır" dedim. "Ben insan için temiz bir mücadele verdim. Sizler bu yüzden bana teşekkür etmelisiniz. Değişil yazılarında... konferanslarımda tek bir kelimemde bile hile yok. Bunu bile bile üzdünüz beni. Sizleri... beni üzenleri asla bağışlamıyacağım. "Durdu... hık mik... Güldüm" Daha tepenizdeyim... tepenizdeyim yıldırımlarımla" dedim.

Sonra kızım... Zeynep'le dolaştık Fuarda. Her gören Zeynep'i beğendi... Güzelliğini övdü Zeynep'in... Zeynep genç kız oldu... serpişti... Övgülerden sonra "Nolacak bu işler Zeynep" dedim. "Anan baba" dedi güzelliğinin övücüyle... Anneme benziyor... gitgide güzelleşiyor Zeynep... Ama annem takı kullanmazdı... Zeynep, on parmağında on yüzüklü... uzun saçlarını savura savura dolaşiyor...

10 Kasım Salı

Bugün yine hekime gittim. İyileşiyordum. Ama taksit taksit. Geçen hafta yüzde kırk iyileşmiştim... bu hafta yüzde yetmiş. "İyi artık gelmeyeyim" deyince "Yo, haftaya gelin... siz gerçekçisiniz kanser endişem devam ediyor" dedi Gülmem tuttu... "Peki geleyim de kanser endişesinden kurtulun" dedim. Sonra düştüm yola. Soğuk. Pardösüme sarındım. Hürriyet gazetesinin ikinci sayfasındaki başlığı düşündüm. Başlık şöyle. "Polis, kitap Fuarını bastı."

Sen, özene bezene kitap yayınlarsın. Birileri yerlebir eder özendiğini... Hep böyle... her alanda... Bir dostluk... bir sevgi... bir aşk... sen özenirsin... emek verirsin. Dost bellediğin dostluğu... sevgili bellediğin aşkı yerlebir eder.

Hekim "Hiç üzülmeyeceksiniz... hiç sinirlenmeyeceksiniz" diyor. Habire, "Peki" diyorum "hiç sinirlenmeyeceğim... hiç üzülmeyeceğim."

Pardösüme sarılı yürüyorum... cinayetler... baskınlar... yerlebir edilen insanı değerlerin içinden yürüyorum... emeğin güneşine... yol arkadaşlarımla. İnsanı bir dünyaya... güzel dostlukların... güzel aşkların yaşandığı... Bu düş için mücadele ediyorum... Bu düşle yaşıyorum.

Bu düşü engelleyenlere kızıyorum... sinirleniyorum... üzülüyorum.

Kızdığım... sinirlendiğim... üzüldüğüm için seviniyorum... çok...

11 Kasım Çarşamba

Bugün bir dergi getirdiler. **Delî**. **Delî**'de benim için şöyle yazıyor star sistemi yazarlarından Hülki Aktunç. "Aylık dergileri açtım. Baktım, birisinde "geçersiz" ilan edilmişim. Ne güzel. Yaşamakta ve yazmaktayım demek ki. Dergiyi biraz karıştırdım; meğer bu derginin baş yazarına herkes haksızlık etmiş, star olacak nitelik ve eğilimi taşıdığı besbelli. Üzüldüm."

Hep söylerim. Yanlış bilinç dünyayı ters algılar. Bakın nasıl. Hülki Aktunç, beni başyazar sanıyor. Ben başyazar değilim. Hülki Aktunç, benim haksızlıktan yakındığını sanıyor. Hayır. Ben hiç haksızlığa uğramadım. Bunu hiç düşünmedim. Böyle düşünebilmem için sisteme kalemimle "hizmet" vermem... bu "hizmet" karşılığı hakkımı istemem gerekir. Sisteme "hizmet" etmiyorum..." "hizmet" etmediğim bir sistemden nasıl olur da hak talebim olabilir.

Hülki Aktunç benim star olmak istediğimi. "bu nitelik ve eğilimi taşıdığını" söylüyor "bu nitelik ve eğilim'i "taşımama" karşın star olamadığını sanıyor. Ters algılamak... yanlış bilinç yüzünden. Ben starım Hülki Aktunç. Ama sistemin starlarını açılmayan... sistemin starlarını kırbaçlayan bir star... sencileyenleri...

Hülki Aktunç "yaşamakta ve yazmaktayım" diyor. Sorun tam burda işte. Nasıl "yaşamakta ve yazmakta"sın. Bak ne diyor Brecht "Nasıl yaşar insan? Hiç yılmadan/ Ezmekten, saldırmaktan, soymaktan bıkmadan/Böyle yaşar insan insanlıktan/Çıkmaktan hiç utanmadan/ Boşuna kasılmayız baylar/Kötülüğünüze bakmadan."

Üzüldüm diyorsun. Hayır. Sen üzülemezsin. Çünkü bilmiyorsun üzülmeyi. Sana üzülmeyi öğretmek gerekiyor. "Yazmakta"dayı da bilmiyorsun. "Yazmakta"yı bilsen "nitelik ve eğilim taşıdığı" demezsin. Burda "ve" ile "taşımayı" yanlış kullanıyorsun. İnsan nitelikli eğilimi taşımaz. İşte hep bunu soruyorum. Sencileyin kişiler, bu berbat dille nasıl... nasıl yazar oluyorsunuz.

Ama insan öğrenir. İnsancıl'da yeni başlayanlar için "yazı yazma kursu" açacağım yakında. Sen de katıl, "Yazmakta"yı öğren.

İşin güzel yanı ne biliyor musun Aktunç, **İnsancıl**'ın senin için geçersiz tanısını doğruluyorsun. Sen, herkesin seni övmesini... sencileyin düşünmesini istiyorsun. Herkes sencileyin düşünecek... bu hep böyle sürüp gidecek sanıyorsun. Bu yüzden **Delî** okurları okumasın diye **İnsancıl** demiyorsun. İnsancıl okunmayacak... Cengiz Gündoğdu okunmayacak... Cengiz Gündoğdu okunmayacak seni eleştirdiğimiz için. Bu hep böyle sürecek sanıyorsun. İşte bundan ötürü geçersizsen sen.

13 Kasım Cuma

Sabah kalktım baktım... yağmur... Hızla kahvaltı... giyindim kuşandım girdim yağmura... Islana ıslana yağmurun içinde dolaştım.

Pazar günü Yalova'ya gidiyorum. Haftalar sonra ilk kez insanın önüne çıkıyorum, konuşmak için... sesim... konuşma gücüm en etkili silahım... tutukluk yaptı... Üzülyorum... canım sıkılıyor.

22 Kasım Pazar

Kocaman mehtaplı bir gecede yazıyorum... **Yalova Halkevi**'nin bana verdiği teşekkür belgesine bakıyorum ezgin ezgin... İnsani mücadeleye katkı için verildi o belge.

Başarıyı... sevinci burjuva kanallarında aramadım hiçbir gün. Uzak durdum burjuvanın sahte dünyasından... Sahte dünyada insanı çelmeye çelmeye yürüyen yazarlardan... şairlerden... bestecilerden... sahte dünyanın kurumlarından... övgü, sevgi istemedim... beklemedim. Onlar da tahrakettiği verdi bana... sövgü... alay... küçümseme... yoksayma. Bütün bunlara karşın gerilemedim. Sahte dünyayla... o sahte dünyayı üretenlerle mücadele ettim. Yirmibeş yıl sürdü mücadele... Bu mücadelede birçok hain tanıdım... birçok ödek... yıldız söndürücüsü... ama ben inatla yürüdüm insana doğru... insan için... yol arkadaşlarımla... Sonra **Yalova Halkevi**... bir akşam üstü... 22 Kasım pazar günü bu yürüyüşü belgeledi. İnsan, insanla buluştu...

Yalova'ya bazı yol arkadaşlarımla gittim... Güzel karşılandık... güzel ağırlandık... **Derisini Taşıyan Adam** adlı öykümü yazdığım çay bahçesine gittik... Ondan sonra Halkevi'ne... Öyküler okundu, tartışma başladı... Bir ara sesim gidecek diye ürktüm... Gitmedi... gitmedi ama ses, eski ses değil... Arada bir elimden kaçıyor... Yine de iyiydim. Bir hanım kitap imzalatırken "Söylemişlerdi de inanmamıştım. Ama gözlerimle gördüm... yaşadım... yıldırımlar indirdiniz başımızda" dedi... Beni sevmediğini hissettiğim biri de "Tartışma başlayınca... insanlar şaşırınca gözleriniz parlıyor" dedi.

Beni sevmiyor sevilmiyorum diye üzülyorum muyum. Hayır. Bunu da sordular. Neden sizi sevmemizi istemiyorsunuz dedi. "Türkiye'de insan sevmesini... sevilmesini bilmiyor da ondan" dedim. Sevgi dendi mi eleştiri kalkıyor. Sözelimi birini seviyorsun, tamam... baş sallayıcı biri olacaksın. Ne kadar çok baş sallarsan... o kadar çok sevmiş sayılıyorsun.

"Sizlere göre" dedim "sevgi eleştirisiz olmalı. Ama ben sevdiğimi de eleştiririm. Siz o zaman nasıl olsa bizi sevmiyor... seve sevmeyiz diyeceksiniz... iyisi mi hiç sevmeyelim birbirimizi daha iyi"

Bütün bunlardan sonra o belge verildi. Şimdi kocaman mehtaplı bir gecede belgeye bakıyorum ezgin ezgin. Annemi düşünüyorum. Ezginliğim ondan. "İnsana ekmek borcunu unutma. İnsanı çemkirme, oğulcuğum" derdi... İnsana ekmek borcunu unutmadım... insana çemkirmedim.

Bir yazımda söylemiştim. Anneler hiç ölmemeli... ane hep yaşamalı. Dizdize oturmalı anneyle. Anlatmalı. Dinler anne... hiç yüksünmeden dinler. Önce tatsızlıkları... kaçgun dönemi kaçınlarını... Sonra güzellikleri... belgeyi... sonra karanfili... kırmızı.

Yalova'da bir hanım. Kalabalığı yara yara geldi. "Bu tek karanfili size getirdim" dedi.

Kocaman mehtaplı gecede... karanfil... kırmızı... Ezgin ezgin bakıyorum karanfile... Kırgın bir yalnızlıkla saklanacağın geceye bir insan girer. "Bu tek karanfili size getirdim" der.

Geceyi kırmızı karanfile aydınlatan insan... sağol sen...

Halk Ve Sosyalizm İçin Kültür Ve Edebiyat Asım Bezirci

Yön Yayıncılık, 2. Baskı, 240 sy.

Birinci baskısı 1979 yılında yayımlanan kitabın genişletilmiş ve yeniden gözden geçirilmiş baskısı. Asım Bezirci bu kitabında halkla bütünleşme ve halk kültürü, toplumsal sınıflar, sosyalist gerçeklik, popülizm, popülerlik, propaganda, güncellik, çağdaşlık, ilerçilik, tutuculuk, faşizm, barış, hümanizm, sosyalizm vb. sorunlar üzerinde duruyor.

Brecht'in Lai-tu'su

Rut Berlau'dan Anılar (Derleyen: Hans Bunge)

İnter Yayınları, 1989, 1. Baskı, 310 sy.

Brecht'in çalışma arkadaşı ve sevgilisi Ruth Berlau'nun çeşitli dönemlerde aldığı notlardan ve Hans Bunge'nin 1959 yılında Berlau ile konuşmalarından oluşan bu kitapta Brecht'in bir başka yönü gündeme getiriliyor. Bu anılar ve notlarda Brecht'in Berlau ile ilişkisiyle birlikte çalışma yöntemlerinin bazı yönlerini, üstünlüklerini ve zaafalarını gösterir bize.

Vedat Günyol

Güne Doğarken

Cem Yayınları, 1. Baskı, 1992, 144 sy.

"Güne doğmak, aydınlığa, ışığa kavuşmaktır kısacası. İnsan yaşamı, akla kara, ışıkla karanlık karşıtlığının, çatışmasının, bir özeti değil mi?" "Güne doğmak, ışığa, aydınlığa, bilince adım atmaktır. Dünyanın en paha biçilmez nimeti bu değil mi? Karanlıktan aydınlığa çıkmak."

Hegnar Çeşmesi (Roman)

Mıgırdıç Armen

Belge Yayınları, 1992, 1. Baskı, 168 sy.

Türkçesi: Hasan Polat

Şimdi tarihe karışmış Sovyet Ermenistan'ından Türkçe'ye çevrilmiş ilk kitap, Mıgırdıç Armen'in Hegnar Çeşmesi romanı.

"İnsanlarla beraber ölüp gitmeyen bir şey olmalı insanın içinde, insan öldükten sonra bu şey dünyada kalıyor. Bunun adına ister ruh deyin ister soluk. İşte benim kurtarmak istediğim şey bu; bu çeşmeyi bu yüzden dikiyorum.

Yıllarca kullanılan "ruh" kelimesi yerine çeşmenin üzerine "eser" kelimesini kazıdı.

Suskun Sesler

(Romen Kadın Ozanlar)

Türkçesi: Kemal Özer - Ergin Koparan

Yordam Yayıncılık, 1. Baskı, 1992, 112 sy.

On yedi Romen kadın şairin şiirlerinin toplandığı bu kitapta suskun ama susturulamayan yüreklerin şiirleri toplanmış.

"girmiştim bir zamanlar / bir aşk evine / ve bırakıp gitmiştim orayı / anlayışsızlık yüzünden / nefret ederek uzun sokaktan da / yıldızsız gökten de / sonra ilk taş düşüverdi / yüreğime / yapı bitti şimdi / Soluk alıp veriliyor içimde"

Atasözlerimiz

Yusuf Çotuksöken

Özgül Yayınları, 5. Baskı, 1992, 256 sy.

Yusuf Çotuksöken'in ortaöğrenime kaynak kitap niteliğindeki bu kitabında atasözleri ile ilgili genel bilgiler, 1500 dolayısında atasözünün açıklaması ve atasözlerinin nasıl açıklanacağı konusunda değişik yöntem önerileri yer almaktadır.

Ansızın Güz (Şiirler)

Bedrettin Aykın

Broy Yayınları, 1. Baskı, 1992, 80 sy.

"Biliyorum bir gün / Senin de kuşların konacak / dilin çiçekli dallarına / Kendi türkünü söyleyeceksin / Yanımda cıvıltılı coşkun / Sesin karışacak sesime / Ölüm hiç uğramayacak evimize"

Ansızın Güz, Aykın'ın dördüncü şiir kitabı.

Kapılar (Şiirler)

Neşe Yaşın

Cem Yayınları, 1. Baskı, 1992, 80 sy.

"Kapılar çalınırdı / ve kadınlar açardı kapıları / geçip giderdi hayat / her gün tozu alınarak ve parlatılarak..."

Şiirlerini bu güne değin çeşitli dergilerde yayımlayan Neşe Yaşın'ın Kapılar üçüncü şiir kitabı. Sümbül ve Nergis, Savaşları Göz Yaşları'ndan sonra Kapılar, bir anlamda şairin, Yaşın'ın yepyeni bir yüzü, on iki yıllık şiir birikimi.

Altın ve Gölgesi

Jorge Luis Borges

Çeviri: Selahattin Özpalabıyıklılar

Sel Yayıncılık, 1992, 1. Basım, 96 Sayfa

"Mermer düşen/yağmur hüzündür; hüzündür / toprak olmak. / İnsanın, düşün, şafağının / parçası olmamak hüzün"

"Gerçek bir şair için varoluşun her anı, her eylem özünde öyle olduğu için, şiirsel olmalıdır." diyor şair önsözde. "Edebiyat şiirden yola çıkar, ve düzyazının imkanlarına varması yüzyıllar alabilir.(...) Söz başlangıçta büyüü bir simgeydi herhalde, zamanın tefeciliği yiyip bitirmişti onu. Şairin misyonu söze ilkel ve şimdi gizli olan gücünü, hiç değilse kısmen geri vermek olmalıdır"

Cemile ÇAKIR

Hedefimiz Daha İleriye

Türk çiftçisinin güveniyle güçlenen
ŞEKERBANK daha ileriye, daha yeniye
ulaşmanın gururunu taşıyor.

İstikrarlı yönetim,
sürekli yükselen başarı grafiği...

ŞEKERBANK

“Doğru Banka”

